

**MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVOJA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2017. GODINU**

MAJ, 2018. GODINE

SADRŽAJ

Lista tabela	3
Lista grafikona	3
Skraćenice	4
Izvori podataka i doprinos u pripremi izvještaja	5
Rezime	6
1. POLJOPRIVREDNI SEKTOR BOSNE I HERCEGOVINE U BROJKAMA	8
<hr/>	
1.1. Značaj poljoprivrednog sektora u ekonomiji	8
1.1.1. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti	9
1.1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda	10
1.2. Prosječne otkupne cijene odabranih poljoprivrednih proizvoda	11
1.3. Broj i struktura poljoprivrednih gazdinstava	12
2. Zasijane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi	14
3. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA	15
<hr/>	
3.1. Biljna proizvodnja	15
3.2. Stočarska proizvodnja	19
3.2.1. Klanje stoke i neto proizvodnja mesa	19
3.2.2. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	20
3.2.3. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda	21
3.3. Brojno stanje stoke i peradi	22
4. PODRŠKA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI	23
<hr/>	
4.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvoj u BiH	24
4.2. Poređenje mjera podrške u BiH sa Evropskom unijom i zemljama regiona, i nivo dostignute harmonizacije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije	26
4.3. Analiza strukture budžetske podrške po grupama mjera	27
5. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHAMBENIM PROIZVODIMA	34
<hr/>	
5.1. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda	34
5.2. Geografska struktura u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	36
5.3. Robna razmjena sa BiH sa Evropskom unijom	36
5.3.1. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom	36
5.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i CEFTA-e	37
5.4.1. Robna razmjena sa Republikom Srbijom	38
5.5. Razmjena poljoprivrednim proizvoda Bosne i Hercegovine i EFTA-e	38
5.6. Razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH i Turske	39
6. REALIZACIJA MJERA I PRIORITETA U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVOJA U 2017. GODINI	40

7. ZAŠTITA ZDRAVLJA BILJA, VETERINARSTVO I SIGURNOST HRANE	50
7.1. Zaštita zdravlja bilja	50
7.2. Veterinarstvo	54
7.3. Sigurnost hrane	56
8. ORGANSKA PROIZVODNJA, PRAVNI OKVIR I UVJETI ZA IZVOZ ORGANSKIH PROIZVODA	62
9. RIBARSTVO	65
9.1. Proizvodnja/uzgoj ribe	65
9.2. Usklađivanje zakonodavstva u BiH sa EU zakonodavstvom	66
10. EVROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SARADNJA	68
10.1. Primjena Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Dodatnog protokola	68
10.2. Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)	71
10.3. Međunarodni sporazumi/Memorandumi o saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja	72
10.4. Planiranje i koordinacija donatorske pomoći	74
11. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVOJA ZA 2018. GODINU	76

Lista tabela

- Tabela 1. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2015-2016. godinu
- Tabela 2. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH
- Tabela 3. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u FBiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH (2016. i 2017. godina)
- Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema grupama proizvoda u 2017
- Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2016-2017. godini (KM)
- Tabela 6. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH
- Tabela 7. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstava poljoprivrednih površina (u ha)
- Tabela 8. Geografska rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH u 2017. god.
- Tabela 9. Geografska rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srpskoj u 2017. godini
- Tabela 10. Zasijane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi u BiH 2016-2017. godine (u hektarima)
- Tabela 11. Proizvodnja i prinos važnijih usjeva (2016-2017. godina)
- Tabela 12. Proizvodnja i prinos voća (2016-2017. godina)
- Tabela 13. Broj rodni čokota, proizvodnja i prinos grožđa (2016-2017. godina)
- Tabela 14. Klanje stoke i peradi u klanicama (2016 -2017. godina)
- Tabela 15. Proizvodnja sirovog mlijeka u Federaciji, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko (hiljada litara)
- Tabela 16. Otkup sirovog kravljeg mlijeka (2016—2017. godina)
- Tabela 17. Proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda (2017. i 2016. godina)
- Tabela 18. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH
- Tabela 19. Proizvodnja jaja, vune i meda u RS, FBiH i Distriktu Brčko
- Tabela 20. Brojno stanje stoke, peradi i košnica u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH
- Tabela 21. Poljoprivredni budžeti u BiH (2010-2017) u 000 KM
- Tabela 22: Poljoprivredni budžeti zemalja regiona u 2017. godini (EUR)
- Tabela 23. Distribucija podrški po proizvodima/grupama proizvoda (u %)
- Tabela 24: Pregled kantonalnih izdvajanja u 2017. godini (u KM)
- Tabela 25. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima (2016-2017. godina)
- Tabela 26. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM
- Tabela 27. Usporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)
- Tabela 28. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)
- Tabela 29. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil. KM)
- Tabela 30. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa EFTA-om (Mil.KM)
- Tabela 31. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom
- Tabela 32. Površina pod organskom proizvodnjom u Bosni i Hercegovini (ha)
- Tabela 33. Uzgoj/proizvodnja ribe u Federaciji BiH (u tonama)
- Tabela 34. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj (u tonama)

Lista grafikona

- Grafikon 1: Poljoprivredni budžeti u BiH za period 2010-2017. (u milionima KM)
- Grafikon 2: Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH (u procentima)
- Grafikon 3: Budžet za Zajedničku poljoprivrednu politiku EU (CAP)
- Grafikon 4: Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH (u milionima KM)
- Grafikon 5: Mjere direktne podrške proizvodnji u BiH – struktura (u milionima KM)
- Grafikon 6: Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (u milionima KM)
- Grafikon 7. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (u milionima KM)
- Grafikon 8: Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH - struktura (u milionima KM)
- Grafikon 9: Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/grupu ili sve proizvode (u %)
- Grafikon 10: Budžet podrški za poljoprivredu iz kantona u 2017. godini (u milionima KM)

Skraćenice

BDP	Bruto društveni proizvod
BDV	Bruto dodana vrijednost
BHAS	Agencija za statistiku BiH
BTSF	Better Training for Safer Food
CAP	Common Agriculture Policy
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
DG SANTE	Directorat of General for Health and Food Safety
EFTA	European Free Trade Agreement
FAO GFCM	General Fisheries Commission for the Mediterranean
FARMA	Fostering Agriculture Markets Activity
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FVO	Food and Veterinary Office
FZS	Federalni zavod za statistiku
GIZ	Njemačko društvo za međunarodnu saradnju
GMO	Genetski modificirani organizmi
IFAD	International Fund for Agriculture Development
INFOSAN	The International Food Safety Authorities Network
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
IPA RD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development
JICA	Japan International Cooperation Agency
MPŠV RS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
MRL	Maximum Residue Limit
MVTEO BIH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OzPŠVBD	Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikt
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed
RS	Republika Srpska
RZSRS	Zavod za statistiku Republike Srpske
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission.
TB	Tarifni broj
UN FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations
UNDP	United Nations Development Programme
UoST	Ugovor o slobodnoj trgovini
USAID	U.S. Agency for International Development

Izvori podataka i doprinos u pripremi izvještaja

Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu (Izvještaj) je jedanaesti po redu izvještaj koji je izradilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH, i Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Distrikta Brčko BiH.

Izvještaj predstavlja cjelovit dokument u BiH u kojem je prikazano stanje u poljoprivredno-prehrambenom sektoru i implementirane mjere poljoprivredne politike, nivo novčanih sredstava koja su izdvojena s ciljem podizanja nivoa proizvodnosti i jačanja konkurentnosti domaće poljoprivrede, razvoja poljoprivrede i sela, te očuvanja prirode i racionalnim gazdovanjem prirodnim resursima.

U Izvještaju se nastojalo prikazati detaljno stanje u poljoprivrednom sektoru u prethodnoj godini i to sa aspekta proizvodnje, trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima i implementirane poljoprivredne politike. U dokumentu su predstavljeni ekonomski i proizvodni pokazatelji za 2017. godinu u odnosu na prethodnu godinu. U suštini, u dokumentu su predstavljeni osnovni pokazatelji makroekonomskog ambijenta, zasijane površine u jesenjoj i proljetnoj sjetvi, obim i struktura u poljoprivrednoj proizvodnji, otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda, vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda, te struktura robne razmjene po proizvodima i trgovinskim partnerima. Također, posebno poglavlje je posvećeno aktuelnoj poljoprivrednoj politici, mjerama i podršci namijenjenoj poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Godišnji izvještaj kao i izvještaji koji su pripremani i prethodnih godina se u skladu sa članom 23. Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH zasniva na prethodno dostavljenim izvještajima koje pripremaju nadležni organi entiteta i Distrikta Brčko BiH. Sam sadržaj Izvještaja u velikoj mjeri ovisi prvenstveno od kvaliteta informacija i podataka koje dostave nadležni organi entiteta i Distrikta Brčko BiH.

U izradi Izvještaja nastojalo se dati cjelovit pregled stanja na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosni Hercegovini, Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH za 2017. godinu. Ozbiljan problem u izradi Izvještaja kao i kvantifikaciji zaključaka u vezi proizvodnje predstavljao je nedostatak tačnih i pouzdanih podataka. Osim toga, i teškoće u prikupljanju podataka i informacija, relevantnost i razlike u pogledu vrste i strukture podataka koje dostavljaju nadležni organi entiteta i Distrikta Brčko BiH još su uvijek značajne. Svi pregledi i analize koje su urađene u Izvještaju su bazirane na zvaničnim statističkim podacima, izuzev dijela koji se odnosi na podrške u poljoprivredi s obzirom na nedostatak podataka iz administrativnih izvora tj. nadležnih ministarstava poljoprivrede entiteta. Iako je Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta dostavilo set podataka u vezi proizvodnje, važno je napomenuti da je tokom obrade istih utvrđeno da to nisu reprezentativni podaci i da kao takvi nisu mogli biti u potpunosti koristivi za formiranje zbirno prikazanih vrijednosti.

Poseban dio ovog Izvještaja čini poglavlje evropskih integracija i međunarodne saradnje, realizacija i potpisivanje međunarodnih sporazuma, te implementacija donatorskih podrški, a sve u cilju ubrzanja aktivnosti na ispunjavanju uvjeta za priključenje Evropskoj uniji, te pregled mjera i prioriteta za 2018. godinu.

Dokumenti koji su korišteni u izradi Izvještaja su:

- * Izvještaj o radu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske za 2017. godinu;
- * Podaci o poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji u Distriktu Brčko za 2017. godinu koje je dostavilo Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Distrikta Brčko BiH;
- * Izvještaj o realiziranoj podršci poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu, Kancelarije za harmonizaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju,

- * Informacija o realiziranim aktivnostima u 2017. godini iz nadležnosti Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja,
- * Izvještaj o radu Agencije za sigurnost hrane BiH za 2017. godinu.

REZIME

U poljoprivrednom sektoru u Bosni i Hercegovini i tokom 2017. godine su nastavljene aktivnosti na realizaciji ključnih prioriteta za napredak u kontekstu evropskih integracija, jačanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora i provedbe reformi. Osim toga, poljoprivredno-prehrambeni sektor u BiH se u izvještajnom periodu susreo sa ponovnim barijerama u trgovini poljoprivrednim proizvodima, ovaj put od Republike Hrvatske, ali i nastavkom aktivnosti na rješavanju brojnih otvorenih pitanja u vezi izvoza i drugih poljoprivrednih proizvoda na inostrana tržišta, te novim uvjetima u trgovini sa Evropskom unijom uslovljenih dodatnom liberalizacijom domaćeg tržišta i ponovnim stupanjem na snagu autonomnih trgovinskih mjera.

Stupanjem na snagu Dodatnog protokola uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i EU, kako bi se uzelo u obzir pristupanje Republike Hrvatske, od 1. februara 2017. godine očekivao se i početak primjene odredbe dodatne liberalizacije i dodatnog pristupa tržištu Evropske unije za dogovorene proizvode iz BiH. Međutim, to se ipak nije desilo jer Evropska komisija nije blagovremeno izvršila izmjene uredbi, čime je primjena sporazuma i sistema tarifnih kvota prilikom izvoza iz Bosne i Hercegovine prolongirana za dva mjeseca. S obzirom da se radilo o neažurnosti evropske administracije, Evropska komisija je garantirala da će se po uspostavljanju administriranja tarifnim kvotama osigurati i retroaktivna primjena, onako kako je to dogovoreno i planirano, što je i učinjeno i u potpunosti je izvršena refundacija naplaćene carine bosanskohercegovačkim izvoznicima.

Početak godine Stalni odbor za bilje, životinje, hranu i hranu za životinje Evropske komisije odobrio je BiH prijevoz svježeg govedeg mesa kopnenim putem preko teritorije Evropske unije. Odobrenje derogacije propisanih pravila Evropske unije za prijevoz govedine je rezultat višemjesečnih napora i provedenih aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Kancelarije za veterinarstvo BiH sa nadležnim službama Evropske komisije. Na ovaj način je omogućeno izvoznicima iz BiH da, osim prijevoza avionom, koriste i druge, komercijalno mnogo povoljnije mogućnosti prijevoza mesa u Republiku Tursku. Ovim je utvrđen sistem garancija da meso i proizvodi od mesa mogu biti prevoženi preko teritorije Evropske unije ne samo za Tursku, nego i druge zemlje, uključujući i Rusku Federaciju.

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizirana u poljoprivrednom sektoru vezana je za napredak u usvajanju Strateškog plana ruralnog razvoja BiH. Naime, nakon intenzivnih priprema i uključivanjem svih odgovornih i zainteresiranih strana, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je po prikupljanju pozitivnih mišljenja od svih nadležnih institucija, krajem godine pripremio prijedlog Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) i isti uputilo Vijeću ministara BiH na razmatranje u cilju dostavljanja u oba Doma Parlamentarne skupštine BiH na razmatranje i usvajanje. Usvajanjem Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, bio bi ispunjen neophodan uvjet za korištenje pretpristupnih sredstava Evropske unije namijenjenih poljoprivredi i razvoju ruralnih područja u BiH kojima se može značajno unaprijediti održivi razvoj ruralnih područja i podići nivo prihoda ruralnog stanovništva, prije svega onih domaćinstava koja se bave poljoprivredom i primarnom proizvodnjom hrane. Također, ovim se dokumentom uređuje harmoniziran okvir politika

za jačanje kapaciteta nadležnih institucija svih nivoa vlasti za progresivno preuzimanje i implementaciju EU propisa u cilju usklađivanja istih sa standardima EU u ovoj oblasti.

Vijeće ministara BiH je podržalo inicijativu, a nakon toga i donijelo Odluku da Bosna i Hercegovina nastupi kao Zemlja partner na 84. Međunarodnom sajmu poljoprivrede u Novom Sadu i dao konkretne prijedloge za realizaciju ove inicijative. Na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu koji je uspješno održan od 13 - 19. maja 2017. godine, 60 zemalja je predstavilo svoje proizvode i usluge, a Bosna i Hercegovina, kao zemlja - partner, predstavljena je kroz organizaciju zajedničkog nastupa kompanija iz BiH, zatim organizaciju konferencija, okruglih stolova, poslovnih susreta, te degustaciju bosanskohercegovačkih proizvoda i organizaciju zanimljivih sadržaja za posjetioce.

Sa aspekta vanjskotrgovinske politike i značaja sektora poljoprivrede i prehrambene industrije ovo je bila izuzetno važna manifestacija koja je dala značajan podsticaj domaćim kompanijama, posebno u olakšavanju njihovog izlaska na nova tržišta i jačanja njihove pozicije u okviru regionalnog, ali i evropskog tržišta.

U okviru mostarskog sajma, pod pokroviteljstvom Ministarstava vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH održan je Sajam vina i poljoprivrednih proizvoda zemalja „16+1“ (N.R. Kina i zemlje Centralne i Istočne Evrope). U okviru ove sajamske manifestacije održan je Okrugli sto „Vina i poljoprivredni proizvodi zemalja 16+1“ i Poslovni forum „Kina+16“ u cilju razvoja bilateralne i multilateralne saradnje na zajedničkim regionalnim projektima, promoviranja domaće proizvodnje i jačanja ekonomske saradnje između zemalja članica 16+1. Ujedno ova manifestacija je omogućila predstavljanje domaće vinarske industrije, upoznavanje sa propisima koji reguliraju pitanja izvoza i uvoza, te mogućnostima izvoza vina iz zemalja Centralne i Istočne Evrope na tržište Kine.

Izvoznici voća i povrća iz Bosne i Hercegovine koji ove proizvode plasiraju na tržište Hrvatske, susreli su se u jeku sezone sa značajno visokim plaćanjem naknade za inspekcijski nadzor i kontrolu usklađenosti voća i povrća s tržišnim standardima prilikom uvoza iz trećih zemalja. Konkretno, Hrvatsko ministarstvo poljoprivrede je u julu donijelo novi pravilnik kojim se uvodi kontrola skoro svih vrsta voća i povrća uvezenih iz zemalja koje nisu članice Evropske unije, a naknada za inspekcijski nadzor povećana je čak za 22 puta u odnosu na domaće proizvode. Uvođenjem neopravdano visoke naknade za pregled voća i povrća iz trećih zemalja, Republika Hrvatska je u suštini uvela klasičan vid necarinskih barijera u trgovini voćem i povrćem sa trećim zemljama. S tim u vezi, na inicijativu ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u Sarajevu je organiziran regionalni ministarski sastanak ministara nadležnih za poljoprivredu i međunarodnu trgovinu i u cilju razrješenja ovog problema, zajednički vođeni teški razgovori sa Evropskom komisijom, ali i hrvatskom stranom. Nakon intenzivnih konsultacija i preduzetih koraka u cilju poštovanja preuzetih principa slobodne trgovine, Republika Hrvatska je stavila van snage sporni pravilnik.

Inspekcijski tim Direktorata za hranu, zdravlje, analize i revizije Evropske unije je u periodu od 26. septembra do 6. oktobra posjetio BiH radi procjene sistema službenih kontrola u sektoru peradarstva u svrhu odobravanja izvoza mesa peradi i proizvoda od mesa peradi iz BiH u Evropsku uniju. Inspektori Direktorata su tom prilikom posjetili Kancelariju za veterinarstvo BiH, nadležna entitetska ministarstva poljoprivrede i entitetske uprave za inspekcijske poslove, dvije laboratorije koje obavljaju različite vrste laboratorijskih analiza u sektoru peradarstva i četiri kandidirana objekta za izvoz, (dvije klanice peradi i dva objekta za preradu mesa peradi) kako bi provjerili funkcioniranje sistema službenih kontrola u sektoru peradarstva. S tim u vezi, inspektori su u preliminarnom izvještaju naveli da postoji sveobuhvatan i dokumentiran sistem službenih kontrola u proizvodnji mesa peradi i proizvoda od mesa peradi, koji uključuje redovne kontrole u objektima, a sistem službenih kontrola podržavaju mreže službenih laboratorija koje su u stanju osigurati pouzdane rezultate testiranja. Ujedno, Inspekcijski tim je konstatirao značajna unapređenja u sistemu službenih kontrola, uključujući i akreditaciju metoda testiranja laboratorija i poboljšanja uvjeta u objektima, a da procedure koje je uspostavila Kancelarija

za veterinarstvo BiH mogu osigurati da kandidirani objekti ispunjavaju relevantne zahtjeve Evropske unije.

Drugi sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo između predstavnika Evropske komisije i Bosne i Hercegovine održan je u Sarajevu 25. 10. 2017. kako bi razgovarali o provedbi SSP-a i približavanju propisa u zemlji sa pravnom stečevinom Evropske Unije u oblasti poljoprivrede i ribarstva, uključujući sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja. Konstatirano je da u oblasti poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja nije ostvaren očekivani napredak kada je riječ o ključnim prioritetima. Pozdravljen je ostvaren napredak u vezi finalizacije posla na izradi Zakona o vinu BiH, i pravilnika o geografskim oznakama. U oblastima sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, Evropska komisija je ukazala da BiH treba da uloži dodatne napore kako bi se usvojio paket državnih zakona o hrani i veterinarstvu, te pozdravila najavu da BiH podnese zahtjev za dozvolu za izvoz pasteriziranog mlijeka i svježih mliječnih proizvoda od pasteriziranog mlijeka na evropsko tržište. Komisija je potvrdila dobar nivo vakcinacije protiv bolesti kurgave kože u BiH, kao i pristupanje BiH Međunarodnoj konvenciji o zaštiti novih biljnih sorti (UPOV Konvencija). Naglašeno je i da politike u oblasti ribarstva također moraju biti ujednačene širom zemlje i usklađivane sa pravnom stečevinom Evropske unije. Također, Komisija je pozvala BiH na potpisivanje Malteške deklaracije MedFish4Ever o saradnji i održivom razvoju ribarstva za sve priobalne države na Mediteranu i uključivanje u zajedničke aktivnosti zajedno sa drugim mediteranskim zemljama.

Događaj od velikog značaja koji je također obilježio 2017. godinu svakako je održavanje Poljoprivrednog poslovnog foruma BiH – Turska. Naime, krajem oktobra je u organizaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, održan Poljoprivredno poslovni forum Bosne i Hercegovine i Republike Turske. Na forumu, čiji je cilj dodatno širenje rastuće vanjskotrgovinske razmjene dvije zemlje, učestvovalo je oko 200 domaćih i turskih kompanija i više od 500 učesnika. U okviru foruma održan je i bilateralni sastanak ministara i delegacija dvije zemlje, gdje su dogovoreni dalji planovi i koraci za nastavak rasta obima trgovine, kao i jačanje privredne saradnje dvije zemlje.

1. POLJOPRIVREDNI SEKTOR BOSNE I HERCEGOVINE U BROJKAMA

1.1. Značaj poljoprivrednog sektora u ekonomiji

Bruto dodata vrijednost (BDV) poljoprivrede, šumarstva i ribolova u 2016. godini iznosila je 1,90 milijardi KM i činila je 6,37% bruto dodate vrijednosti u ukupnom bruto domaćem proizvodu (BDP) u Bosni i Hercegovini.

Tabela 1. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2015-2016. godinu

Djelatnost	Bruto dodana vrijednost (000 KM)		Indeks (2016/2015)	Udio u BDP FBiH, RS, BD (%)	
	2015	2016		2015	2016
Federacija BiH	856.827	929.991	108,5	4,6	4,8
Republika Srpska	857.499	897.523	104,7	9,3	9,3
Distrikt Brčko BiH	69.202	77.241	111,6	9,5	10,5
Ukupno	1.783.430	1.904.729	106,8	6,24	6,37

Izvor: Agencija za statistiku BiH, FZS BiH, RZSRS

Uočava se da je nakon više godina stalnog smanjivanja udjela BDV u poljoprivredi, u 2016. godini BDV blago povećan u odnos na prethodnu 2015. godinu kada je BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova u ukupnom BDP imao udio od 6,24%.

Povećanju ukupne bruto dodane vrijednosti u BiH je ostvareno imajući u vidu povećanje bruto dodane vrijednosti poljoprivrede u Distriktu Brčko za skoro 12%, Federaciji BiH za 9% i Republici Srpskoj za 5% u poređenju sa bruto dodanom vrijednosti iz prethodne godine.

Doprinos poljoprivrede, lova i šumarstva ukupnom BDP Republike Srpske u apsolutnom iznosu u 2016. godini je iznosio 897 miliona KM i veći je za oko 5% u poređenju sa prethodnom godinom kada je iznosio 857 miliona KM. Udio sektora poljoprivrede u stvaranju ukupnog BDP u Republici Srpskoj iznosio je 9,3%.

Doprinos poljoprivrednog sektora Federacije BiH u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti u apsolutnom iznosu u 2016. godini je iznosio 930 miliona KM i zabilježio je povećanje od 9% u poređenju sa prethodnom godinom. Što se tiče udjela poljoprivrednog sektora u ukupnoj BDP Federacije BiH za 2016. godinu - iznosio je 4,8% i blago je povećan u poređenju sa prethodnom godinom.

Doprinos poljoprivrednog sektora za Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine ima jako veliki značaj u stvaranju ukupne bruto dodate vrijednosti s obzirom da je u 2016. godini iznosio 77 miliona KM i veći je za 12% u poređenju sa doprinosom iz 2015. godine. Udio poljoprivrednog sektora u ukupnoj ekonomiji Distrikta je značajan i visok, u 2016. godini je u ukupnom BDP Brčko Distrikta učestvovao sa 10%.

1.2. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti

U poljoprivrednoj djelatnosti je u 2017. godini bilo zaposleno 154.000 osoba što u ukupnom broju zaposlenih osoba čini udio od oko 19%. Broj zaposlenih osoba u poljoprivrednoj djelatnosti je u poređenju sa prethodnom godinom veći za 7%. Omjer zaposlenih muškaraca i žena kreće se 60:40 i ide u korist muškaraca. Po prikupljenim podacima, broj zaposlenih muškaraca u poljoprivrednoj djelatnosti je ostao nepromijenjen u poređenju sa prethodnom godinom, dok je evidentirano da je broj žena veći za čak 19%. Ovo je posebno karakteristično u proizvodnji intenzivnih kultura, prije svih u zasadima maline i jagode.

Tabela 2. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH

	Muškarci		Žene		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Broj (000)	93	93	51	61	144	154
Struktura (%)	18,1	18,2	17,7	20	18	18,9

Izvor: Anкета o radnoj snazi BiH za 2017. godinu

Posmatrajući podatke o zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u Federaciji BiH primjetno je povećanje zaposlenih osoba sa 51 hiljadu koliko ih je bilo zaposleno 2016. godine na 58 hiljada u 2017, što je više za 14%. Učešće poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti Federacije je također povećano sa 9,3% na 12%.

Tabela 3. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u FBiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH (2016. i 2017. godina)

Godina	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	Broj (000)	%	Broj (000)	%	Broj (000)	%
2017.	58	12	94	30	2	16
2016.	51	9,3	89	29,0	4	27,6

Izvor: Anкета o radnoj snazi BiH za 2017. godinu

Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti u Republici Srpskoj je značajno visoko i iznosi oko 30%. Broj zaposlenih osoba u Republici Srpskoj je u 2017. godini iznosio 94 hiljade zaposlenih što je u poređenju sa brojem zaposlenih iz 2016. godine više za 5.000 zaposlenih, ili 6%.

Iako je došlo do povećanja udjela poljoprivrede u stvaranju ukupnog BDP za čak 13%, po zvaničnim podacima prikupljenim od nadležnih institucija za statistiku, pokazuje se da je broj zaposlenih osoba u Distriktu Brčko u 2017. godini, u poređenju s brojem zaposlenih osoba iz prethodne godine, izrazito smanjen, čak za 50% ili na 2.000 osoba. Također, i udio zaposlenih osoba u poljoprivrednoj djelatnosti je manji i iznosi 16%.

Kada je riječ o neto zaradi, prosječna isplaćena neto plaća u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva po zaposlenom u 2017. godini je iznosila 778 KM i veća je u poređenju sa neto isplaćenom plaćom iz prethodne godine za 3%.

1.3. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda

Poslovni subjekti su u 2017. godini od poljoprivrednih proizvođača otkupili poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti 267 miliona KM, pri čemu je vrijednost otkupljenih proizvoda u ovoj godini manja za 3% u poređenju sa ukupnom vrijednosti otkupljenih poljoprivrednih proizvoda iz 2016. godine. Posmatrajući kategorije otkupljenih poljoprivrednih proizvoda, povećanje otkupa se bilježi kod žitarica i to za 43%, krompira za 29%, voća i proizvoda od životinja za 12%, i industrijskog bilja za 8%. Pad vrijednosti otkupa se bilježi kod otkupa živih životinja i to za 62%, krmnog bilja za 23%, ostalih proizvoda za 17% i sadnog materijala za 2%.

Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema grupama proizvoda u 2017.

Kategorije	Vrijednost (KM)		Indeksi vrijednosti 2017/2016.	
	Otkup	Direktna prodaja	Otkup	Direktna prodaja
Žitarice	21.438.961	17.328.080	143	101
Industrijsko bilje	5.447.376	8.407.660	108	115
Krompir	1.662.849	1.075.467	129	122
Povrće	12.097.953	4.992.402	100	132
Stočno/krmno bilje	339.451	421.181	77	80
Voće	40.799.856	18.383.080	112	104
Sadni materijal	2.478	5.886.393	98	71
Alkoholna pića	0	12.611.309	-	97
Životinje	21.392.569	111.313.292	38	94
Proizvodi životinja	159.214.333	54.305.506	112	115
Ostali proizvodi	4.911.510	23.216.770	83	94
Ukupno	267.307.335	257.941.140	97	100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poslovni subjekti su iz vlastite proizvodnje direktno prodali/isporučili poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti od 256 miliona KM. Kategorija poljoprivrednih proizvoda koja je direktno prodana u najvećoj vrijednosti od 111 miliona KM su žive životinje, zatim slijede proizvodi od životinja u vrijednosti od 54 miliona KM, ostali proizvodi u vrijednosti od 23 miliona KM, te voće u vrijednosti od 18 miliona KM. Najznačajnije povećanje vrijednosti direktne prodaje u 2017. godini je zabilježeno kod povrća i to za 23%, krompira za 22%, industrijskog bilja i proizvoda od životinja za 15%, i voća za 4%. Pad vrijednosti direktne prodaje u odnosu na prethodnu godinu je najviše zabilježen kod sadnog materijala, i to za 29%, krmnog bilja za 20%, ostalih proizvoda i živih životinja za 6% i alkoholnih pića za 3%.

1.4. Prosječne otkupne cijene odabranih poljoprivrednih proizvoda

Otkupne cijene žitarica – Otkupne cijene skoro svih žitarica u 2017. godini su niže u odnosu na prošlu godinu, sa izuzetkom otkupne cijene kukuruza koja je viša za 17%, što je posljedica desetkovane proizvodnje i lošeg kvaliteta zrna uzrokovanih ekstremnom sušom tokom ljetnjih mjeseci. Otkupna cijena za jednu tonu pšenice u 2017. godini iznosila je 311 KM i niža je za 2%, raži 317 KM i niža je za 8%, ječma 304 KM i niža je za 1%. Tona kukuruza roda 2017. godine je otkupljivana nakon berbe po cijeni od 318 KM, što je za 45 KM više nego prethodne godine.

Otkupne cijene industrijskih usjeva: Otkupna cijena soje po kilogramu u 2017. godini iznosila je 0,65 KM i viša je za 14% u poređenju sa otkupnom cijenom soje iz prethodne godine. Soja je još jedan od usjeva čiji je prinos značajno umanjen dugim sušnim periodom i što se usljed nedostatka dovoljnih količina ovog usjeva odrazilo i na visoku otkupnu cijenu.

Kilogram duhana u listu je u 2017. godini otkupljiv po cijeni od 2,77 KM što je za 5% viša cijena u poređenju s otkupnom cijenom duhana iz prethodne godine. Što se tiče uljane repice kilogram je u otkupu plaćan po cijeni od 0,52 KM što je čak za 18% viša cijena u poređenju na otkupnu cijenu po kojoj se otkupljivala uljana repica u prethodnoj godini.

Prosječne otkupne cijene krompira i povrća: Otkupna cijena kilograma krompira u 2017. godini iznosila je 0,35 KM i bila je niža za 3% u poređenju sa otkupnom cijenom krompira iz prethodne godine. Što se tiče otkupnih cijena povrća viša otkupna cijena u 2017. godini se bilježi kod otkupa zelene salate za 51%, crnog luka i to za 38%, kupusa za 35%, i paprike za 2% u poređenju sa otkupnim cijenama iz prethodne godine. Niže otkupne cijene u 2017. godini se bilježe kod bijelog luka i to za 36%, špinata za 13%, paradajza za 9% i mrkve za 5%, u poređenju sa otkupnom cijenom iz prethodne godine.

Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2016-2017. godini (KM)

Naziv proizvoda	Jedinica mjere	2016.	2017.	Indeks 2017/2016
Pšenica, merkantilna	tona	317	311	98
Raž, merkantilna	tona	344	317	92
Ječam, merkantilni	tona	308	304	99
Kukuruz, merkantilni	tona	273	318	117
Uljana repica	kg	0,44	0,52	118
Soja	kg	0,57	0,65	114
Duhan, suvi list	kg	2,63	2,77	105
Krompir, merkantilni	kg	0,36	0,35	97
Grah	kg	4,12	4,14	100
Crni luk	kg	0,39	0,54	138
Bijeli luk	kg	5,17	3,30	64
Kupus	kg	0,26	0,35	135
Mrkva	kg	0,88	0,84	95
Zelena salata	kg	0,98	1,48	151
Špinat	kg	1,51	1,31	87
Paradajz	kg	1,00	0,91	91
Paprika	kg	0,84	0,86	102
Šljive	kg	0,91	0,98	108
Jabuke	kg	0,71	0,86	121
Kruške	kg	1,13	1,12	99
Maline	kg	2,96	1,36	46

Grožđe	kg	0,93	1,06	114
Telad starosti do 1 godine	kg	6,44	5,12	80
Junad starosti od 1 do 2 godine	kg	3,70	3,90	105
Svinje za tov	kg	2,42	2,70	112
Jagnjad od 2 mjeseca do 1 godine	kg	5,12	4,92	96
Tovljeni pilići	kg	1,82	1,68	92
Jaja	komada	0,11	0,16	145
Kravlje mlijeko	litara	0,53	0,55	104
Med	kg	8,73	8,53	98

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene voća i grožđa: Otkupna cijena šljive za 2017. godinu iznosila je u prosjeku 0,98 KM po kilogramu i bila je viša za 8% u odnosu na otkupnu cijenu iz prethodne godine. Otkupna cijena jabuke je u 2017. godini iznosila 0,86 KM i bila je viša za 21%, dok je kod maline iznosila 1,36 KM i bila je značajno niža, čak za 54% u poređenju sa otkupnom cijenom iz prethodne godine. Kilogram grožđa se u 2017. godini otkupljivao po cijeni od 1,06 KM što je za 14% viša otkupna cijena u poređenju sa cijenom iz prethodne godine kada je iznosila 0,93 KM. Otkupna cijena kruške je ostala na nivou otkupne cijene iz prethodne godine po cijeni od 1,12 KM /kg.

Otkupne cijene stoke i peradi: Otkupna cijena svinja za tov po kilogramu 2017. godine je iznosila 2,70 KM i veća je za 0,28 KM, dok je otkupna cijena po kilogramu peradi iznosila 1,68 KM i niža je za 0,14 KM. Što se tiče otkupne cijene jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,92 KM i niža je za 0,20 KM ili 4%, u odnosu na prošlu godinu. Telad starosti do 1 godine otkupljivana je po cijeni od 5,12 KM i, u odnosu na otkupnu cijenu iz prethodne godine, bila je niža za 1,32 KM po kilogramu.

Otkupne cijene stočarskih proizvoda i meda: Otkupne cijene jaja po komadu su više i to za 0,05 KM, dok je otkupna cijena meda po kilogramu niža za 0,20 KM ili 2%. Kada je riječ o otkupnoj cijeni svježeg sirovog mlijeka, ona je iznosila 0,55 KM po litri i veća je za 0,10 KM ili 4% u poređenju sa otkupnom cijenom iz prethodne godine.

1.5. Broj i struktura poljoprivrednih gazdinstava

Prema podacima iz Registra poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata koje vode entitetska ministarstva i Odjeli za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH, ukupan broj poljoprivrednih gazdinstava upisanih u registar u 2017. godini iznosio je 114.576.

Broj registriranih gazdinstava u 2017. godini je bio za 11.883 gazdinstava ili 12% veći u poređenju sa brojem gazdinstava u prethodnoj godini, odnosno 21% više u poređenju sa brojem registriranih gazdinstava 2015. godine.

Tabela 6. Broj reagistriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH

Struktura	2015.	2016.	2017.	Indeks 2017/2016 (%)
Federacija BiH	61.602	64.534	72.424	112
Republika Srpska	30.004	34.965	38.792	110
Brčko Distrikt BiH	3.215	3.194	3.360	105
Ukupno	94.943	102.693	114.576	112

Izvor: FMPVŠ, MPŠV RS, OzPŠV BD BiH

Od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava 63% ili 72.424 je bilo u Federaciji Bosne i Hercegovine, 34% ili 38.792 u Republici Srpskoj i 3% ili 3.360 poljoprivrednih gazdinstava u Brčko Distriktu Bosne i

Hercegovine. Na ukupno povećanje broja registriranih poljoprivrednih gazdinstava odrazilo se povećanje broja registriranih gazdinstava u Federaciji BiH za 12%, u Republici Srpskoj za 10% i 5% u Distriktu Brčko BiH.

Ukupno prijavljene površine poljoprivrednog zemljišta koje su registrirana gazdinstva upisala u 2017. godini iznose 327.507 hektara. Prosječna veličina prijavljene površine po gazdinstvu iznosi 2,86 hektara. Ukupne obradive površine kojima raspolažu registrirana poljoprivredna gazdinstva iznose 279.275 hektara. Prosjek obradivih površina po gazdinstvu iznosi svega 2,44 hektara.

Registrirana poljoprivredna gazdinstva raspolažu sa 196.934 hektara oranica, a prosjek oraničnih površina po gazdinstvu iznosi oko 2 hektara.

Tabela 7. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstva poljoprivrednih površina (u ha)

Republika Srpska		
Broj registriranih gazdinstava	38.792	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	173.375	4,47
Ukupno obradivo zemljište	152.920	3,94
Ukupna oranična površina u RS	118.183	3,05
Federacija BiH		
Broj registriranih gazdinstava	72.424	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	109.024	1,51
Ukupno obradivo zemljište	91.954	1,27
Ukupna oranična površina u FBiH	49.164	0,68
Brčko Distrikt BiH		
Broj registriranih gazdinstava	3.360	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	45.108	13,4
Ukupno obradivo zemljište u BD BiH	34.401	10,2
Ukupno oranična površina u Distriktu	29.587	8,8
Ukupno u BiH		
Broj registriranih gazdinstava	114.576	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	327.507	2,86
Ukupno obradivo zemljište	279.275	2,44
Ukupna oranična površina	196.934	1,71

Izvor: FMPVŠ, MPŠV RS, OzPŠV BD BiH

Što se tiče geografske rasprostranjenosti registriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH najveći broj poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH registriran na području Tuzlanskog (15.792) i Zeničko-dobojskog kantona (14.837). Najveća ukupno registrirana poljoprivredna površina je na području Unsko-sanskog (23.276 hektara) i Tuzlanskog kantona (20.436 hektara). Ujedno, u Unsko-sanskom i Tuzlanskom kantonu su registrirane najveće obradive i oranične površine.

Tabela 8. Geografska rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH u 2017.god.

Kantoni	Broj poljoprivrednih gazdinstava	Ukupno registrirana površina (ha)	Ukupno obradiva površina (ha)	Ukupna oranična površina u ha
Bosansko-podrinjski	1.354	1.738	1.482	48
Hercegovačko-neretvanski	4.467	9.169	4.873	1.722
Kanton 10	3.190	14.530	12.793	8.205
Kanton Sarajevo	4.124	4.478	3.547	1.214
Posavski Kanton	2.278	9.385	8.877	6.883
Srednjobosanski kanton	12.039	10.141	9.031	5.510
Tuzlanski kanton	15.792	20.436	18.785	10.087

Unsko-sanski kanton	11.520	23.276	19.904	11.060
Zapadno-hercegovački	2.823	3.136	1.850	1.379
Zeničko-dobojski	14.837	12.735	10.817	3.056
Ukupno u FBiH	72.424	109.024	91.958	49.164

Izvor: FMPVŠ

Kada je riječ o geografskoj rasprostranjenosti poljoprivrednih gazdinstava na području Republike Srpske, najveći broj poljoprivrednih gazdinstava i to 11.683 je na području Bijeljine gdje su i najveće registrirane površine i to 43.050 hektara, kao i oranične (36.467 hektara) i obradive površine (40.875 hektara).

Tabela 9. Geografska rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srpskoj u 2017. godini

Regioni	Broj poljoprivrednih gazdinstava	Ukupno registrirana površina (ha)	Ukupno obradiva površina (ha)	Ukupna oranična površina (ha)
Banja Luka	3.863	17.698	15.558	11.013
Bijeljina	11.683	43.050	40.875	36.467
Doboj	5.080	26.728	24.926	22.374
Gradiška	7.006	39.050	34.390	29.224
Prijedor	3.417	17.048	14.230	11.396
Sokolac	4.225	16.748	12.871	2.723
Trebinje	3.518	13.056	10.077	4.987
Ukupno u RS	38.792	173.378	152.927	118.184

Izvor: MPŠV RS

2. Zasijane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi

Prema statističkim podacima za 2017. godinu u BiH u proljetnoj sjetvi je zasijano 526.554 hektara. U jesenjoj sjetvi zasijano je 118.667 hektara što je za 7.586 hektara ili 7% više površina nego u jesenjoj sjetvi prethodne godine. U strukturi zasijanih površina oko 60% površina je zasijano žitima, krmnim biljem 24%, povrćem 13%, industrijskim biljem 2%, na oko 1% površina su jagode i maline i na 0,2% površina je zasijano aromatično, začinsko i medicinsko bilje.

Tabela 10. Zasijane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi u BiH 2016-2017. godina (u hektarima)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Proljetna sjetva			
Žitarice	313.138	313.491	100
Industrijsko bilje	10.662	11.737	110
Povrće	71.506	70.098	98
Aromatično bilje	580	924	159
Jagode i maline	3.990	4.532	114
Krmno bilje	126.308	125.772	100
Ukupno	526.184	526.554	100
Jesenja sjetva			
Žitarice	99.307	105.046	106
Industrijsko bilje	1.690	3.328	197
Povrće	2.640	2.470	94
Krmno bilje	7.444	7.823	105
Ukupno	111.081	118.667	107

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Površine zasijane žitima u proljetnoj sjetvi iznosile su 313.491 hektara i ostale su na istom nivou zasijanih površina kao i prethodne godine. Povećanje zasijanih površina u 2017. godini je zabilježeno kod aromatičnog bilja i to za 59%, jagode i maline za 14%, i industrijskog bilja za 10%. Manje zasijanih povrća i to svega oko 2% je zabilježeno kod zasijanih površina povrćem, dok su površine pod krmnim biljem ostale na isto nivou zasijanih površina kao i prethodne godine. Kada je riječ o jesenjoj sjetvi oko 89% površina je zasijano žitima, 7% krmnim biljem, 3% industrijskim biljem i oko 2% povrćem. Povećanje zasijanih površina u jesenjoj sjetvi u 2017. godini je u poređenju sa zasijanim površinama iz prethodne godine zabilježeno kod zasijanih površina industrijskim biljem i to za 97%, zatim žita za 6% i krmnog bilja za 5%. Površine zasijane povrćem u jesenjoj sjetvi su smanjene za 6% ili za 170 hektara u odnosu na prethodnu godinu.

U Federaciji BiH u jesenjoj i proljetnoj sjetvi 2016/2017. godina ukupno je zasijano 202.232 ha, što je manje za 0,3% u odnosu na sjetvu u 2015/16. godini. Posmatrajući grupe usjeva, povećanje zasijanih površina je zabilježeno kod zasijanih površina industrijskim biljem i to za 16%, dok je smanjenje zabilježeno kod zasijanih površina žita za 0,4%, povrća za 1,6% i stočnog-krmnog bilja za 0,3% u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrano po zasijanim površinama pojedinačnih važnijih usjeva zabilježen je rast zasijanih površina kukuruza za zrno za 2,2%, dok je zabilježen pad zasijanih površina pšenice za 5%, duhana za 4%, krompira za 0,7%, paradajza za 0,4% i kukuruza za zelenu mase (silaža) za 0,6% u odnosu na sjetvu u 2015/16. godini.

Ukupno zasijane površine u proljetnoj sjetvi u 2017. godini u Republici Srpskoj iznosile su 312.889 ha, što je praktično isto kao i 2016. godine. U strukturi zasijanih površina žitarice su zastupljene sa 67%, stočno krmno bilje sa 21%, povrće sa 9%, industrijsko bilje sa 2%, jagodičasto voće sa 0,5%, dok je ljekovito i aromatično bilje zastupljeno sa 0,1%. Površine zasijane žitaricama od 209.930 hektara su ostale na nivou zasijanih površina kao i prethodne godine, dok su površine zasijane jagodičastim voćem veće za 19%, a industrijskog bilja za 11%. Smanjenje zasijanih površina u Republici Srpskoj se bilježi kod površina pod usjevima krmnog bilja za 1,9% i povrća za 1,2%. U jesenjoj sjetvi u Republici Srpskoj se uočava značajno povećanje zasijanih površina, gdje je do sredine decembra 2017. godine zasijano 77.459 hektara, što je za skoro 10% više u odnosu na zasijane površine u jesenjoj sjetvi 2016. godine. U strukturi zasijanih površina u jesenjoj sjetvi žitarice su zastupljene 91%, krmno bilje 4%, industrijsko bilje i uljana repica 3%, povrće 1% i aromatično i ljekovito bilje 0,2%. Značajnije povećanje zasijanih površina u jesenjoj sjetvi je zabilježeno kod industrijskih usjeva i uljane repice i to za 82%, ljekovitog i aromatičnog bilja za 72%, krmnog bilja za 18%, žitarica za 8%, dok je zasijanija površina povrća manja za 21%.

Kada je riječ o Distriktu Brčko ukupno zasijane površine iznosile su 13.535 hektara što u poređenju sa zasijanim površinama iz prethodne godine nije znatno promijenjeno. U strukturi zasijanih površina oko 70% je zasijano žitaricama, industrijskim biljem 8%, krmnim biljem 5%, povrtim biljem 3% i među usjevima i podusjevima 0,3%.

3. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

3.1. Biljna proizvodnja

Loši agroklimatski uvjeti u 2017. godini su se negativno odrazili na biljnu proizvodnju. Kada je riječ o ostvarenim prinosima, 2017. godina se može okarakterizirati kao izuzetno loša godina, s obzirom da je zabilježen pad prinosa, a ujedno i ukupne proizvodnje ratarskih usjeva, povrća, voća i grožđa. Najveći negativan uticaj nepovoljnih vremenskih uvjeta, odnosno suše, ispoljio se upravo kod usjeva kukuruza čiji je prinos od 3,7 tona po hektaru bio za 39% manji od ostvarenog prinosa iz prethodne godine. Manji prinos kukuruza po hektaru je uticao i na manju ukupnu proizvodnju kukuruza i to za 40%. Osim nedostatka vlage u zemljištu, što se negativno odrazilo na formiranje i nalijevanje zrna a time i na

prinos, suša je prouzrokovala probleme kod oprašivanja i oplodnje kukuruza, što je dovelo do nepotpunog formiranja klipa i lošeg kvaliteta zrna.

Ostvarena proizvodnja kukuruza u Republici Srpskoj u 2017. godini je iznosila 497.500 tona i manja je za 44%. Što se tiče Federacije proizvedeno je 157.385 tona kukuruza što je u poređenju sa prošlogodišnjim rodnom kukuruza manje za 86.375 tona ili 35%. Po raspoloživim podacima nadležnih institucija, povećanje proizvodnje kukuruza od 2% zabilježeno je jedino u Distriktu Brčko.

Tabela 11. Proizvodnja i prinos važnijih usjeva (2016-2017. godina)

Vrsta usjeva	2016.		2017.		Indeks 2017/2016	
	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru
Pšenica	306.605	4,3	288.735	4,1	94	95
Kukuruz	1.178.423	6,1	709.374	3,7	60	61
Heljda	1.130	1,1	1.187	1,0	105	91
Uljana repica	4.443	2,7	6.375	2,9	143	107
Soja	18.622	2,7	11.740	1,6	63	59
Duhan	2.315	1,6	1.760	1,2	76	75
Krompir	423.000	12,0	335.463	9,6	79	80
Mrkva	17.575	10,0	11.262	7,3	64	73
Luk crni	44.996	9,1	35.343	7,2	79	79
Luk bijeli	7.259	4,1	5.560	3,3	77	80
Grah	13.247	1,7	9.337	1,2	70	71
Grašak	5.673	3,7	4.920	3,2	87	86
Kupus	80.398	16,5	59.371	12,5	74	76
Paradajz	57.070	16,1	46.166	12,9	81	80
Paprika	53.169	15,1	47.396	13,6	89	90
Krastavac	41.691	13,6	37.191	12,5	89	92
Zelena salata	6.393	7,0	5.685	6,2	89	89
Lubenica	23.887	24,9	23.377	24,1	98	97
Djetelina	126.016	3,5	102.621	2,8	81	80
Lucerka	120.291	4,1	94.771	3,2	79	78
Travno-djetelinske smjese	100.003	3,5	70.600	2,6	71	74
Zeleni kukuruz	668.667	19,9	445.618	13,2	67	66
Jagode	10.222	7,7	9.793	7,3	96	95
Maline	22.160	8,4	22.671	7,0	102	83

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Što se tiče hljebnog žita, također je zabilježen nešto manji prinos od 4,1 t/ha, što je 5% manje u poređenju sa prinosom iz prethodne godine i što se odrazilo na manju ukupnu proizvodnju pšenice od 288.735 tona. U Republici Srpskoj proizvodnja pšenice je ostala na istom nivou proizvodnje od 195.315 tona, dok je u Federaciji proizvedeno 75.060 tona, te je proizvodnja manja za 13%.

U Distriktu Brčko ostvarena proizvodnja pšenice u 2017. godini je iznosila 18.365 tona i manja je za 28% u odnosu na prethodnu godinu.

Industrijsko bilje - Uljana repica je za razliku od ostalih ratarskih usjeva zabilježila veći prinos i to za 7%, te je i ukupna proizvodnja od 6.375 tona koliko je iznosila 2017. godine bila veća za 44% u odnosu na proizvodnju iz prethodne godine. Ostvarena proizvodnja soje od 11.740 tona je bila za 37% manja, a prinos od 1,6 t/ha za 41% manji u odnosu na proizvodnju i prinos iz 2016. godine.

I proizvodnja duhana bilježi manje proizvedene količine lista duhana, i to za 24%. Prinos osušenog lista duhana je iznosio 1,2 tone o hektaru i manji je u odnosu na prinos iz prošle godine čak za 25%.

U Republici Srpskoj je, kada je riječ o proizvodnji industrijskih usjeva, proizvedeno je 5.480 tona uljane repice, duhana 1.376 tona i soje 6.490 tona. Dok je proizvodnja uljane repice bila za 64% veća, proizvodnja soje je za 40% i duhana za 25% bila manja u poređenju sa proizvodnjom iz 2016. godine. U Federaciji BiH ukupna proizvodnja industrijskih usjeva je iznosila 4.625 tona od čega soje 3.446 tona, uljane repice 796 tona i duhana 384 tone. U proizvodnji soje je zabilježeno značajno smanjenje proizvodnje od čak 43%, zatim duhana za 22% i uljane repice za 21%.

Od industrijskih usjeva koji su bili zastupljeni u Distriktu su uljana repica, kod koje je ostao isti nivo proizvodnje od 99 tona kao i prethodne godine, dok je proizvodnja soje od 2.352 tone koliko je proizvedeno 2017. godine veća za 30% u poređenju sa rodnom iz prethodne.

Krmno bilje – Nedostatak vlage izazvan dugotrajnom sušom je direktno uticao na smanjenje proizvodnje i prinose krmnog bilja za 30% u odnosu na prošlogodišnju. Najveći pad proizvodnje od 33% je zabilježen kod proizvodnje silažnog kukuruza, zatim travno-djetelinskih smjesa za 29%, lucerke za 21% i djetelina za 19%.

Nepovoljni vremenski uvjeti i u Republici Srpskoj su uticali na smanjenje prinosa i proizvodnje krmnih usjeva. Naime, ukupna proizvodnja najznačajnijih krmnih usjeva (silažni kukuruz, djetelina, lucerka i travno-djetelinske smjese) u Republici Srpskoj je iznosila 300.905 tona i manja je za 26% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine

Ostvarena proizvodnja najznačajnijih krmnih usjeva u Federaciji je iznosila 409.995 tona i manja je za 32% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Kod svih krmnih usjeva zabilježena je manja proizvodnja i to djeteline za 18%, lucerke za 17%, travno-djetelinskih smjesa za 26%, i silažnog kukuruza za 36%.

U Distriktu Brčko je bilo ništa bolje stanje u proizvodnji krme, s obzirom da je proizvedeno 3.129 tona i da je ista bila umanjena za samo 1% u poređenju sa prošlogodišnjom.

Povrće - Ukupna proizvodnja važnijih povrtarskih usjeva u 2017. godini je iznosila 285. 610 tona i manja je za 19% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Na to je najviše uticala manja proizvodnja skoro svih kultura, i to mrkve za 36%, graha za 30%, kupusa za 26%, bijelog luka za 23%, crnog luka za 21%, paradajza za 19%, graška za 13%, krastavaca, paprike i zelene salate za 11%, i lubenice za 2%.

Što se tiče proizvodnje krompira, zbog nedostatka vlage u drugoj polovini vegetacije, zabilježen je značajno manji prinos po hektaru i to za 20% u odnosu na prošlogodišnji te je i ukupna proizvodnja ovog usjeva bila manja za čak 87.540 tone ili za 21%.

Povrće je u Republici Srpskoj u 2017. godini bilo zasijano na površini od 30.990 hektara sa kojih je proizvedeno 157.454 tone krompira, paprike 33.288 tona, kupusa 28.706 tona, paradajza 24.715, crnog luka 10.388 tona, graška 4.355, graha 4.067 tona, mrkve 3.823 tone i bijelog luka 2.206 tona. Nemamo zabilježene podatke proizvodnji lubenica koja je posljednjih godina veoma intenzivna i značajna povrtarska kultura u Republici Srpskoj. Ukupna proizvodnja povrća je u odnosu na prethodnu godinu značajno manja kod svih gajenih vrsta, i to kupusa za 32%, bijelog luka za 29%, paradajza za 24%, krompira i mrkve za 18%, crnog luka za 17%, paprike za 12%, i graška za 6%.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Federaciji BiH povrće je bilo zasijano na površini od 42.250 hektara sa kojih je proizvedeno 177.233 tone krompira, kupusa 30.065 tona, crnog luka 24.880 tona, paradajza 21.374 tone, paprike 14.048 tona, mrkve 7.386 tona, graha 5.061 tona i graška 515 tona. Pad proizvodnje je, u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine, evidentiran kod svih usjeva i to graška za 49%, mrkve za 43%, graha za 28%, kupusa za 24%, crnog luka za 23%, krompira za 22%, paradajza za 13% i paprike za 7%.

Prema statističkim podacima u Distriktu Brčko površina za proizvodnju povrća u 2017. godini iznosila je 518 ha od kojih je 250 ha ili 4% površina pod usjevom krompira, a preostalih 268 ha ili 52% površina pod ostalim povrćem. Ukupna proizvodnja povrća za 2017. godinu iznosila je 3.403 tona od čega 2.450 tona krompira, kupusa i kelja 300 tona, graha 209 tona, krastavaca 80 tona, paradajza 77 tona, crnog luka 74 tona, paprike 60 tona, mrkve 53 tona, graška 50 tona, lubenice i dinja 36 tona, i bijelog luka 14 tona.

Jagode i maline - Proizvodnja jagoda u 2017. godini je iznosila 9.793 tona i manja je za 4%, a prosječan prinos jagode po hektaru je iznosio 7,3 tona. Što se tiče malina, proizvodnja od 22.671 tonu je bila za 2% veća u odnosu na prošlogodišnju, iako su površine na kojima je zasađena malina u 2017. godini bile čak za 24% više. Dugotrajna suša i nedostatak vlage u zemljištu se direktno odrazio i na prinos maline koji je bio manji za 17%.

Tokom 2017. godine u Republici Srpskoj proizvedeno je 7.425 tona maline što je za 47% više u odnosu na rod maline iz prethodne godine. Što se tiče jagode proizvedeno je 2.692 tona te je proizvodnja bila za 144 tona veća nego u prošloj godini. Što se tiče Federacije proizvedeno je 6.646 tona jagode i 15.176 tona maline što je smanjena proizvodnja jagode manja za 8%, a maline za 11%.

Proizvodnja jagode u Distriktu Brčko je iznosila 455 tona, a maline 70 tona, te je zabilježeno ukupno povećanje proizvodnje - jagode za 16%, a naročito maline, i to za 94% u odnosu na rod iz prethodne godine.

Voće - Proizvodnja voća je u 2017. godini smanjena čak za 35% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Također, kod svih voćnih vrsta je smanjen prinos i to mandarine za 82%, limuna za 63%, oraha za 49%, šljive za 43%, kruške za 37%, maslina i breskve za 33%, jabuke za 29%, višnje za 22%, smokve za 21%, i trešnje za 16%.

Kajsija je jedina voćna vrsta kod koje je zabilježen veći prinos i to za 24% u odnosu na prinos iz prethodne godine.

Pad prinosa odrazio se i na ukupnu proizvodnju voća, a najveće smanjenje je zabilježeno kod mandarine, i to za 83%, limuna za 72%, i oraha za 50%.

Tabela 12. Proizvodnja i prinos voća (2016-2017. godina)

Voćne vrste	2016.		2017.		Indeks 2017/2016.	
	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)
Šljive	131.579	11	74.398	6	57	57
Jabuke	69.092	10	52.252	7	76	71
Kruške	24.003	9	15.370	6	64	63
Breskve	7.727	12	5.472	8	71	67
Orasi	3.905	7	1.933	4	50	51
Trešnje	9.854	12	8.475	10	86	84
Višnje	5.072	10	4.056	8	80	78
Kajsije	1.000	9	1.203	11	120	124
Mandarine	55	11	9	2	17	18
Limun	18	6	5	2	28	37
Smokve	865	11	678	9	78	79
Masline	359	7	281	5	78	67

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema statističkim podacima za Republiku Srpsku, količina proizvedenog voća u 2017. godini je iznosila 77.232 tona i manja je za 38% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Prinosi kao i proizvodnja kod skoro svih voćnih vrsta su manji u poređenju sa prethodnom godinom i to: šljive za 46%, jabuke i trešnje za 22%, višnje za 33%, i smokve za 6%. Neznatno veća proizvodnja zabilježena je

kod proizvodnje kajsije i to za 2%, dok je proizvodnja mandarina ostala na istom nivou proizvodnje od 5 tona, i masline oko 2 tone, kao i prethodne godine.

I u Federaciji BiH je kao i u Republici Srpskoj evidentno manja proizvodnja voća s obzirom da je ukupna proizvodnja iznosila 67.328 tona i manja je za 36% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Na smanjenje proizvodnje voća uticalo je smanjenje proizvodnje svih najznačajnijih voćnih vrsta i to mandarine za 92%, limuna za 79%, šljive za 45%, oraha za 44%, kruške za 40%, breskve za 31%, jabuke za 29%, višnje za 25%, smokve za 23%, masline za 22% i trešnje za 12%.

Prema raspoloživim statističkim podacima za Distrikt Brčko, broj rodni stabala je iznosio 579.080. Ostvarena proizvodnja voća sa višegodišnjih zasada iznosila je 8.739 tona od čega šljive 6.225 tona, jabuke 890 tona, višnje 588 tona, kruške 348 tona, trešnje 270 tona, oraha 220 tona, breskve 153 tone, kajsije 30 tona, i dunje 15 tona.

Grožđe - Tokom 2017. godine je proizvedeno 28.013 tona grožđa i manje je za 24% u odnosu na proizvodnju prethodne godine. Iako je broj rodni čokota veći za 899 hiljada komada ili 6%, manji prinos grožđa po čokotu od 2 kg je uticao na manju proizvodnju grožđa.

Manji prinos grožđa kao i manja proizvodnja je uzrokovana nepovoljnim vremenskim uvjetima tokom cijele godine, i to prvo pojavom jakog kasnog mraza u aprilu, poslije toga gráda i na kraju i nedostatka padavina tokom svih ljetnjih mjeseci.

Tabela 13. Broj rodni čokota, proizvodnja i prinos grožđa (2016-2017. godina)

	Broj rodni čokota	Proizvodnja (tona)	Kg po čokotu
2016.	15.279	36.904	2,4
2017.	16.178	28.013	2
Indeks 2017/2016.	106	76	71

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prinos grožđa po čokotu je u Republici Srpskoj iznosio 2 kg i manji je za 16% u odnosu na prošlogodišnji, te se negativno odrazio i na manju proizvodnju koja je iznosila 3.446 tona i manja je za 464 tone ili 12% u poređenju sa prošlogodišnjim rodnom.

Također, i u Federaciji BiH je ostvarena proizvodnja grožđa iznosila 24.567 tona i bila je manja za 8.426 tona u poređenju sa rodnom iz prethodne godine. Razlog smanjenja proizvodnje grožđa u 2017. godini su izuzetno nepovoljni vremenski uvjeti za gajenje vinove loze, što se odrazilo i na nizak prinos grožđa koji je iznosio 1,7 kg po čokotu.

3.2. Stočarska proizvodnja

3.2.1. Klanje stoke i neto proizvodnja mesa

Neto proizvodnja svih kategorija mesa je u 2017. godini iznosila oko 88 hiljada tona i veća je u odnosu na prethodnu godinu oko 6%. Na veći nivo ukupne neto proizvodnje mesa uticala je proizvodnja mesa peradi koja je bila za 3.237 tona ili 5% veća nego prethodne godine. Povećanje neto proizvodnje mesa se bilježi kod neto proizvodnje svinjskog mesa za 2%, i ovčijeg mesa za 2%, dok se u neto proizvodnji govedine bilježi smanjenje od 3%. Na manju proizvodnju goveđeg mesa uticao je manji broj zaklanih goveda i to 5% u poređenju sa brojem zaklanih goveda iz prethodne godine.

U toku 2017. godine smanjen je broj zaklanih goveda za 6,87% i ovaca za 2,36%, dok je broj zaklanih svinja povećan za 2,20% i peradi za 5,15% u odnosu na period 2016. godine.

Tabela 14. Klanje stoke i peradi u klanicama (2016-2017. godina)

Kategorija	2016.		2017.		Indeks 2017/2016.	
	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)
Goveda	74.298	15.958	69.196	15.530	93	97
Ovce	86.066	1.278	84.036	1.304	98	102
Svinje	119.976	8.523	122.612	8.771	102	103
Perad (hiljada komada)	38.589	58.910	40.578	62.149	105	106

Izvor: Agencija za statistiku BiH

3.2.2. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda

Ukupna proizvodnja sirovog mlijeka u 2017. godini je iznosila 684 miliona litara i neznatno je veća i to 2% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. U ukupnoj proizvodnji mlijeka dominira proizvodnja kravljeg mlijeka sa učešćem od 97%, dok je učešće ovčijeg mlijeka 3% i kozijeg svega 1%. Udio proizvodnje mlijeka u ukupnoj proizvodnji mlijeka u BiH iz Federacije iznosi 53%, Republike Srpske 46% i Distrikta Brčko 1%.

Tabela 15. Proizvodnja sirovog mlijeka u Federaciji, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko (hiljada litara)

	Federacija		Republika Srpska		Distrikt Brčko		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Kravlje mlijeko	357.138	347.466	313.721	304.772	6.100	6.400	676.959	658.638
Ovčije mlijeko	11.291	11.546	4.505	4.283	340	207	16.136	16.036
Kozje mlijeko	5.194	4.888	1.980	2.307	52	44	7.226	7.239
Ukupno	373.623	363.900	320.206	311.362	6.492	6.651	700.321	681.913

Izvor: FZS, RZSR, Agencija za statistiku BiH

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli vidljivo je da se kod proizvodnje sirovog kravljeg mlijeka u 2017. godini bilježi manji pad od 3% u poređenju sa proizvodnjom kravljeg sirovog mlijeka iz prethodne godine. Kada je riječ o proizvodnji sirovog ovčijeg mlijeka bilježi se također neznatno smanjenje od 1%, dok je proizvodnja kozijeg mlijeka ostala na nivou proizvodnje kao i prethodne godine od 7.239 hiljada litara.

Posmatrajući ostvarenu ukupnu proizvodnju mlijeka u 2017. godini u Republici Srpskoj može se konstatirati da je manja za 3% ili za 9 miliona litara, u Federaciji BiH je manja za skoro 10 miliona litara u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Pozitivna kretanja u proizvodnji mlijeka za 2017. godinu se bilježe jedino u Distriktu Brčko imajući u vidu da je ukupna ostvarena proizvodnja sirovog mlijeka iznosila 7 miliona litara što je za 2% više u poređenju sa 2016, čemu je značajno doprinijelo povećanje proizvodnje kravljeg mlijeka i to za 5%, dok se kod ovčijeg mlijeka bilježi znatno manja proizvodnja i to za 39% i kozijeg mlijeka za 15%.

Od ukupne količine proizvedenog kravljeg mlijeka otkupljeno je 258.185 tona ili 39%. Otkup proizvedenog svježeg sirovog mlijeka nastavlja da raste i tokom 2017. godine je veći za 15.404 tone ili 6% u odnosu na otkup iz 2016. godine kada je iznosio 242.781 tonu. Otkupljeno mlijeko sadrži prosječno 3,9% mliječne masti i 3,3% proteina.

Tabela 16. Otkup sirovog kravljeg mlijeka

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
	Otkup kravljeg mlijeka (tona)	242.781	258.185
Prosječan sadržaj masti, %	3,9	3,9	100
Prosječan sadržaj proteina	3,3	3,3	100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupna proizvodnja konzumnog mlijeka i mliječnih proizvoda, u 2017. godini, je iznosila 205.005 tona i veća je za 4% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine. Veća količina prikupljenog sirovog mlijeka svakako se odrazila i na povećanje proizvodnje.

Tabela 17. Proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda (2017 i 2016. godina)

Proizvodi	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Konzumno mlijeko	125.462	131.944	105
Pavlaka (vrhnje)	23.891	22.553	94
Fermentirani mliječni proizvodi	40.078	42.137	105
Maslaci ostali žuto-masni proizvodi	713	1.159	163
Kravlji sir	6.321	7.212	114
Ukupno	196.465	205.005	104

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vodeći proizvod mljekarske industrije je konzumno mlijeko koje čini oko 64% ukupne proizvodnje, zatim na drugom mjestu sa učešćem od 21% su fermentirani mliječni proizvodi, pavlaka je treći rangirani proizvod sa učešćem od 11%, sir ima udio od 4% dok 1% proizvodnje čine maslac i ostali žuto-masni proizvodi. Kod većine mliječnih proizvoda je zabilježena veća proizvodnja tokom 2017. godine i to maslaca i ostalih žuto-masnih proizvoda za 63%, sira za 14%, mlijeka i fermentiranih proizvoda za 5%. Pavlaka je jedini proizvod kod kojeg je ostvarena proizvodnja zabilježila smanjenje od 6% u odnosu na proizvodnju iz prethodne godine.

3.2.3. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda

Od ostalih stočarskih proizvoda značajni su proizvodnja jaja, vune i meda. Proizvodnja vune u 2017. godini iznosila je 1.448 tona što je više za 1% u odnosu na prošlu godinu, jaja 662.315 hiljada komada i manja je za 4% u poređenju sa prethodnom godinom. Najznačajniji pad proizvodnje se bilježi kod meda i to za 17%, u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godina kada je iznosila 3.167 tona.

Tabela 18. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH

Proizvodi	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Jaja (000 komada)	688.805	662.315	96
Med (tona)	3.167	2.633	83
Vuna (tona)	1.438	1.448	101

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući proizvodnju značajnijih stočarskih proizvoda u Republici Srpskoj u 2017. godini se bilježi smanjenje proizvodnje jaja i to oko 5%, dok proizvodnja meda bilježi pad za 24%, a proizvodnja sirove vune je manja za 1% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine.

Tabela 19. Proizvodnja jaja, vune i meda u RS, FBiH i Distriktu Brčko

Proizvodi	Republika Srpska		Federacija BiH		Distrikt Brčko	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Jaja (000 komada)	290.005	283.115	391.000	372.000	7.800	7.200
Med (tona)	1.621	1.350	1.427	1.088	120	195
Vuna (tona)	777	793	655	646	6	8

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku

Kada je riječ o Federaciji BiH pad proizvodnje se bilježi kod proizvodnje meda i to za 17%, jaja za 2%, dok proizvodnja vune bilježi rast proizvodnje za 2% u poređenju sa proizvodnjom iz prethodne godine.

Što se tiče Distrikta Brčko, povećanje proizvodnje se bilježi kod proizvodnje vune i to za 38%, i meda za 63%, dok se u proizvodnji jaja bilježi smanjenje od 8% u poređenju sa proizvodnjom iz 2016. godine.

3.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI

Prema statističkim podacima o brojnom stanju stoke za 2017. godinu ukupan broj goveda je manji za 2%, koza za 3%, i konja za 8%. Brojno stanje svinja je nešto veće i to za 10.703 grla ili 2% u odnosu na broj svinja iz prethodne godine. Kada je riječ o brojnom stanju ovaca bilježi se praktično isto stanje (blago, skoro zanemarivo povećanje od 2000 grla), dok je broj koza manji za 3%. Brojno stanje konja u 2017. godini je manje za 1.345 grla u poređenju sa brojem konja iz prethodne godine od 15.834 komada.

Što se tiče brojnog stanja peradi zabilježeno je povećanje od 6% u odnosu na brojno stanje iz prethodne godine.

Broj košnica pčela je u poređenju sa prethodnom godinom manji za oko 5.000 komada ili 1,2%.

Tabela 20. Brojno stanje stoke, peradi i košnica u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH

	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Goveda	215.559	211.639	230.000	222.000	8.362	10.357	453.921	443.996
Ovce	514.544	520.406	491.000	485.000	8.457	11.415	1.014.001	1.016.821
Svinje	85.291	93.000	442.000	441.000	15.306	19.300	542.597	553.300
Konji	5.506	5.288	10.000	9.000	328	201	15.834	14.489
Perad, hilj .komada	8.705	9.365	11.413	12.067	174	151	20.292	21.583
Koze	43.946	44.616	30.000	27.000	991	1.050	74.937	72.666
Košnice pčela	231.168	225.773	169.000	164.000	9.832	15.227	410.000	405.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH, FZS BiH, RZSRS

Prema prikupljenim i obrađenim podacima brojnog stanja stoke i peradi u Federaciji BiH za 2017. godinu i njihovim poređenjem sa podacima iz 2016. porast brojnog stanja je zabilježen kod sljedećih kategorija stoke: ovaca za 1%, svinja za 9%, peradi za 7,6% i koza za oko 2%. U odnosu na prethodnu godinu, smanjenje brojnog stanja je zabilježeno kod: goveda za 2%, konja za 4%, i košnica pčela za 2%.

U Republici Srpskoj je u 2017. godini u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno povećanje brojnog stanja peradi i to za 6%, dok je istovremeno smanjen broj svinja za 0,2%, ovaca za 1,2%, košnica pčela za 3%, goveda za 4%, koza i konja za 10%.

Kada je riječ o Distriktu Brčko povećanje brojnog stanja u 2017. godini je evidentirano kod ovaca za 35%, svinja za 26%, goveda za 24%, i koza za 6%. Brojno stanje peradi je u 2017. godini manje za 13% u odnosu na brojno stanje peradi iz prethodne godine. Prema dostavljenim podacima nadležnih organa, broj košnica pčela se na području Distrikta Brčko povećao 5.395 komada ili 55%.

4. PODRŠKA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Poljoprivredna politika u BiH u protekloj godini nije značajnije mijenjana. Mjere podrške koje su primjenjivane posljednjih godina ostale su aktuelne i u 2017. godini i nije bilo značajnijih izmjena regulatornog okvira niti bitnijih izmjena sistema implementacije. Budžeti za poljoprivredu su ostali na gotovo istom nivou kao i prethodne godine. Međutim, u Federaciji BiH su tokom 2017. godine izdvojena dodatna sredstva i to za realizaciju dugovanja iz prethodnih godina. Prethodnu godinu je obilježilo i nastojanje Vijeća ministara BiH da se kroz izmjene relevantnih zakona uvede tzv. „plavi dizel“ za poljoprivredne proizvođače, ali do toga, nažalost, nije došlo. Kao i prethodnih godina, bilo je nezadovoljstva poljoprivrednih proizvođača posebno sa nedovoljnim iznosom budžeta namijenjenih podršci poljoprivredi, ali i samom situacijom na tržištu izazvanoj slabom konkurentnošću domaće proizvodnje. Također su isticali zahtjevi poljoprivrednika iz RS-u, da se „Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela“ harmonizira sa istovjetnim federalnim Pravilnikom. Razlog je što je Federalna potpora u nekim oblastima dosta povoljnija za poljoprivredne proizvođače.

Ured za harmonizaciju sustava plaćanja je tijekom 2017. godine ažurirao postojeće dokumente o harmonizaciji mjera poljoprivredne potpore u BiH, a na entitetskim ministarstvima ostaje da se usklade sa ovim dokumentima. Tijekom 2017. godine je i usvojen „Nacrt Strateškog plana ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine“ čime je ispunjen jedan od uvjeta da se deblokiraju sredstva IPA-e, i za poljoprivredu. Planirano je ukupno 30 milijuna EUR-a za sektor poljoprivrede kroz IPA 2018. Pitanje IPARD-a i dalje ostaje neriješeno, i nije bilo nikakvih značajnijih aktivnosti na rješavanju problema modela IPARD strukture za BiH. Posljedica je da, sada je to već sasvim sigurno, nećemo biti u prilici koristiti sredstva IPA II instrumenta u sustavu IPARD, nego po drugačijem, IPARD-like modelu. Međutim, izostanak dogovora o modelu IPARD operativne strukture može ponovo dovesti do situacije da BiH ne bude uključena u raspodjelu sredstava za naredni paket pretpripravnih sredstava za poljoprivredu i ruralni razvitak koji Europsko povjerenstvo priprema za razdoblje 2021 - 2027.

Federacija Bosne i Hercegovine: Implementacija potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku je realizirana na temelju „Programa novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvitku za 2017. godinu“, kao i Pravilnika za svaki od modela potpore. Program novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvitku za 2017. godinu je usvojen krajem marta 2017. godine. Ukupna vrijednost Programa je bila 72.400.000 KM, od čega je 11.006.000 KM planirano za biljnu proizvodnju, 60.419.794,03 KM za animalnu, te 81.702,00 KM za ostale vrste podrške. Kao i prethodnih godina, Programom za 2017. godinu nisu predviđena sredstva za podršku ruralnom razvoju. Mjere podrške planirane Programom za 2017. godinu su slične mjerama podrške koje su implementirane prethodnih godina. Izmjene koje se odnose na mjere podrške su uglavnom vezane za povećanje iznosa podrške po jedinici mjere. Što se tiče regulatornog okvira, usvojen je „Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih podrški po modelu podsticaja proizvodnji“ („Službene novine FBiH“, broj: 32/17), dok su postojeći Pravilnici za ostale aktuelne modele podrške i dalje na snazi.

Republika Srpska: Kao i prethodnih godina, podrška poljoprivredi i ruralnom razvoju je implementirana na osnovu „Plana korištenja sredstava za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela“ i „Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela“. Prethodno najavljeno donošenje novog zakonskog okvira nije realizirano tokom 2017. godine. Budžet za podršku poljoprivredi je u 2017. godini bio 60 miliona KM. Na osnovu podataka koje je dostavilo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, planirana sredstva su u cjelosti i utrošena. Također, prema informacijama objavljenim na službenoj stranici Ministarstva, svi podsticaji iz 2017. godine su već isplaćeni korisnicima na njihove račune. U martu 2017. godine, usvojen je Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela. Forma Pravilnika je

ista kao i prethodnih godina, sa izmjenama koje su uglavnom vezane za mjere podrške. Naime, za razliku od 2016. godine, Pravilnikom za 2017. godinu mjere su podijeljene u tri grupe: podrška tekućoj proizvodnji, podrška dugoročnom razvoju i sistemske i ostale mjere podrške. Također, Pravilnikom za 2017. godinu nije predviđena mjera podrške za izgradnju objekata, kao ni mjera podrške nabavci mehanizacije. Što se tiče zakonodavnog okvira za sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, tokom 2017. godine završene su javne konsultacije „Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju Republike Srpske“, koji još uvijek nije usvojen.

Brčko Distrikt BiH: Odjeljenje za poljoprivredu BD koji je nadležan za kreiranje i provedbu mjera poljoprivredne politike na teritoriji Distrikta nije značajnije mijenjao svoju politiku tokom 2017. godine u odnosu na prethodne godine. Međutim, po pitanju provedbe procedura uvedene su određene novine u „Pravilniku o načinu i uvjetima za podsticaj poljoprivrednoj proizvodnji za 2017. godinu“. Jedna od izmjena je vezana za rok podnošenja zahtjeva za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju. Naime, Pravilnikom za 2016. godinu je definiran rok za podnošenje zahtjeva od 60 dana, od dana stupanja na snagu Pravilnika. Pravilnikom za 2017. godinu definiran je rok za podnošenje zahtjeva, 45 dana od dana objavljivanja javnog poziva za podnošenje zahtjeva. Nadalje, unesene su i manje izmjene koje su vezane za sam proces implementacije podrške, a odnose se na kontrolu na licu mjesta. Kad je u pitanju struktura mjera podrške, evidentne su određene izmjene kojim su, za razliku od 2016. godine kada je podrška mljekarstvu definirana kroz mjeru „Podrška mljekarstvu“ dok je Pravilnikom za 2017. godinu isto realizirano kroz mjeru „Držanje rasplodnih krava“. Ostale novine su uglavnom vezane za iznose podrške po jedinici mjere. Za neke od mjera su Pravilnikom za 2017. godinu definirani veći iznosi podrške po jedinici mjere u odnosu na 2016. godinu. Neke od tih mjera su: tov svinja, rasplodne ovce, tov janjadi, tov jaradi, itd.

4.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvoj u BiH

Tokom prošle godine je na ime podrški poljoprivredi i ruralnom razvoju ukupno izdvojeno nešto više od 164 miliona KM, i ovo je od 2012. godine najveći zabilježeni iznos podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju. Konkretno, ukupan budžet namijenjen poljoprivredi entiteta i BD je u prošloj godini bio veći za oko 8 miliona KM u odnosu na 2016. godinu, što predstavlja procentualno povećanje za 5,2%.

Tabela 21. Poljoprivredni budžeti u BiH (2010.-2017.) u 000 KM

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Brčko Distrikt	6.843	6.776	9.620	10.417	7.370	7.759	9.541	11.833
Federacija BiH ¹	82.037	77.597	89.482	88.851	79.059	82.416	86.394	92.172
Republika Srpska	81.182	62.862	73.169	60.000	59.893	35.745	60.006	59.999
BiH	170.002	147.239	172.271	159.268	146.322	125.920	155.941	164.005

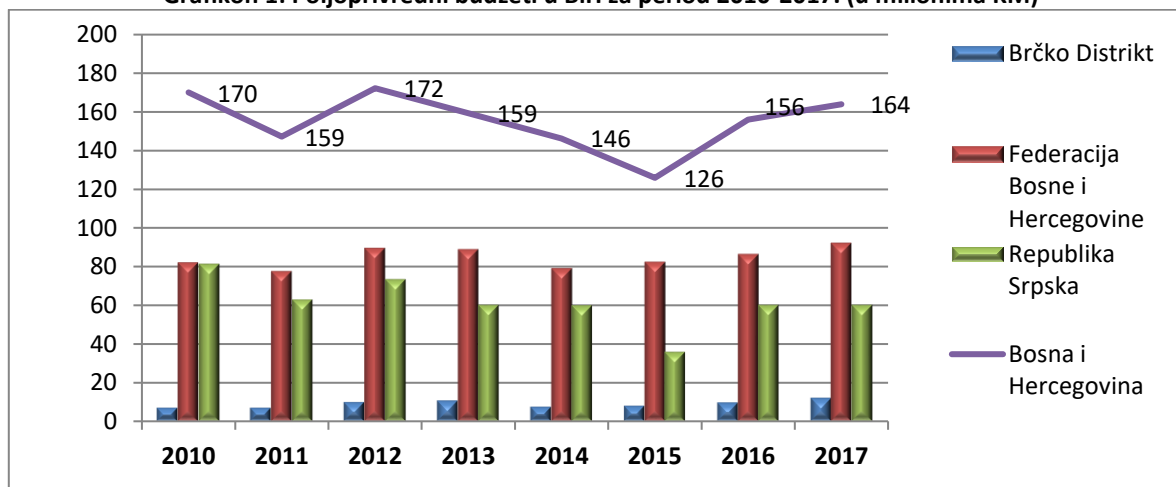
Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonálnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Ako posmatramo pojedinačno entitetska izdvajanja, možemo vidjeti da je u Brčko Distriktu i Federaciji BiH u 2017. godini zabilježeno povećanje izdvojenih sredstava, dok je Republika Srpska ostala na istom nivou budžeta za podršku poljoprivredi. Procentualno učešće entiteta i Brčko Distrikta u ukupnom budžetu za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH² u 2017. godini je sljedeće: Brčko Distrikt 7%, Federacija BiH 56% i Republika Srpska 37%.

¹ Podsticaji FBiH uključuju i podsticaje sa kantonalnih nivoa

² Ukupni budžet za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH je zbirni budžet implementiran sa nivoa entiteta i Brčko Distrikta BiH

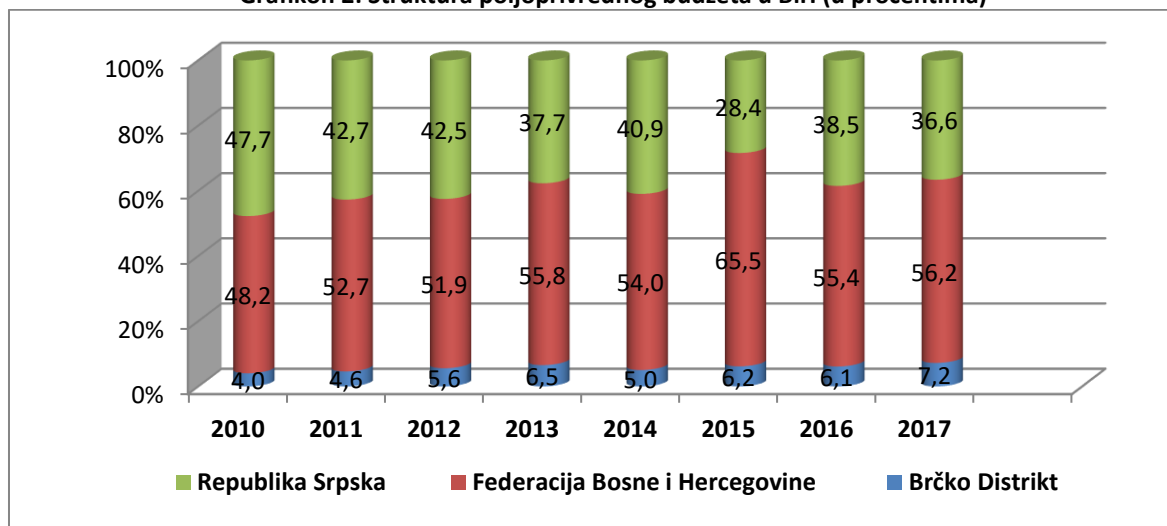
Grafikon 1: Poljoprivredni budžeti u BiH za period 2010-2017. (u milionima KM)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

U Federaciji BiH je i u 2017. godini nastavljen trend povećanja izdvajanja za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju. Kako je vidljivo iz Grafikona 1, ovo je najveći iznos koji je Federacija BiH izdvojila u posmatranom periodu. Navedeni iznos predstavlja zbir sredstava izdvojenih iz federalnog i kantonalnih budžeta. Kao što je već navedeno, i u Brčko Distriktu je u 2017. godini zabilježeno povećanje izdvojenih sredstava za poljoprivredu i ruralni razvoj. Utrošen je iznos od 11,8 miliona KM i on predstavlja povećanje za oko 2,3 miliona KM, odnosno oko 24% u odnosu na 2016. godinu. Republika Srpska je imala vrlo sličan budžet kao i 2016. godine, uz neznatno umanjjenje od oko 7 hiljada KM.

Grafikon 2: Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH (u procentima)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

4.2. Poređenje mjera podrške u BiH sa Evropskom unijom i zemljama regiona, i nivo dostignute harmonizacije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije

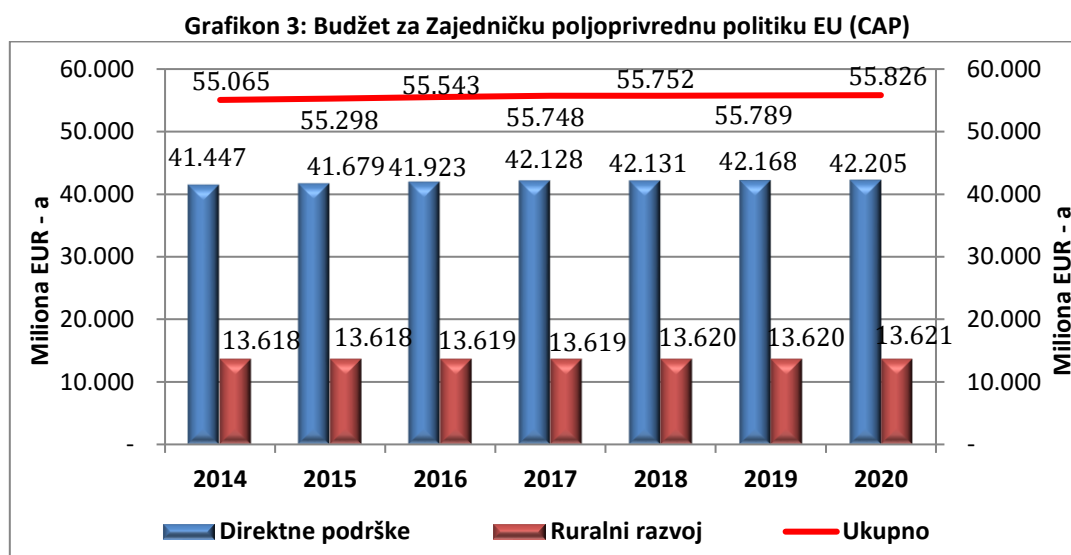
Upoređivanjem poljoprivrednih budžeta zemalja regije sa budžetom za poljoprivredu i ruralni razvoj Bosne i Hercegovine, vidljivo je povećanje izdvajanja u svakoj od zemalja, a posebno u Crnoj Gori gdje je iznos skoro dupliran. Svrha uporednog pregleda je da se prikaže gdje se BiH nalazi kada je u pitanju poljoprivredna podrška. Zemlje koje su uzete u razmatranje su naši prvi susjedi sa kojim BiH ima i najveću robnu razmjenu. U Tabeli 23 vidimo da najveća izdvajanja za poljoprivredu ima Srbija, oko 223 miliona EUR-a, što su daleko najveća izdvajanja u regiji. Poslije Srbije dolazi Makedonija sa 143 miliona EUR-a. Na trećem mjestu je BiH koja je ove godine izdvojila nešto više od 83 miliona EUR-a. Na posljednjem mjestu je Crna Gora koja je u 2017. godini za podršku poljoprivredi izdvojila blizu 30 miliona EUR-a. Ako ova izdvajanja uporedimo sa prošlom godinom možemo reći da su sve zemlje zabilježile rast izdvajanja. Makedonija je imala rast od 4 %, Srbija 3 %, a BiH 5,2 % u odnosu na 2016. godinu. Najveći rast je imala Crna Gora koja je u odnosu na prošlu godinu imala izdvajanja veća za oko 85 %.

Tabela 22: Poljoprivredni budžeti zemalja regiona u 2017. godini (EUR)

	Srbija	Makedonija	Crna Gora	BiH
Budžet u 2016.	217.050.695,62	138.331.590,32	16.218.746,70	79.621.450,78
Budžet u 2017.	223.137.789,31	143.526.024,71	29.940.000,00	83.801.661,69

Izvor: Službeni dokumenti Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine

Kada su u pitanju izdvajanja za poljoprivredu na nivou Evropske Unije, situacija se značajno ne mijenja s obzirom da se budžet planira na sedmogodišnjem nivou, pa su oscilacije jako male. Planirana izdvajanja za ovaj period (2014-2020) iznose 350 milijardi EUR-a, ili 55 milijardi EUR-a na godišnjom nivou (Grafikon 3).

Izvor: EU Commission – Multiannual financial framework 2014-2020. and financing of the CAP

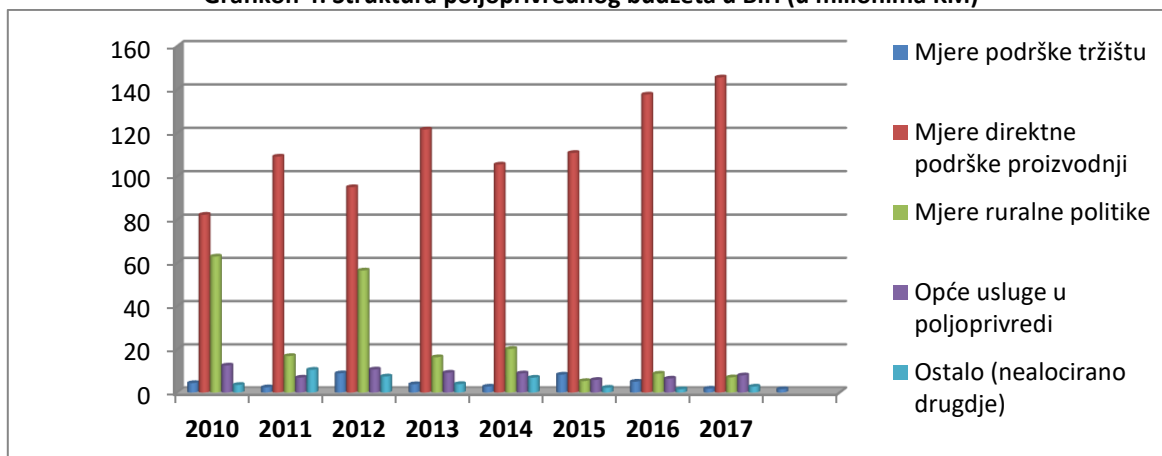
Analizom strukture budžeta vidljivo je da je najveći obim sredstava usmjeren za direktna plaćanja i mjere tržišno-cjenovne politike, oko 75%. Drugi dio budžeta namijenjen je mjerama ruralnog razvoja u visini od 25% ukupnog budžeta. Ovakva projekcija poljoprivrednog budžeta doprinosi povećanju sigurnosti poljoprivrednih proizvođača, uz konstantan rast i unapređenje poljoprivredne proizvodnje.

Iako se godinama unazad mjere podrške CAP EU pojednostavljaju, iz perspektive BiH ove mjere predstavljaju izuzetno kompleksnu cjelinu koja se dosta razlikuje od mjera koje su aktuelne u našoj zemlji. Da bi poljoprivredni proizvođači u EU ostvarili pravo na podrške, potrebno je da ispune niz uvjeta koji se odnose na zdravlje biljaka i životinja, te očuvanje okoliša. U našoj zemlji, još uvijek ni entiteti ni BD kod ostvarivanja prava na podršku ne postavljaju gore navedene uvjete. Pored ove, postoji još niz različitosti između podrški koje se izdvajaju u našoj zemlji i onih u EU. Dok se u BiH najviše poljoprivrednog budžeta izdvaja za mjere na bazi outputa³, u zemljama EU ovakav vid podrški ne postoji, nego se podrške izdvajaju na osnovu hektara i grla. Također, da bismo mogli razmišljati o usklađivanju poljoprivredne politike naše zemlje sa politikom EU, potrebno je da prethodno uskladimo mjere podrške nadležnih institucija entiteta i BD. U skladu sa navedenim, do sada je pripremljen Plan harmonizacije mjera ruralnog razvoja u BiH, te Plan harmonizacije mjera direktnih podrški i tržišno-cjenovne politike.

4.3. Analiza strukture budžetske podrške po grupama mjera

Kao i prethodnih godina, najveći obim izdvojenih sredstava realiziran je kroz mjere direktne podrške proizvodnji. U apsolutnom iznosu, to je 145,5 miliona KM, odnosno 88,7% budžeta utrošenog za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH u 2017. godini. Povećanje iznosa izdvojenih sredstava za ovu grupu mjera u odnosu na prethodnu godinu iznosi 5,7% i za posmatrani period ovo predstavlja maksimalno zabilježen iznos za mjere direktne podrške. Protekla godina je karakteristična i po tome što su prema visini izdvojenih sredstava mjere općih usluga u poljoprivredi na drugom mjestu, za koje je izdvojeno 7,8 miliona KM ili 4,8% od ukupnog budžeta za prošlu godinu. Mjere ruralne politike su značajno smanjene i tek su na trećem mjestu po visini izdvajanja. Za mjere ruralne politike u 2017. godini izdvojeno je oko 7 miliona KM ili 4,3% od ukupnog budžeta.

Grafikon 4: Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH (u milionima KM)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonálnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Na posljednjem mjestu je grupa mjera podrške tržištu, za koju je izdvojeno svega 0,76 miliona KM. Sa procentualnim učešćem od 0,46% u ukupnom poljoprivrednom budžetu, ovo je do sada njihov najmanji zabilježeni iznos.

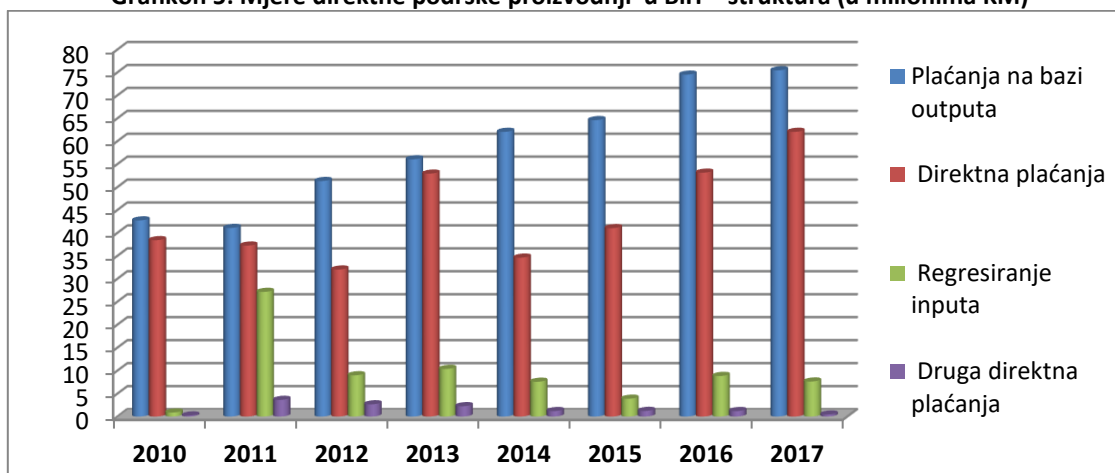
Grupa „nealocirano“ učestvuje u ukupnom poljoprivrednom budžetu sa 2,8 miliona KM što čini 1,7% ukupnog budžeta, i u odnosu na prethodnu godinu bilježi porast za 78,5%, što svakako nije afirmativno.

³ Plaćanja na bazi outputa su plaćanja na bazi proizvedene količine (po kg/l ili kom).

Mjere direktne podrške proizvođačima/proizvodnjama

Tokom prošle godine, najveći dio budžeta namijenjen poljoprivredi i ruralnom razvoju je utrošen na mjere direktne podrške proizvodnjama. Za ovu grupu mjera je u 2017. godini usmjereno 145,5 miliona KM, što procentualno iznosi 88,7% ukupnog budžeta utrošenog na podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju. Za mjere direktne podrške je u prošloj godini isplaćeno 7,8 miliona KM više u odnosu na 2016. godinu, što procentualno iznosi 5,72%. U okviru ove grupe, na prvom mjestu po visini izdvojenih sredstava su plaćanja na bazi proizvedenog, za koje je tokom prošle godine izdvojeno 75,4 miliona KM, odnosno 46% ukupnog poljoprivrednog budžeta. Mlijeko je i dalje glavni proizvod koji se podstiče po količini proizvedenog.

Grafikon 5: Mjere direktne podrške proizvodnji u BiH – struktura (u milionima KM)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

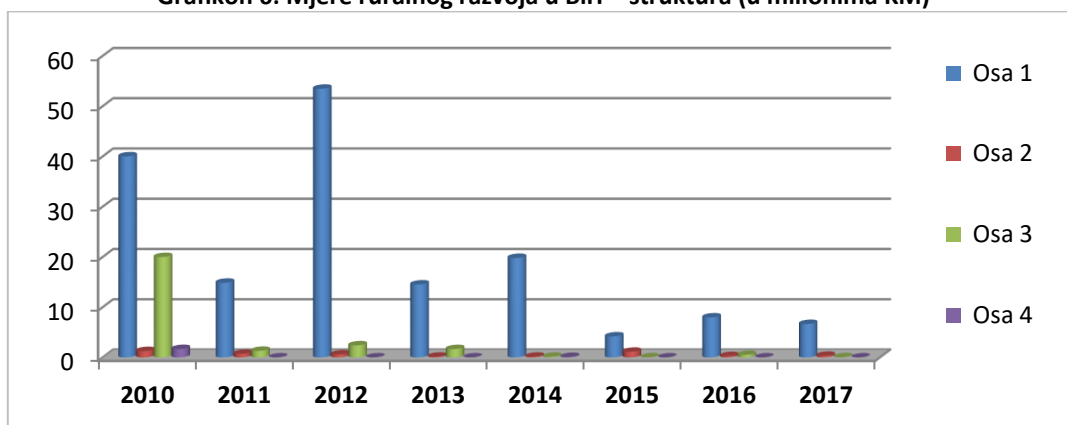
Na drugom mjestu po visini izdvojenih sredstava su direktna plaćanja po grlu i hektaru. Za ovu grupu mjera je u 2017. godini izdvojeno oko 62 miliona KM, odnosno 42,6 % budžeta za direktne podrške, ili 37,8% ukupnog budžeta namijenjenog poljoprivredi i ruralnom razvoju BiH u prošloj godini.

Na trećem mjestu po iznosu izdvojenih sredstava u 2017. godini su plaćanja za regresiranje inputa. Za ove mjere je izdvojeno 7,6 miliona KM, odnosno 5,23% sredstava izdvojenih za direktne podrške. Na četvrtom, odnosno na posljednjem mjestu po visini izdvojenih sredstava u 2017. godini u okviru direktnih podrški, su druga direktna plaćanja. Za njih je tokom protekle godine utrošeno oko 440 hiljada KM.

Mjere ruralnog razvoja

Kao i prethodnih godina, podrška ruralnom razvoju u BiH je isplaćivana iz budžeta Brčko Distrikta i Republike Srpske, te iz budžeta nekih od kantona u Federaciji BiH. U skladu sa praksom koja je prisutna od 2012. godine, iz budžeta Federacije BiH u 2017. godini nije bilo isplata podsticaja za podršku ruralnom razvoju. Ukupna izdvajanja za podršku ruralnom razvoju u BiH su i tokom 2017. godine bila skoro na istom nivou kao i prethodnih godina. Prema visini izdvojenih sredstava, mjere podrške ruralnom razvoju su na trećem mjestu. Veće iznose izdvojenih sredstava su zabilježile mjere direktne podrške, zatim mjere općih usluga u poljoprivredi. U godini koja je iza nas, podrška ruralnom razvoju je zabilježila smanjenje u odnosu na godinu ranije. Realizirano je 7,03 miliona KM, odnosno 4,28% od ukupnog budžeta za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju, čime je navedeni iznos podrške u 2017. godini za 1,7 miliona KM ili 19,49% manji u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 6: Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (u milionima KM)

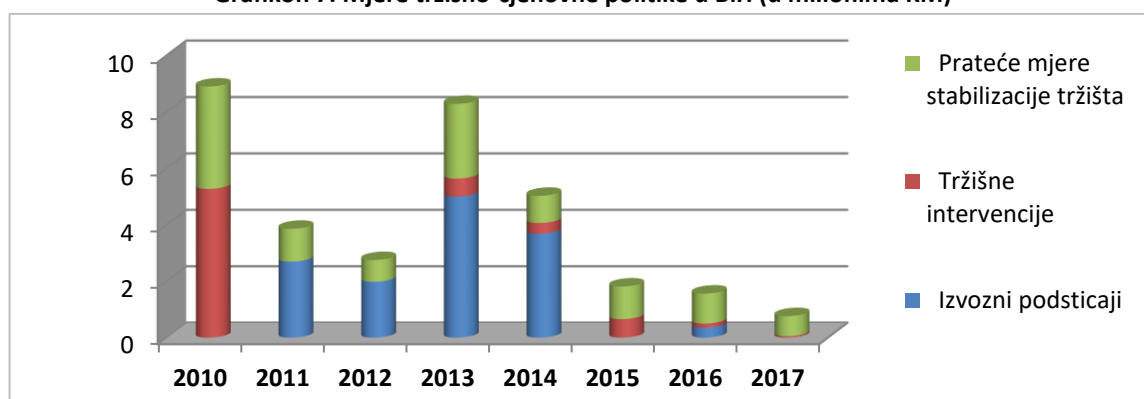
Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Ako posmatramo strukturu podrške ruralnom razvoju tokom 2017. godine, evidentno je da su najveći iznos podrške kao i prethodnih godina zabilježile mjere koje se mogu klasificirati kao mjere Ose 1. Putem mjera iz ove Ose, utrošeno je 6,6 miliona KM, što predstavlja 94,6% budžeta utrošenog za podršku mjerama ruralnog razvoja, te 4,05% ukupnog poljoprivrednog budžeta. Na drugom mjestu su mjere iz Ose 2, za koje je izdvojeno nešto više od 335 hiljada KM, odnosno 4,7% budžeta za podršku ruralnom razvoju. Prema visini izdvojenih sredstava, mjere iz Ose 3 su na posljednjem mjestu, njihovo učešće u ukupnom budžetu za podršku ruralnom razvoju je 0,6%.

Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH

Analiza strukture mjera tržišno-cjenovne politike za 2017. godinu ukazuje na nastavak trenda smanjenja obima izdvajanja budžetskih sredstava. Za mjere podrške tržištu i cijenama u protekloj godini izdvojeno je 763.299 KM u apsolutnom iznosu, ili 0,46% ukupnog poljoprivrednog budžeta. U poređenju sa prethodnom 2016. godinom i podrškom u visini 1.56 miliona KM, smanjenje u visini izdvojenih sredstava za mjere tržišno-cjenovne politike u 2017. godini iznosi čak za polovinu, tačnije za 51%.

Grafikon 7. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (u milionima KM)

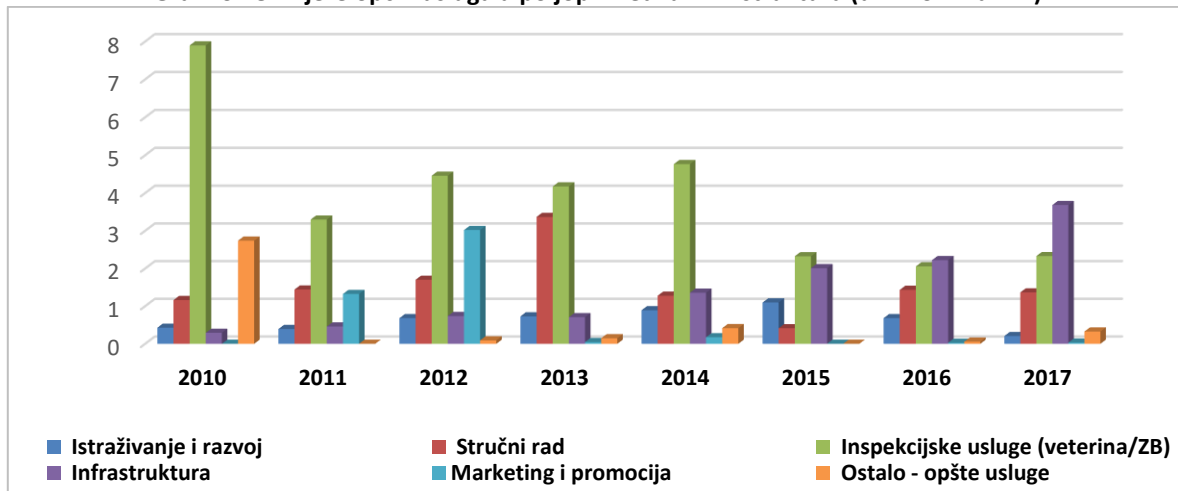
Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Najveći obim izdvojene podrške realiziran je kroz mjeru prateće mjere stabilizacije tržišta (podrška otkupljivačima ili prerađivačima). Za ovu mjeru utrošeno je 713.799 KM ili 93,5% ukupnog budžeta za mjere podrške tržištu i cijenama. Ostatak budžeta od 49.500,0 ili 6,5% realiziran je putem mjere tržišnih intervencija. Za mjeru izvozni podsticaji tokom 2017. godine, nije bilo finansijske podrške.

Mjere općih usluga u poljoprivredi

Za mjere općih usluga u poljoprivredi u 2017. godini izdvojeno je 7,8 miliona KM odnosno 4,8% ukupnog budžeta za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH.

Grafikon 8: Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH- struktura (u milionima KM)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

U odnosu na 2016. godinu, tokom prošle godine za ovu grupu mjera izdvojeno je za oko 1,4 miliona KM više. Kao i prethodne, i u prošloj godini je u okviru ove grupe mjera najviše sredstava izdvojeno za uspostavu infrastrukture kvaliteta. Za infrastrukturu je izdvojeno 3,7 miliona KM, odnosno procentualno 46% sredstava izdvojenih za opće usluge u poljoprivredi. Sljedeće po visini izdvojenih sredstava jesu inspeksijske usluge. Za njih je u prošloj godini izdvojeno 2,3 miliona KM, odnosno 29,3% ukupnog budžeta za opće usluge. Na trećem mjestu su izdvajanja za stručni rad. U ove namjene je utrošeno 1,7 miliona KM, odnosno 17,2% od iznosa izdvojenog za opće usluge. Za istraživanje i razvoj je tokom prošle godine izdvojeno 125 hiljada KM, a za marketing i promociju 31 hiljada KM.

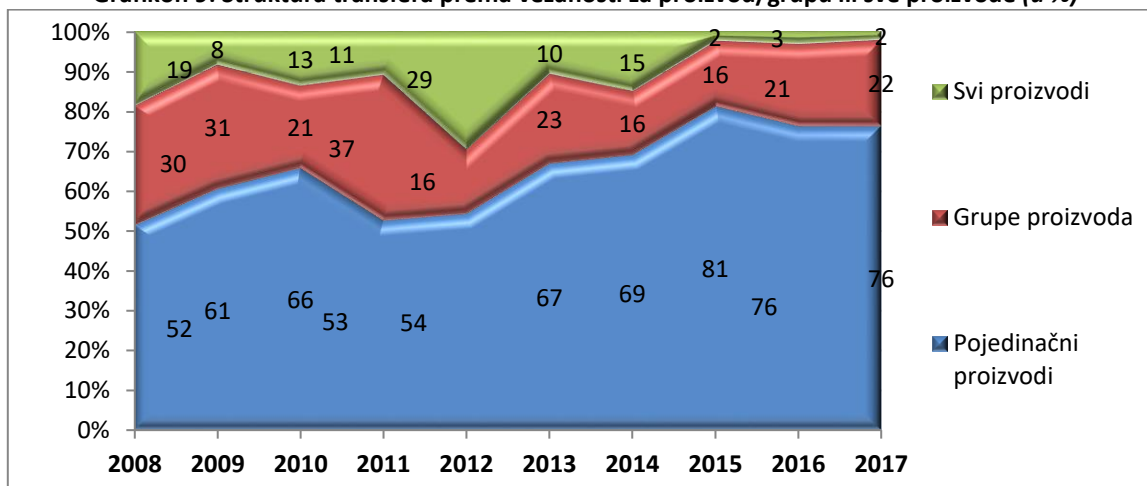
Nealocirano (ostalo)

U ovu grupu se svrstavaju podrške koje se prema klasifikaciji podrški poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH ne mogu klasificirati ni u jednu drugu grupu mjera. U 2017. godini za podršku ovoj grupi mjera utrošeno je 2,7 miliona KM, što predstavlja 1,7% ukupnog budžeta za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH. Pozitivno je to što su u odnosu na godinu ranije, izdvajanja za ovu grupu mjera značajno umanjena.

Struktura podrške po proizvodima/proizvodnjama

U strukturi podrške po proizvodima, i tokom 2017. godine najznačajnije mjesto zauzimaju pojedinačni proizvodi, koji u ukupnom budžetu participiraju sa 76,3 miliona KM, odnosno sa procentom u visini od 46,52%.

Grafikon 9: Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/grupu ili sve proizvode (u %)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonarnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Transferi koji se odnose na grupu proizvoda i sve proizvode u apsolutnim pokazateljima su isti kao i u 2016. godini. Grupa mjera koja se odnosi na podršku za grupe proizvoda je, prema visini izdvojenih sredstava, na drugom mjestu. Za ove mjere je izdvojeno 21,6 miliona KM, odnosno 13,17 % ukupnog budžeta. Na trećem mjestu su transferi za sve proizvode, za koje je izdvojeno 2,0 miliona KM, odnosno 1,21 % budžeta. Ako se posmatra distribucija podrške prema proizvodima, vidi se da su transferi za mlijeko i dalje na prvom mjestu na koje odlazi polovina budžeta, ili tačnije 50,52% ukupnog budžeta. Osim mlijeka, tokom prošle godine značajnije je podržan sektor proizvodnje goveđeg mesa sa 6,53 % učešća, kao i proizvodnja pšenice sa 7,31 % učešća. Od ostalih pojedinačnih proizvoda izdvajaju se još i svinjsko meso sa 3,46 % učešća, svi ostali pojedinačni proizvodi su ispod 2 % učešća.

Tabela 23. Distribucija podrški po proizvodima/grupama proizvoda (u %)

	2015.	2016.	2017.
Stočarska proizvodnja			
Mlijeko (kravlje)	55,86	49,18	50,52
Mlijeko (ovčije i kozje)	0,20	0,14	0,23
Goveđe meso	5,23	7,41	6,53
Svinjsko meso	3,14	3,42	3,46
Ovčije meso	0,11	0,14	0,00
Pileće meso	1,85	1,80	1,54
Jaja	0,54	0,32	0,32
Med	0,67	0,84	1,10
Riba	1,98	1,84	1,80
Ćurići	0,00	0,00	0,00
Konji	0,00	0,03	0,03
Biljna proizvodnja			
Pšenica	5,25	6,97	7,31
Kukuruz	3,66	1,90	1,84
Ječam	0,28	0,49	0,42
Duhan	0,37	0,29	0,25
Krompir	0,32	0,51	0,17
Soja	0,44	0,09	0,01
Grožđe	0,97	0,57	0,55
Gljive	0,06	0,08	0,09
Ljekovito i aromatično bilje	0,36	0,33	0,16
Grupe proizvoda			

Povrće	2,43	2,77	3,52
Voće	3,29	5,36	4,26
Žitarice	0,17	0,29	0,33
Krmno i industrijsko bilje	0,44	1,18	1,10
Biljna proizvodnja uopšteno	4,38	6,01	5,55
Mlijeko i meso - goveda	0,78	0,55	2,11
Mlijeko meso ovce/koze	4,96	4,48	4,78
Svi proizvodi			
Svi proizvodi	2,26	3,05	2,02
	100,00	100,00	100,00

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

U okviru transfera za grupe proizvoda, u Tabeli 23 se može vidjeti da su skoro sve grupe proizvoda u 2017. godini imale procentualno manje učešće u ukupnom budžetu u odnosu na godinu ranije. I dalje je unutar ove grupe na prvom mjestu biljna proizvodnja-uopšteno sa 5,55% učešća, dok su podsticaji za voće učestvovali sa 4,26 %. Sljedeće grupe po izdvajanjima su mlijeko/meso ovce/koze sa približno 4,78 % učešća, dok se za ostale grupe izdvojilo dosta manje sredstava. Zadnja grupa su transferi za sve proizvode, koji su činili 2,02 % od ukupne podrške proizvodnjama. Također bilježe pad u odnosu na prošlu, ali i pretprošlu godinu.

Kantonalne podrške - Poljoprivredni proizvođači u Federaciji BiH pravo na podrške pored entitetskog nivoa, ostvaruju i sa kantonalnih nivoa. Kantoni sredstva za poljoprivredu i ruralni razvoj izdvajaju u skladu sa svojim zakonskim i podzakonskim aktima, a u prošloj godini je na nivou kantona za podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju izdvojeno 20,4 miliona KM. Izraženo u procentima, kantoni su na prostoru Federacije BiH izdvojili 22,2% ukupnog budžeta utrošenog na podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju. Iako se sredstva izdvajaju direktno iz kantonalnih budžeta, isti se sumarno prezentiraju u ukupnim izdvajanjima Federacije BiH.

Tabela 24: Pregled kantonalnih izdvajanja u 2017. godini (u KM)

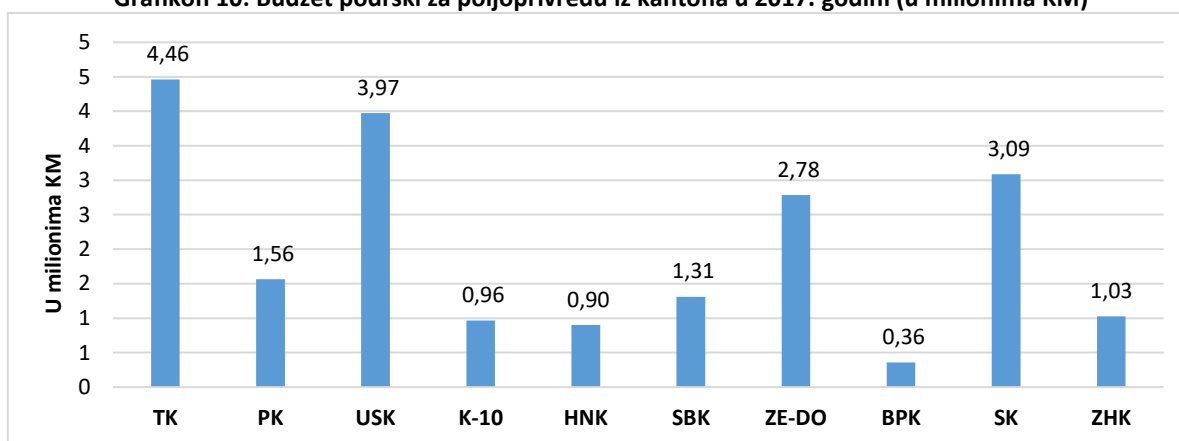
Kantoni	2015.	2016.	2017.
Tuzlanski kanton	3.266.426	3.955.349,80	4.462.732,49
Posavski kanton	1.334.016	1.995.743,10	1.562.437,67
Unsko - sanski kanton	3.561.362	4.327.218,50	3.974.200,62
Kanton 10 (Livanjski kanton)	1.016.411	968.775,90	963.929,46
Hercegovačko - neretvanski kanton	50.000	80.000,00	899.292,00
Srednje - bosanski kanton	390.710	562.682,20	1.309.606,64
Zeničko - dobojski kanton	1.810.284	2.255.484,70	2.783.600,00
Bosansko - podrinski kanton	407.799	207.467,60	358.712,50
Kanton Sarajevo	3.239.585	3.215.438,10	3.085.734,50
Zapadno - hercegovački kanton	951.945	946.332,40	1.027.703,05
Ukupno	16.028.538	18.514.492	20.427.949

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Prvi po visini izdvojenih sredstava u prošloj godini je Tuzlanski kanton koji je izdvojio 4,5 miliona KM ili 21,8% ukupnih sredstava izdvojenih sa nivoa kantona. Od navedenog iznosa, najviše sredstava je usmjereno u proizvodnju povrća, voća i pilećeg mesa, a u okviru ruralnog razvoja za nabavku mehanizacije i uređenje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta. Sljedeći po visini izdvojenih sredstava za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju u prošloj godini je Unsko - sanski kanton, sa izdvojenih 3,97 miliona KM, odnosno 19,45% ukupnog budžeta. U ovom kantonu najviše sredstava je usmjereno za proizvodnju mlijeka, te za proizvodnju jagodičastog voća. U Sarajevskom kantonu je u 2017. godini iz budžeta za podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju izdvojeno 3,08 miliona KM, što predstavlja 15,1% ukupno izdvojenih sredstava sa nivoa kantona, a najviše je podsticana animalna proizvodnja, i u okviru

koje su najveći iznosi izdvojeni za mliječna grla, uzgoj ovaca, tov junadi i brojlera. Sljedeći po visini izdvojenih sredstava je Zeničko-dobojski kanton, sa izdvojenih 2,78 miliona KM, odnosno 13,6% ukupno izdvojenih sredstava sa nivoa kantona. Najviše sredstava u ovom kantonu u prethodnoj godini je izdvojeno za proizvodnju maline u okviru biljne proizvodnje, te uzgoj muznih grla i proizvodnju brojlera u okviru animalne proizvodnje. Iz Posavskog kantona je u 2017. godini za podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju izdvojeno 1,56 miliona KM što predstavlja 7,6% ukupnog budžeta izdvojenog sa nivoa kantona. Tokom prošle godine, najviše sredstava iz ovog kantona je usmjereno na proizvodnju povrća i cvijeća u plastenicima i staklenicima.

Grafikon 10: Budžet podrški za poljoprivredu iz kantona u 2017. godini (u milionima KM)

Izvor: Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD

Srednjobosanski kanton je u prošloj godini za poljoprivredu i ruralni razvoj izdvojio 1,3 miliona KM odnosno 6,4% ukupnog budžeta kantona. Iz ovog kantona je najviše sredstva u prošloj godini izdvojeno za podršku proizvodnji maline.

Ostali kantoni su imali manja učešća u ukupno izdvojenim sredstvima. Tako je iz Zapadno-hercegovačkog kantona izdvojeno je oko 1 milion KM, zatim iz Kantona 10 je u prošloj godini izdvojeno 964 hiljade KM, iz Hercegovačko-neretvanskog kantona je izdvojeno 899 hiljada KM. Kanton iz kojeg je u 2017. godini izdvojeno najmanje sredstava je Bosansko - podrinski kanton, sa 359 hiljada KM odnosno 1,75% ukupnih sredstava izdvojenih sa nivoa kantona.

5. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHAMBENIM PROIZVODIMA

Iako trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima predstavlja značajan udio ukupne vanjskotrgovinske razmjene, istu i dalje karakterizira relativno visoka uvozna ovisnost, skromna vrijednost izvoza i stalno prisutan deficit. Ukupan bilans razmjene poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima sa inostranstvom u 2017. godini iznosio je više od 4 milijarde KM.

Tabela 25. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima (2016-2017. godina)

	2016.	2017.
Uvoz (Milion KM)	2.950	3.125
Izvoz (Milion KM)	934	1.009
Bilans (Milion KM)	3.884	4.134
Deficit (Milion KM)	-2.016	-2.116
Pokrivenost (%)	32	32

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda BiH sa inostranstvom, u protekloj godini je po prvi put vrijednost izvoza premašila milijardu KM, što predstavlja rast od 8% u odnosu na izvoz iz prethodne godine čime je ostvarena najveća vrijednost izvoza iz Bosne i Hercegovine, uopće. Istovremeno je u odnosu na prethodnu godinu za 6% povećana vrijednost uvoza i iznosi oko 3 milijarde KM. Važno je istaći i to da je razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u prethodnoj godini imala do sada najveće ostvarene vrijednosti.

Kao odraz cjelokupnog stanja u poljoprivredi Bosne i Hercegovine koje se ogleda u nedovoljno razvijenim kapacitetima za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda i niske konkurentnosti domaće proizvodnje na stranom tržištu, već duži niz godina se bilježi deficit u trgovinskoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima. Iako izvoz bilježi pozitivna kretanja i ima stalni trend povećanja, vrijednost deficita je i dalje veoma visoka i još uvijek nije ispod 2 milijarde KM. Deficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2017. godini iznosio je 2,1 milijardu i veći je za 5% u odnosu na prethodnu godinu.

Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 32% i ostala je ista kao i prethodne godine.

Iako je proteklih godina napredak u izvozu evidentan, ipak je za održanje dostignutog nivoa izvoza, a pogotovu za njegovo dalje povećanje, potrebno mnogo više raditi na povećanju obima proizvodnje, veće proizvodnosti, podizanja nivoa kvaliteta, konstantne isporuke i povećanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora i to u kontekstu opredjeljenja na visoko vrijedne proizvode na kojima se i bazira trgovinski uspjeh i zadovoljavajuća dobit.

5.1. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda

Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz BiH dominantno je orijentiran na nekoliko grupa proizvoda, koji zauzimaju oko 2/3 ukupnog izvoza. Najznačajniji proizvodi koji su zastupljeni u izvozu su masti i ulja, voće, mlijeko i mliječni proizvodi, šećer i proizvodi na bazi šećera, proizvodi na bazi žitarica i brašna, voda, povrće, proizvodi mlinske industrije i meso.

Niska zastupljenost proizvoda animalnog porijekla u ukupnom izvozu poljoprivrede i prehrambene industrije ukazuje između ostalog i na visok nivo ekstenzivnosti poljoprivrede u BiH, odnosno na nepovoljnu proizvodnu strukturu i nisku zastupljenost proizvoda stočarstva u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Izvozna orijentacija poljoprivrede fokusirana je na određene poljoprivredne proizvode kod kojih se već duže vrijeme bilježi uspjeh na inostranom tržištu i može poslužiti kao jedan od indikatora

konkurentnosti ovih proizvoda na tom tržištu. Ipak, bez obzira na pozitivna kretanja u izvozu, osim izvoza konzumnog mlijeka i smrznute maline, Bosna i Hercegovina bilježi deficit u robnoj razmjeni svih drugih poljoprivrednih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda.

U Bosnu i Hercegovinu se uvozi veliki broj poljoprivrednih proizvoda, a robe koji imaju najveći udio i vrijednost u ukupnom uvozu poljoprivrednih proizvoda u 2017. godini su: pića, alkoholi i sirće (10%), biljna i životinjska mast, i vosak i slično (8%), razni prehrambeni proizvodi (8%), meso i jestivi klanični proizvodi od (8%), žitarice (7,8%), proizvodi na bazi žitarica, brašna, mlijeka i slično (6%), voće (6%), ostaci i otpaci od prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana (6%), šećeri (6%), kakao i proizvodi od kaka (5%), mlijeko i mliječni proizvodi, jaja i med (5%).

Navedeni proizvodi čine oko 76% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 2,4 milijarde KM.

Tabela 26. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM

Glava CT	2016.		2017.		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
01	61	5	83	6	37	29
02	258	67	247	63	-4	-5
03	27	28	27	24	-3	-16
04	137	71	148	79	8	11
05	4	0	4	0	-1	-35
06	16	5	18	5	10	-1
07	77	40	75	39	-3	-2
08	165	109	191	149	16	37
09	109	11	117	11	8	0
10	249	52	243	25	-2	-53
11	53	40	52	55	-2	38
12	93	8	117	19	26	140
13	3	0	3	0	-5	954
14	0	0	0	0	-24	-17
15	207	143	262	170	27	19
16	94	54	106	55	13	2
17	170	68	178	66	5	-4
18	153	31	154	24	1	-24
19	181	65	197	66	9	2
20	70	18	74	20	5	11
21	231	20	249	19	8	-3
22	323	52	328	68	2	31
23	183	21	180	24	-2	18
24	85	27	72	22	-15	-20
Ukupno (1-24)	2.950	934	3.125	1.009	6	8

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi koji imaju najveći udio i vrijednost u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda u 2017. godini su: biljna i životinjska mast i vosak, i slično (17%), jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica (15%), mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med (8%), Pića, alkoholi i sirće sa učešćem (7%), proizvodi na bazi žitarica, mlijeka i slično (7%), šećeri i proizvodi od šećera (6%), meso i jestivi klanični proizvodi (6%), prerađevine od mesa, ljuskavaca, mekušaca ili drugih vodenih beskičmenjaka (5%), proizvodi mlinske industrije (5%), i povrće (4%).

Navedeni proizvodi čine oko 80% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 810 miliona KM.

5.2. Geografska struktura u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Posmatrajući robnu razmjenu poljoprivrednim proizvodima prema geografskoj strukturi za 2017. godinu evidentno je da nešto više od polovine, ili 52% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda dolazi iz Evropske unije i oko 30% uvoza iz zemalja CEFTA-e, iz zemalja koje čine ostatak svijeta 15%, zatim Turske 2% i 0,2% iz EFTA članica.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda oko 33% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda je bilo usmjereno ka CEFTA tržištu, na tržište EU 30%, oko 28% ka tržištu Turske, zemlje koje čine ostatak svijeta 7% i 1% u zemlje EFTA.

Tabela 27. Uporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)

Regioni	2016.		2017.	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
EU	1.551	264	1.631	303
CEFTA	905	306	950	335
EFTA	5	11	5	10
UoST*	60	295	65	286
Ostatak svijeta	429	57	474	75
Ukupno	2.950	933	3.125	1.009

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

5.3. Robna razmjena BiH sa Evropskom unijom

Evropska unija je najznačajniji partner Bosne i Hercegovine u razmjeni poljoprivredno-prehrambenim proizvodima. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Evropske unije u BiH u 2017. godini iznosio je 1,6 milijardi KM i veći je za 80 miliona KM ili 5% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Evropsku uniju iznosila je 303 miliona KM i veća je za 39 miliona KM ili 15% u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine.

Kada je riječ o državama Evropske unije iz kojih se najviše uvoze poljoprivredni proizvodi u BiH, to su: Hrvatska (33%), Mađarska (12%), Njemačka (10%), Italija (9%) i Poljska (8%). Među zemljama članicama Evropske unije u koje se najviše izvezlo poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2017. godini su Hrvatska (106 miliona KM), Njemačka (47 miliona KM), Italija (39 miliona KM), Slovenija (26 miliona KM), i Austrija (21 milion KM). U prosjeku, oko 79% vrijednosti izvoza u Evropsku uniju se plasira u ovih pet navedenih država.

Deficit u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i Evropske unije u 2017. godini iznosio je 1,3 milijarde KM i manji je za 4,4% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima između EU i BiH za 2016. godinu iznosi 17%.

5.3.1. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom

Posmatrajući vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivrednim proizvodima između Republike Hrvatske i BiH u 2017. godini zabilježen je rast uvoza za 2%, rast izvoza za 7%, ali i rast deficita za 1% u poređenju sa prethodnom godinom. Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda BiH i Hrvatske u 2017. godini je iznosila 23%.

Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi kod kojih je zabilježena najveća vrijednost uvoza i imaju i najveći udio u ukupnom uvozu iz Hrvatske u 2017. godini su: pivo dobijeno od slada (60 miliona KM), čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (32 miliona KM), vode, uključujući mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom ili zaslađivačima (28 miliona KM), pšenica i suražica (24 miliona

KM), i ostali prehrambeni proizvodi koji nisu pomenuti niti uključeni na drugom mjestu (23 miliona KM).

Na povećanje ukupne vrijednosti uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Hrvatske u BiH uticala je veća vrijednost uvoza živih goveda, raznih začina, živih ovaca i koza, ječma, ulja i drugo.

Tabela 28. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/pad 2016/2015. (%)	Rast/pad 2017/2016. (%)
Uvoz	464	450	460	3%	2%
Izvoz	92	99	106	8%	7%
Deficit	-372	-350	-354	-6%	1%
Pokrivenost	20%	22%	23	10%	5%

Izvor: Agencija za statistiku BiH Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Hrvatsku u 2017. godini su: vode, uključujući mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom u vrijednosti od 23 miliona KM, kruh i razni pekarski proizvodi u vrijednosti od 21 milion KM; mlijeko i mliječni proizvodi 16 miliona KM, prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti ili uključeni na drugom mjestu 5 miliona KM. Poljoprivredni proizvodi koji su imali najveći uticaj na rast vrijednosti ukupnog izvoza u Hrvatsku su mlijeko i pavlaka, suncokretovo sjeme, supe i čorbe, riblji fileti i ostalo riblje meso, i škrob-inulin.

Republika Hrvatska je, bez obzira na promjenu uvjeta u trgovini od 1. jula 2013. godine, kao i manji obim trgovinske razmjene između dvije države, i dalje vodeći partner Bosne i Hercegovine u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, ali sada kao članica Evropske unije.

5.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i CEFTA

CEFTA je tržište koje je na drugom mjestu po značaju koji ima zbog plasmana poljoprivrednih proizvoda iz BiH kako zbog blizine, tako i zbog tradicionalne povezanosti. Ukupna vrijednost izvoza na ovo tržište u 2017. godini iznosila je 335 miliona KM i veća je za 9% u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine, dok je ukupna vrijednost uvoza u istom periodu iznosila 950 miliona KM i veća je za 5%. U vanjskotrgovinskoj razmjeni sa CEFTA-om Bosna i Hercegovina bilježi deficit koji je u 2017. godini iznosio 614 miliona KM i veći je za 3% u poređenju sa visinom deficita iz prethodne godine.

Posmatrajući članice CEFTA-e u koje se izvoze poljoprivredni proizvodi iz BiH, evidentno je da se u 2017. godini najviše (oko 42% ukupnog izvoza u CEFTA-u) izvozilo u Srbiju. Značajniji izvoz poljoprivrednih proizvoda je ostvaren u Makedoniju (22%), Crnu Goru (19%), i Kosovo* (15%). Što se tiče uvoza najznačajnije mjesto u uvozu poljoprivrednih proizvoda u BiH zauzima Srbija sa čak 91% udjela, zatim Makedonija sa udjelom od 6%, i Crna Gora sa udjelom od 2%. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa CEFTA-a zemljama, pokrivenost uvoza izvozom u 2017. godini je iznosila 35%.

I u 2017. godini ostaje ista konstatacija da, zbog blizine tržišta i tradicionalne povezanosti, region zemalja Jugoistočne Evrope (CEFTA) predstavlja veoma važno tržište za poljoprivredne proizvode iz BiH.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o neovisnosti.

5.4.1. Robna razmjena sa Republikom Srbijom

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Republike Srbije u BiH u 2017. godini iznosio je 861 miliona KM i veći je za 41 milion KM ili za 5% u odnosu na prethodnu godinu kada je uvoz iznosio 820 miliona KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije u BiH u posmatranom periodu od tri posljednje godine bilježi konstantan rast, a uporedo sa tim i stalni porast trgovinskog deficita. Uvoz je sa 776 miliona KM koliko je iznosio 2015. godine u 2017. godini dostigao vrijednost od 861 milion KM.

Tabela 29. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil. KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Uvoz	776	820	861	6	5
Izvoz	127	138	141	9	2
Deficit	-649	-682	-720	5	6
Pokrivenost	16	17	16	0,5	-6

Izvor: Agencija za statistiku BiH Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom(1-24)

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše uvozili iz Srbije u 2017. godini su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka u vrijednosti od 106 miliona KM; kukuruz u vrijednosti od 69 miliona KM; kruh, peciva, kolači, keks i ostali pekarski proizvodi u vrijednosti od 61 miliona KM; sjeme suncokreta u vrijednosti od 61 milion KM, i pšenica i suražica u vrijednosti od 54 miliona KM. Struktura proizvoda koji su zastupljeni u uvozu u 2017. godini je slična i prethodnim godinama.

Povećanje uvoza poljoprivrednih roba iz Srbije ima i pozitivnu stranu jer se velikim dijelom uvozila sirovina koja je preradom u domaćim kapacitetima najvećim dijelom izvožena, uglavnom na tursko tržište, a sve zahvaljujući priznavanju dijagonalne kumulacije porijekla. Ovo se prije svega odnosi na izvoz ulja suncokreta, brašna, ali i govedine uvozom teladi i junadi za tov.

Pozitivno je istaći i to da je izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Srbiju kontinuirano bilježio povećanje, te je sa vrijednosti od 127 miliona KM koliko je iznosio izvoz 2015. godine, dostigao vrijednost od 141 milion u 2017. što je za 14 miliona KM ili 11% više. Vrijednost izvoza u 2017. godini je bila za 3 miliona KM veća nego prethodne godine.

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše izvozili u Srbiju, u 2017. godini su: voće i orašasti plodovi u vrijednosti od 34 miliona KM; ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od mesa u vrijednosti od 12 miliona KM, kruh i ostala peciva u vrijednosti od 12 miliona KM, čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao u vrijednosti od 11 miliona KM; uljane pogače u vrijednosti od 10 miliona km, te mlijeko i pavlaka, nekoncentrirani i bez dodatog šećera u vrijednosti od 8 miliona KM.

Deficit bilježi konstantan rast u posmatranom periodu od tri posljednje godine uprkos tome što je i izvoz bilježio stalni rast te dostigao vrijednost od 702 miliona KM u 2017. godini, što je za 38 miliona više nego prethodne godine.

Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima BiH i Srbije u 2017. godini je iznosila skromnih 16 %.

5.5. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine i EFTA

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e u 2017. godini je iznosio 10 miliona KM i manji je za 7% u poređenju sa ostvarenim izvozom iz prethodne godine. Kao što je i vidljivo iz podataka u tabeli, izvoz poljoprivrednih proizvoda u EFTA-u bilježi kontinuiran rast sa 8 miliona koliko je iznosio 2015. godine na skoro 11 miliona KM u 2016. godini, odnosno 10 miliona u 2017.

Suficit u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i EFTA-e iznosio je 5 miliona KM i manji je za 3% čemu je doprinijela neznatno manja vrijednost izvoza u odnosu na vrijednosti uvoza. Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u 2017. godini iznosio je 218%.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u EFTA-u u 2017. godini su: voće i orašasti plodovi u vrijednosti od 3 miliona KM; osušeno povrće u vrijednosti od 2 miliona KM; vode uključujući mineralne i gazirane vode u vrijednosti od 1,7 miliona KM, ostalo svježe ili rashlađeno povrće 443 hiljade KM, ekstrakt od slada, prehrambeni proizvodi od brašna u vrijednosti od 421 hiljada KM i ulje od repice u vrijednosti od 420 hiljada KM.

Tabela 30. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa EFTA (Mil.KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Uvoz	3,96	4,81	4,56	21	-5
Izvoz	7,74	10,70	9,95	38	-7
Suficit	3,78	5,89	5,39	56	-8
Pokrivenost u %	194	229	218	18	-5

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom(1-24)

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz EFTA-e u BiH varira po godinama i kreće se od 4 do 4,56 miliona KM. U 2017. godini je ostvaren uvoz u vrijednosti od 4,56 milion KM i u poređenju s uvozom iz prethodne godine bilježi pad od oko 5%.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz EFTA-e u BiH u 2017. godini su: umaci i preparati za umake u vrijednosti od milion KM, ribe sušene i soljene u vrijednosti od 762 hiljade KM, ribe svježe ili rashlađene u vrijednosti od 621 hiljadu KM, prehrambeni proizvodi u vrijednosti od 558 hiljada KM.

BiH, u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa EFTA-om ostvaruje suficit koji je varirao u posmatranom periodu, što je uzrokovano variranjem vrijednosti uvoza i rastom izvoza. Najveći suficit, od oko 6 miliona KM u razmjeni poljoprivrednim proizvodima između BiH i EFTA-e je ostvaren 2016. godine, s tim što je u 2017. godini bio za 0,42 miliona KM ili 8% manji nego prethodne godine.

Ono što je karakteristično za razmjenu poljoprivrednim proizvodima između BiH i EFTA-e je visok procenat pokrivenosti uvoza izvozom koji je u 2017. godini iznosio 218%.

5.6. Razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH i R. Turske

Tokom posljednje tri godine Republika Turska je postala jedno od značajnijih tržišta za plasman poljoprivrednih proizvoda iz BiH. Turska je jedan od vodećih partnera u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima, s obzirom da se jedna trećina poljoprivrednih proizvoda i hrane izvozi na ovo tržište. Također, Turska je jedna od rijetkih zemlja sa kojim BiH ostvaruje značajan suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni.

Tokom 2017. godine je izvezeno poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 286 miliona KM s tim što je vrijednost izvoza u poređenju sa prethodnom godinom bila za 3% manja.

Vrijednost uvoza poljoprivrednih proizvoda iz Turske u BiH iznosila je 65 miliona KM i bilježi blaži rast od 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni suficit u robnoj razmjeni sa Turskom u 2017. godini iznosio je 221 milion KM i manji je za 6%.

Tabela 31. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom

Opis	2015.	2016.	2017.	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Izvoz	229	295	286	29	-3
Uvoz	58	60	65	3	9
Suficit	171	236	221	38	-6
Pokrivenost (%)	394	495	440	26	-11

Izvor: Agencija za statistiku BiH * Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se plasiraju na tursko tržište nije mnogo izmijenjena ni u 2017. godini. Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Tursku su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka, hemijski nemodificirani u vrijednosti od 146 miliona KM; goveđe meso, svježe ili rashlađeno u vrijednosti od 47 miliona KM; proizvodi mlinske industrije u vrijednosti od 47 miliona KM, žitarice u vrijednosti od 21 milion KM; uljano sjeme i plodovi u vrijednosti od 8 miliona KM, šećer i ostali proizvodi od šećera u vrijednosti od 5 miliona KM.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Turske u 2017. godini su: limuni i limete u vrijednosti od 6,73 miliona KM; proizvodi od šećera (uključujući bijelu čokoladu), bez kakaa - ostali u vrijednosti od 6 miliona KM; paradajz, svjež ili rashlađen u vrijednosti od 4,53 miliona KM; čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao - ostali u vrijednosti od 4,27 miliona KM; te kruh, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi sa sadržajem kakaa ili bez kakaa-ostalo (TB 1905 90) u vrijednosti od 3,62 miliona KM.

Sveukupno, trend povećanja obima trgovine između dvije zemlje je rastao zahvaljujući povećanju vrijednosti izvoza iz BiH, i to naročito u posljednje tri godine.

Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Turskom u 2017. godini iznosila je čak 440%.

6. REALIZACIJA MJERA I PRIORITETA U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVOJA U 2017. GODINI

Kada je riječ o regulativi u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja i pored brojnih realiziranih aktivnosti u toku 2017. godine u konačnici nije bilo značajnijeg napretka u pogledu usaglašavanja konačnog teksta i usvajanja Nacrta Zakona o vinu Bosne i Hercegovine. Iako su izrađeni i usklađeni tekstovi Nacrta Zakona o hrani, Nacrt Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrt Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, zbog nedostavljanja potrebnih mišljenja od svih entitetskih nadležnih institucija, isti još uvijek nisu upućeni u proceduru razmatranja.

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizirana u poljoprivrednom sektoru tokom 2017. godine vezana je za izradu i usvajanje Strateškog plana ruralnog razvoja BiH. Zakonom o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08), u Članu 12, propisano je donošenje Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (SPRR). Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u skladu sa svojim nadležnostima, koordinira procesom izrade predmetnog dokumenta. Strateškim planom se definiraju ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korištenje. Strateški plan ruralnog razvoja BiH je osnova za

usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvoja donesenih na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti na izradi Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH započete su formiranjem Interresorne komisije za izradu Nacrta dokumenta čiji su članovi, pored predstavnika MVTEO bili i predstavnici nadležnih institucija entiteta i Brčko Distrikt BiH. Uz veoma dobru saradnju nadležnih institucija, osiguranu tehničku pomoć, te visok stepen profesionalizma članova komisije, već krajem juna 2017. godine izrađen je i usaglašen Prednacrt dokumenta, a po okončanju javnih konsultacija, krajem avgusta, i Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH koji je dostavljen u proceduru usvajanja.

U dokumentu su sadržane sve bitne komponente prethodno izrađenih entitetskih strateških dokumenata uz potpuno poštovanje nadležnosti svih nivoa vlasti u BiH. U izradi dokumenta, u obzir su uzete analize, ciljevi, mjere i planovi koji su već na snazi i implementiraju se u okviru entitetskih i BD strateških dokumenata, a korištene su i prethodno izrađene sektorske analize za meso i mlijeko, voće i povrće, žitarice; vino i ruralnu diversifikaciju. Sadržaj Strateškog plana ruralnog razvoja BiH je baziran na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, a za izradu analize korišteni su zvanični podaci nadležnih entitetskih institucija i agencija za statistiku.

Nacrt SPRR sadrži pet poglavlja:

1. Analiza trenutne situacije u poljoprivredi i ruralnim područjima BiH;
2. Analiza snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji u poljoprivredi i ruralnim područjima u BiH u naredne četiri godine;
3. Strateški okvir i skup prioriteta za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja za naredne četiri godine;
4. Indikativni akcioni plan za provedbu Strateškog plana;
5. Indikativni finansijski okvir koji odražava raspodjelu resursa, uključujući raspodjelu sredstava javne uprave, privatnog sektora i donatorske zajednice.

Prva dva poglavlja se odnose na analizu stanja trenutne situacije kao i analizu snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji tzv. SWOT analizu kojom se detaljnije pokazalo kakvo je stanje u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja i gdje imamo društvene i ekonomske osnove, prirodne prednosti i predispozicije za razvoj, kao i to, gdje su najizraženije slabosti u ovoj oblasti.

Ostala tri poglavlja dokumenta se odnose na definiranje strateškog okvira, mjera, plana aktivnosti kao i definiranja finansijskog okvira i pripremljena su u okviru rada Interresorne komisije, a u potpunosti su ga uradili predstavnici nadležnih institucija.

Nacrtom Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, definirana je vizija da se u periodu od 2018. do 2021. godine stvore konceptualno nove i na temelju postojećih resursa konkretne osnove za unapređenje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i kvaliteta života u ruralnim područjima, za sve društvene grupe a naročito mlade, uz osiguranje odgovarajuće zaštite okoliša kroz efikasnije iskorištavanje raspoloživih resursa, unapređen kvalitet proizvoda i povećan nivo investicija u cilju podsticanja restrukturiranja, modernizacije, primjene inovacija i promoviranja diverzifikacije ekonomije ruralnih područja.

Primarni cilj ovog dokumenta je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrde potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korištenje. U tom kontekstu, SPRR obezbjeđuje širok okvir koji vodi postepenom usklađivanju poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH, sa najboljim praksama EU, te promovira privlačenje investicija i tehničku podršku u procesu usklađivanja i razvoja sektora na svim nivoima upravljanja.

U pravcu ostvarivanja vizije projektirano je šest osnovnih strateških ciljeva razvoja poljoprivrede i ruralnih područja u BiH za period 2018-2021. godine:

1. Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uvjeta poslovanja sa okruženjem;
2. Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prijenosa znanja i promoviranje inovacija;
3. Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti;
4. Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama;
5. Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga;
6. Unapređenje institucionalnih sistema i kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira, iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, na svim nivoima vlasti, u pravcu postepenog približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU.

Ovi ciljevi pružaju širi okvir za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja (jačanje konkurentnosti, unapređenje tržišnosti, održivo upravljanje prirodnim resursima, poboljšanje kvaliteta života i unapređenje institucionalnih i zakonodavnih kapaciteta), i istovremeno, nastoje uvažiti aktuelne strateške prioritete koje su odredili entiteti i BD BiH. Dokument pokriva širok spektar aktivnosti koje mogu da doprinesu dostizanju postavljenih ciljeva i ispunjenju vizije. U okviru postavljenih ciljeva definirano je 11 mjera i 66 podmjera.

Pristup iznesen u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH je sveobuhvatan, dok je pristup za implementaciju, kako je definirano u Akcionom planu, predviđeno da bude postepen, prepoznavajući potrebu za izgradnjom institucionalnih kapaciteta i kapaciteta korisnika, kako bi se mogla efikasnije iskoristiti raspoloživa direktna podrška za ruralni razvoj, ali i ostali vidovi tehničke i finansijske podrške. Akcionim planom jasno su definirane aktivnosti u skladu sa nadležnostima institucija, a okvirni finansijski plan definira ukupno potrebna sredstva za implementaciju predloženih mjera i ciljeva. Ukupno potrebna sredstva za realizaciju mjera i dostizanje ciljeva u četvorogodišnjem periodu dostižu iznos veći od jedne milijarde KM i predstavljaju zbir potrebnih sredstava domaćih budžeta, donatorskih i kreditnih sredstava, kao i privatnog učešća.

U Republici Srpskoj su u toku 2017. godine u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja pripremljeni, ali nisu upućeni u dalju proceduru, tekst novog Zakona o poljoprivredi, tekst nacrtu Zakona o komori inženjera poljoprivrede, i tekst Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu. Također, izrađen je i Nacrt Zakona o izmjenama zakona o duhanu i upućen Narodnoj skupštini RS na razmatranje. U oblasti poljoprivredne politike i stočarske proizvodnje doneseni su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 31/17, 51/17, 76/17, 93/17 i 102/17),
- Pravilnik o usmjeravanju sredstava za podršku novom ciklusu poljoprivredne proizvodnje („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 91/17),
- Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava za nabavku opreme za navodnjavanje („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 101/17),
- Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja goveđih trupova i polutki („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 69/17),
- Pravilnik o načinu i uvjetima za odobravanje organiziranja uzgoja kvalitetno priplodnih životinja (Službeni Glasnik PC 76/17),
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra organizacija za uzgoj („Službeni glasnik Republike Srpske", br. 76/17).

Također, značajniji broj podzakonskih akata u oblasti stočarske proizvodnje je pripremljen, ali procedura objave u Službenom glasniku Republike Srpske nije završena do kraja 2017. godine, i to za: Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja svinjskih trupova i polutki (pravilnik u izradi), Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja ovčijih trupova i polutki (objava predviđena za decembar 2017. godine), Pravilnik o kvalitetu jaja (upućen u dalju proceduru), Pravilnik o sadržaju prijave i postupak priznavanja nove rase, soja ili hibrida (predviđen za kraj 2017.godine), Pravilnik o izmjeni i dopuni pravilnika o kvalitetu svježeg sirovog mlijeka i rad ovlaštene laboratorije (izmjena pravilnika je urađena i poslata u pravnu službu na dalje postupanje), Pravilnik o uvjetima za proizvodnju genetskog materijala i prenos jajnih ćelija i embriona (dostavljen u pravnu službu na dalje postupanje).

Ujedno, pripremljeni su i Program uzgoja ovaca u Republici Srpskoj i Program zaštite genetičkih resursa iz oblasti stočarstva koji su upućeni u dalju proceduru do objave u Službenom glasniku Republike Srpske.

Korištenje pretpristupnih fondova Evropske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju za period 2014-2020. (IPARD II)

Raspoloživa podrška zemljama pristupnicama u okviru drugog paketa instrumenta pretpristupne pomoći Evropske unije (IPA II) namijenjena je ispunjenju posebnih ciljeva navedenih u Uredbi o uspostavljanju IPA II, a koja je u skladu sa potrebama svake zemlje korisnice kao i njenim pojedinačnim planom proširenja. Kako bi se povećao efekt finansijske pomoći EU, ista je koncentrirana na prioritete u kojima su reforme i investicije najpotrebnije za ispunjavanje kriterija za članstvo, što se za svaku zemlju pojedinačno detaljnije definira u Indikativnom strateškom dokumentu (eng. Indicative Strategy Paper). Indikativnim strateškim dokumentom se definiraju prioritete finansijske pomoći zemljama kandidatima EU, kao podrška na njenom putu u ispunjavanju kriterija u pristupanju Evropskoj uniji. Novom IPA II Uredbom, Bosni i Hercegovini je ostavljena mogućnost da koristi sredstva u okviru svih područja politike. Međutim, u nedostatku izgrađenog Indirektnog sistema upravljanja, neusvajanja strateških dokumenata, kao i činjenica da su radna tijela definirana sistemom koordinacije u procesu evropskih integracija tek skoro u potpunosti zaživjela, pomoć Bosni i Hercegovini je trenutno usmjerena isključivo prema sektorima u kojima postoje dogovorene strategije kao i mehanizmi implementacije. Poljoprivredni sektor do 2018. godine nije bio oblast u kojem su ispunjeni preduvjeti za finansiranje iz IPA II programa.

Uspostavljanje IPARD strukture u Bosni i Hercegovini

Konkretni pomaci u dogovoru oko usaglašenog modela za uspostavljanje IPARD operativne strukture do danas nisu evidentirani. Razlozi zastoja vežu se za nedostatak opredjeljenja nadležnih institucija da preduzimaju korake po ovom pitanju i odgađanja razgovora do uspostavljanja mehanizma koordinacije. Kako je mehanizam koordinacije konačno usaglašen i usvojen, a operativna tijela predviđena mehanizmom koordinacije već funkcionalna i korištena u procesu donošenja strateških dokumenata, postoji osnova da će razgovori po ovom pitanju biti uskoro i nastavljeni. Vijeće ministara BiH je prethodne godine usvojilo informaciju o aktivnostima definiranja modela operativne strukture za provedbu IPARD II, navedeni su i svi preduvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se zabilježilo konkretan napredak. Vijeće ministara je zadužilo MVTEO BiH da „u saradnji sa nadležnim organima entiteta, Brčko Distrikta i kantona, nastavi aktivnosti s ciljem definiranja modela Operativne strukture za provedbu programa IPARD II“ što je i rađeno u okviru mehanizma koordinacije pri izradi strateškog dokumenta.

Potpuno je jasno da i dalje osnovni i nezaobilazni preduvjet za korištenje IPARD sredstava ostaje uspostavljen pravni i institucionalni okvir. Institucionalna struktura za korištenje IPARD pretpristupnih sredstava se sastoji iz općeg IPA okvira, upravljačkog i kontrolnog sistema i IPARD operativne strukture. Osnova za pružanje IPA II finansijske podrške BiH za poljoprivredu je Indikativni strateški dokument koji priprema Evropska komisija u konsultacijama sa zemljom korisnicom. Pošto Bosna i Hercegovina nije imala usvojen cjelovit strateški dokument za poljoprivredu na nivou države, sektor poljoprivrede nije bio uključen u sistem podrške u IPA za period 2014 – 2017. godine. Međutim, u

drugoj polovini 2017. godine je rađena srednjoročna revizija Indikativnog strateškog dokumenta, a pošto su nastavljene aktivnosti nadležnih institucija u koordinaciji MVTEO BiH na izradi Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, poljoprivredni sektor je uvršten kao moguća potencijalna oblast za korištenje pretpristupnih sredstava iz IPA II paketa. Ovim su stečeni uvjeti da Evropska komisija tokom 2017. godine razmotri i uvrsti poljoprivredni sektor u Bosni i Hercegovini u IPA podršku u periodu 2018 - 2020. godine. Kako su aktivnosti na izradi Strateškog plana ruralnog razvoja BiH napredovale nastavkom rada predstavnika svih nadležnih institucija na izradi prijedloga dokumenta, Evropska komisija je uključila sektor poljoprivrede u Indikativni strateški dokument, ali uz uvjet da Strateški plan ruralnog razvoja BiH bude usvojen.

Dakle, za korištenje IPARD sredstava u standardnim procedurama koje su iste za svaku od zemalja pristupnica, sem izrađenog Indikativnog strateškog dokumenta, zemlja korisnica mora imati izrađene strateške dokumente neophodne za povlačenje IPARD II. Jednako kao i za druge zemlje pristupnice, i za Bosnu i Hercegovinu to znači da treba imati izrađena i usvojena dva dokumenta i to Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine i IPARD program.

Kako je drugi tehnički uvjet za korištenje IPARD sredstava, uspostavljena IPARD operativna struktura i dalje predstavlja ograničavajući faktor, uporedo sa izradom Strateškog plana ruralnog razvoja BiH vođene su konsultacije sa predstavnicima relevantnih Direktorata Evropske komisije, prije svih sa Direktoratom za proširenje i Direktoratom za poljoprivredu. Imajući u vidu da proces izgradnje IPARD operativne strukture podrazumijeva reformu postojećih uprava (ili dijelova uprava) u IPARD operativnu strukturu, a što zahtijeva dug vremenski period, nastojao se osigurati pristanak predstavnika Evropske komisije za korištenje IPA pretpristupnih sredstava u IPARD sličnom obliku. Nakon više razgovora i održanih sastanaka, a uz povoljne informacije toka izrade Strateškog dokumenta, predstavnici Evropske komisije su prihvatili i podržali mogućnost korištenja sredstava IPA II iz paketa za poljoprivredu. Dogovoreno je da se nastavi podrška jačanja kapaciteta institucija za postepeno prilagođavanje domaćih politika poljoprivrede sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije, i po prvi put da se sredstva mogu koristiti i za direktnu podršku poljoprivrednicima u jačanju konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i diversifikaciju ruralnih aktivnosti. Nacrt Akcionog dokumenta je već izrađen i dostavljen Direkciji za evropske integracije na prosleđivanje Evropskoj komisiji na komentare i preporuke.

Međutim, iako su ostvareni određeni rezultati i saglasnosti za korištenja EU pretpristupnih fondova za poljoprivredu i ruralni razvoj IPA II paketa, i dalje ostaje obaveza uspostavljanja IPARD operativne strukture. Kako se u prethodnom periodu, na tehničkom i ekspertskom nivou u više navrata konkretno radilo na iznalaženju odgovarajućeg modela IPARD operativne strukture, neće biti potrebno većeg napora da se sa tim aktivnostima nastavi, posebno kada se ima usvojen sveobuhvatni strateški dokument za cijelu Bosnu i Hercegovinu. Međutim, kako politički stavovi po pitanju izgleda IPARD operativne strukture nisu u potpunosti usaglašeni, a posebno oko uspostavljanja strukture plaćanja, neophodno je da po ovom pitanju što hitnije dođe do razgovora i postizanja dogovora na najvišem političkom nivou, te da uspostavljanje IPARD operativne strukture treba razmatrati u okviru svih aktivnosti na ispunjenju uvjeta za pristupanje EU.

Pitanje izvoza vina iz Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju

Problemi izvoza vina porijeklom iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku zabilježeni su početkom 2017. godine, kada su proizvođači vina iz BiH obavijestili institucije u BiH o otežanom stavljanju u promet vina sa oznakom geografskog porijekla te oznakom kvaliteta vina iz Bosne i Hercegovine na tržište Republike Hrvatske. Uz ovo otežano stavljanje u promet vina nastalo je i kao rezultat primjene novih pravila Republike Hrvatske o vršenju kontrole vina u rinfuzi i pretpakovinama porijeklom iz trećih zemalja, a koji stavljaju na raspolaganje poljoprivrednom inspektoru i ovlaštenom kontrolnom organu Republike Hrvatske neobičajeno dug period u kojem se uzorci za analizu i rezultati analize vina iz

uvoza trebaju uzeti i dostaviti licu koji se bavi prometom vina, što je uvjet za svaku dalju aktivnost sa uvezenim vinima.

Geografske oznake - Prvo otvoreno pitanje - označavanje vina sa oznakom geografskog porijekla nastalo je kao rezultat neusklađenih naziva zaštićenih područja navedenih u Aneksu II, Dijelu B Protokola VII SSP-a objavljenih u registru Evropske komisije E - bachuss, čije korištenje zahtjeva poljoprivredna inspekcija Republike Hrvatske, i naziva zaštićenih područja koji su na snazi u BiH u skladu sa domaćom legislativom, koje koriste domaći vinari u domaćem i međunarodnom prometu. Uz ovo, nazivi zaštićenih područja u E - bachussu navedeni su na engleskom jeziku, što nije praksa. Usled navedenog, domaći vinari bili su u obavezi, nakon prigovora poljoprivredne inspekcije Republike Hrvatske, po prvi put u devet godina primjene Protokola o vinu, mijenjati etikete na vinu kako bi se prilagodili nazivima navedenim u E bachuss registru i to isključivo za potrebe izvoza u Republiku Hrvatsku, dok se izvoz u druge države članice odvija neometano. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je početkom februara 2017. godine, u svojstvu predstavničkog tijela BiH nadležnog za osiguranje provedbe Protokola VII u ime BiH, te u skladu sa članovima 11. i 4. Aneksa II Protokola VII, zatražilo od DG AGRI-a kao predstavničkog tijela Evropske unije da izmijeni nazive registrirane u E bachussu u skladu sa dostavljenom detaljno razrađenom rejonizacijom vinogradarskih područja u BiH.

Oznake kvalitete vina - Drugo pitanje je korištenje naziva vrhunsko vino i kvalitetno vino. Naime, poljoprivredna inspekcija Republike Hrvatske zabranjuje prodaju vina u boci zbog oznake kvaliteta vina (stona vina sa geografskim porijeklom, kvalitetna vina sa geografskim porijeklom, te vrhunska vina sa geografskim porijeklom) i oznake „kontrolirano porijeklo“. Također, inspekcija u Republici Hrvatskoj traže povlačenje sa tržišta svih vina na kojima stoji napisan kvalitativni naziv i kontrolirano porijeklo, iako su prednja etiketa i natpis jedinstveni za tržište Bosne i Hercegovine i zemlje članice EU-28. Ovakvo ponašanje se argumentira navodima da su ovi nazivi zaštićeni tradicionalni izrazi u skladu sa zakonodavstvom Republike Hrvatske i da ih vinari iz BiH stoga ne mogu koristiti. Međutim, Ministarstvo vanjske trgovine je uvidom u E- Bacchus registar ustanovilo da to nije tačno i da se ovi nazivi ne nalaze na listi zaštićenih tradicionalnih izraza za Republiku Hrvatsku.

Rokovi za postupanje nadležnih organa Republike Hrvatske - Treće pitanje se tiče neuobičajeno dugog perioda ostavljenog za postupanje poljoprivrednoj inspekciji i kontrolnom organu Republike Hrvatske, prije stavljanja u promet vina u rinfuzi i pretpakovina, koji doseže period od 45 dana od dana prijavljivanja pošiljke. Nadležni organi Republike Hrvatske ne prihvataju u potpunosti VI – 1 dokument kojeg izdaje certificirana laboratorija u BiH – Federalni agromediterranski zavod Mostar kao kredibilan što rezultira dodatnim provjerama kako bi se potvrdila usklađenost pošiljke sa navodima u VI-1 dokumentu. Posljednji slučaj takve prakse prijavljen je Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva 18. septembra od strane jednog od najvećih proizvođača i izvoznika vina u Republiku Hrvatsku, a prijava se odnosila na praksu analize svake pošiljke vina porijeklom iz Bosne i Hercegovine u PET ambalaži.

Evropska komisija je o navedenoj problematici informirana detaljno na tehničkom sastanku održanom 03. 08. 2017. godine, a prethodno u direktnoj komunikaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i predstavnika DG AGRI-a.

Poljoprivredni informacioni sistem i poljoprivredna statistika

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u proteklom periodu sprovedo nekoliko aktivnosti u namjeri da riješi pitanja koja su u zastoju ali i da održi dostignuti stepen razvoja Poljoprivrednog informacionog sistema.

Vijeće ministra BiH je upoznato sa svim aktivnostima i statusu uspostavljanja i razvoja Poljoprivrednog informacionog sistema na osnovu informacije koju je sačinilo Ministarstvo vanjske trgovine i

ekonomskih odnosa BiH te je donesen zaključak da Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta nastavi sa aktivnostima na pripremi dokumenta „Smjernice za uspostavu i razvoj poljoprivrednog informacionog sistema u Bosni i Hercegovini“. Još jedna o aktivnosti koja se nastojala realizirati odnosi se na uspostavljanje i razvoj Sistema identifikacije zemljišnih parcela u BiH o čemu je također informirano Vijeće ministara BiH i to u vidu informacije koju je pripremila Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Vijeće ministra BiH je predmetnu informaciju razmotrilo te pozvalo sve nadležne institucije da u koordinaciji sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa nastave realizaciju započetih aktivnosti i definiranje minimalnih zajedničkih elemenata za uspostavljanje i razvoj Sistema identifikacije zemljišnih parcela u BiH. S tim u vezi, u junu 2017. godine realizirana je TAIEX studijska posjeta za predstavnike BiH u Italiji na temu „Registar za identifikaciju i registraciju poljoprivrednih parcela LPIS“, u sklopu koje su učesnici posjete upoznati sa nacionalnim poljoprivrednim informacionim sistemom Italije. Iskustva stečena na ovoj studijskoj posjeti koristiće se u izradi okvirnih smjernica i uspostavljanju LPIS-a u BiH.

Za potrebe unapređenja poljoprivrednog informacionog sistema Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u 2017. godini, u okviru aktivnosti održavanja Registra poljoprivrednih gazdinstava, kreiralo vlastiti izvještajni sistem za potrebe diseminacije podataka i to u dvije faze. Prva faza je za institucionalne potrebe a druga za javnu prezentaciju statističkih podataka iz Registra poljoprivrednih gazdinstava. Implementacija prve faze je završena. Za ove potrebe korišteni su Microsoft Business Intelligence alati posljednje generacije i multidimenzionalna baza podataka.

Prepreke koje se pojavljuju u implementaciji poljoprivrednog informacionog sistema a ogledaju se u različitim gledištima entiteta i državnog nivoa o načinu organizacije i nadležnosti tijela koja će upravljati poljoprivrednim informacionim sistemom rješavaće se u okviru uspostavljenih radnih grupa mehanizma koordinacije. Također, neophodna je i puna podrška svih uključenih strana na afirmaciji dosadašnjih aktivnosti i nastavak posla na uspostavljanju poljoprivrednog informacionog sistema u BiH kroz aktivno podsticanje nadležnih institucija na saradnju, posebno u rješavanju pitanja međusobne razmjene podataka elektronskim putem kao i usklađenost poljoprivrednog informacionog sistema sa zahtjevima EU.

Nakon uređenja i validacije podataka dobijenih Popisom stanovništva, domaćinstava i stanova koji je sproveden 2013. godine, došlo se do podatka da se oko 365.000 domaćinstava bavi poljoprivrednom proizvodnjom. Nakon primjene unaprijed definiranih pragova od ukupnog broja, broj porodičnih poljoprivrednih gazdinstava je 270.590 (122.760 u Republici Srpskoj, 143.920 u Federaciji BiH i 3.910 u Brčko Distriktu) od kojeg je 5.000 pravnih lica i obrtnika. Pomenuti broj poljoprivrednih gazdinstava predstavlja adresar poljoprivrednih gazdinstava za Popis poljoprivrede i istraživanja u poljoprivrednoj statistici na bazi uzorka.

U sklopu IPA 2014 Višekorisničkog programa - komponente Godišnje statistike usjeva i Statistika animalne proizvodnje, statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku RS) su u decembru 2017. godine sprovele Godišnje istraživanje farmi na uzorku od 10.000 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. Svrha ankete je prikupljanje osnovnih informacija o poljoprivrednoj proizvodnji (biljna i stočna proizvodnja), upotrebi poljoprivrednih proizvoda, radnoj snazi na gazdinstvu, te cijenama zemljišta i rente u referentnom periodu. Prikupljeni podaci će omogućiti testiranje evropske i međunarodne metodologije o strukturi poljoprivrednih gazdinstava. Pored toga, biće moguće poređenje BiH sa zemljama regije i EU obzirom da se po prvi put primjenjuje način prikupljanja podataka koji je praksa u svim zemljama.

Aktivnosti na pripremi popisa poljoprivrede nisu ni u 2017. godini započete, s obzirom da nije riješeno pitanje zakonskog okvira koji regulira ovu oblast.

U Republici Srpskoj i u 2017. godini su sprovedene aktivnosti obnove registracije i razvrstavanja poljoprivrednih gazdinstava. Broj registriranih gazdinstava u Republici Srpskoj zaključno sa decembrom 2017. godine je iznosio 38.781, a površina poljoprivrednog zemljišta koje se koristi na tim imanjima je 174.024 hektara. Sakupljanje računovodstvenih podataka na poljoprivrednim gazdinstvima je sprovedeno na 106 porodičnih poljoprivrednih imanja.

Ostale aktivnosti koje su sprovedene u Republici Srpskoj odnose se na:

- Kontinuirano jačanje sistema protivgradne zaštite Republike Srpske, kroz realizaciju dijela Projekta „Uspostavljanje tehničko - meteorološkog servisa i modernizacija sistema protivgradne zaštite Republike Srpske" i izradu nove Metodologije protivgradne zaštite, kojom treba da se poveća efikasnost i ekonomičnost zaštite od grada u Republici Srpskoj, odnosno da se kroz realizaciju ovog velikog Projekta, obezbijedi efikasniji sistem protivgradne zaštite na cijeloj teritoriji Republike Srpske.
- U oblasti pčelarstva nastavljen je rad i ažuriranje registra pčelara i pčelinjaka te izdavanje rješenja i distribucija identifikacijskih pločica. U 2017. godini registrirano je 150 novih pčelara. Pored izdatih rješenja za upis u registar pčelara i pčelinjaka u Republici Srpskoj, izdato je i 25 rješenja o obustavi postupka. Započete su aktivnosti u oblasti uzgojno selekcijskog rada u pčelarstvu, formirana je radna grupa i završen obilazak pčelara koji su Ministarstvu podnijeli zahtjev za osnivanje repro centara i testnih stanica.
- Mjere podrške razvoju poljoprivrednog zadrugarstva se sprovode kroz Zadružni savez i zadruge u cilju rješavanje pitanja zadružne imovine, inventarizaciju zadruga i zadružne imovine te usmjeravanje podrške samo na aktivne zadruge, sufinansiranje poslovnih aktivnosti zadruga, provođenju zadružne revizije, podrška u održavanju sajma ruralnog stvaralaštva u selu Tarevci, općina Modriča, praćenje realizacije Programa razvoja poljoprivrednog zadrugarstva.
- Plasman kredita i zajmova - Putem Investiciono razvojne banke RS zaključno sa 7. decembrom 2017. godine realizirani krediti u agrarnom sektoru iznosili su 9 miliona KM a za unapređenje poljoprivredne proizvodnje iz Fonda Partner putem Razvojne banke 565.000 KM.
- U oblasti zemljišne politike - podaci o izvršenim pedološkim analizama poljoprivrednog zemljišta u 2017. godini su uneseni u digitalnu bazu podataka Osnova zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta Republike Srpske. Ministarstvo je, uz aktivno učešće Pravobranilaštva RS i Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, izvršilo uknjižbu prava raspolaganja na poljoprivrednom zemljištu na području općine Kozarska Dubica, sa korisnika ODAIP "Poljoprivreda" Draksenić u korist Republike Srpske. Putem Pravobranilaštva RS pokrenuti su postupci uknjižbe prava raspolaganja i na poljoprivrednom zemljištu na području općina Nevesinje i Srbac. Kontinuirano praćenje i učešće u sudskim postupcima, pokrenutim protiv bespravno upisanih korisnika na poljoprivrednom zemljištu (AD „Ratar" Prnjavor, AD „Ratarstvo" Nova Topola u stečaju i AD „Ivanjsko polje" u stečaju Brod. Realizirani svi zahtjevi Općina, Gradova i drugih institucija koji su ispunjavali uvjete za donošenje Odluke Vlade Republike Srpske o prijenosu prava svojine na nepokretnostima (općine Laktaši, Milići, grad Prijedor i JP „Protivgradna preventiva Republike Srpske"). Raspisani javni pozivi za dodjelu u zakup poljoprivrednog zemljišta ukupno 2.951,553 ha, od čega na općinama i gradovima: Srbac 773,4041 ha, Brod 446,9331 ha, Šamac 721,0421 ha, Derventa 258,3076, Prijedor 600,4886 ha, Trebinje 188,9669 ha i Šipovo 2,4129 ha. Postupak za dodjelu koncesije okončan i ukupno dodijeljen površina 335,8115 ha, od čega na općinama i gradovima: Trebinje 202,5976 ha, Laktaši 49,9633 ha i Bijeljina 83,2506 ha. Pored okončanih, u toku su postupci dodjele koncesije za ukupno 398 ha, od čega na općinama i gradovima: Bijeljina 150 ha, Nevesinje 65 ha, Prijedor 60 ha, Berkovići 65 ha i Modriča 58 ha. Kontinuirano je vršeno davanje saglasnosti i mišljenja na prostorno-plansku dokumentaciju, dokumentaciju iz oblasti zaštite životne sredine i studije izvodljivosti koncesionih i drugih projekata, smjernice za izdavanje poljoprivredne saglasnosti kao i mišljenja na primjenu odredbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu, postupaka zamjene poljoprivrednog zemljišta u svojini Republike Srpske.

Uspostavljanje registra korisnika poljoprivrednog zemljišta u svojini Republike Srpske (zakupaca i koncesionara), sa svim elementima izvršavanja ugovornih obaveza u odgovarajućem programu, bilo je usko vezano za obuke službenika i nabavu softvera. Budući da su obuke završene u toku decembra mjeseca, aktivnost nabavke softvera će se realizirati u narednoj godini. Po pitanju upostavljanja koordinacije sa inspekcijskim organima, u cilju utvrđivanja prioriteta kontrole i nadzora nad izvršenjem Zakona o poljoprivrednom zemljištu, rješavani su pojedinačni slučajevi i obavljane konsultacije sa nadležnom inspekcijom.

- Međunarodnu saradnju koja se ogledala u implementaciji projekta koji je finansirala JICA, zatim u provedbi aktivnosti u okviru programa poboljšanja poslovnog okruženja i jačanja konkurentnosti (IFC), povezivanja agrarnih subjekata RS i Republike Italije, UN WOMEN i Džender centrom Republike Srpske u provedbi programa „Formiranje džender tima i iniciranje inovativne džender akcije za rodno odgovorno budžetiranje na regionalnom nivou“.

Realizacija aktivnosti definiranih u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i životinjskog porijekla

Aktivnost koja je označena kao prioritarna u ovom dokumentu je usklađivanje uloge i nadležnosti institucija u mreži hrane a sprovodi se kroz izradu i usvajanje adekvatnog zakonodavstva iz ove oblasti, gdje se jasno definiraju nadležnosti institucija u sektoru sigurnosti hrane. S tim u vezi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je kao nosilac aktivnosti izmjene tri zakona: Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine formiralo i koordiniralo rad Interresorne radne grupe za izradu pomenutih Zakona. Interresorna radna grupa, sastavljena od predstavnika svih relevantnih institucija iz ove oblasti, pripremila je tekstove prednacrtava navedenih zakona. U 2017. godini nije bilo značajnijeg napretka u pogledu usaglašavanja konačnog teksta i usvajanja Nacrta Zakona o vinu Bosne i Hercegovine. Iako su izrađeni i usklađeni tekstovi Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, zbog nedostavljanja potrebnih mišljenja od svih entitetskih nadležnih institucija, isti još uvijek nisu upućeni u proceduru razmatranja.

Pored ovih aktivnosti, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa radilo je i na uspostavljanju i osiguravanju novih tržišta i izvoza proizvoda biljnog i životinjskog porijekla na tržišta izvan EU. Najznačajnije aktivnosti koje su provođene u izvještajnom periodu odnosile su se na pripreme za dolazak više inspekcijskih timova (Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Evropske komisije, inspekcija Ruske Federacije i inspekcija iz Republike Turske).

Inspekcijski tim Evropske komisije je proveo evaluaciju sistema za izvoz mesa peradi i proizvoda od mesa peradi na tržište Evropske unije u periodu od 26.09 - 06.10.2017. godine. Posjeta ove inspekcije obavljena je na način da su inspektori Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Evropske komisije izvršili audit sistema službenih kontrola u sektoru peradarstva koji se implementira u Bosni i Hercegovini. Nakon uvodnog sastanka inspekcijski tim iz EU je, u svrhu provjere funkcioniranja sistema službenih kontrola u sektoru peradarstva i realizacije 12 preporuka koje su nadležni organi u BiH dobili prilikom prethodne FVO misije iz 2012. godine, izvršio obilazak nadležnih organa na svim nivoima (Kancelarija za veterinarstvo, nadležna entitetska ministarstva poljoprivrede i entitetske uprave za inspekcijske poslove), kao i dvije laboratorije koje obavljaju različite vrste laboratorijskih analiza u sektoru peradarstva (laboratorije Veterinarskog fakulteta u Sarajevu i Veterinarskog instituta „Dr Vaso Butozan“ u Banja Luci), te četiri kandidirana objekta za izvoz (dvije klanice peradi: „Brovis“ d d Visoko i „Madi“ doo Tešanj, i dva objekta za preradu mesa peradi „Ovako“ doo Sarajevo i „Argeta“ doo Sarajevo). Po okončanju obilaska terena inspekcijski tim iz EU je 06. oktobra 2017. godine održao i završni sastanak kojim prilikom je predstavio preliminarne nalaze do kojih je došao tokom misije. Generalno, audit tim je primijetio značajna poboljšanja u sistemu službenih kontrola uključujući i akreditaciju službenih laboratorija i uvjete u objektima koji su posjećeni, u odnosu na prethodni audit iz 2012. godine koji je obuhvatio isto područje. U narednom periodu, u skladu sa procedurama rada

inspekcije iz EU, nakon dobijanja preliminarnog izvještaja o obavljenoj misiji na koji će Kancelarija za veterinarstvo BiH moći dati svoje komentare, konačni izvještaj će biti i službeno objavljen na stranici Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Evropske komisije.

Jedan od značajnijih rezultata ostvarenih realizacijom aktivnosti iz Mape puta je zabilježen u oblasti izvoza proizvoda animalnog porijekla. U 2017. godini je za izvoz mesa u R. Tursku odobren koridor, odnosno prijevoz mesa i prerađevina od goveđeg mesa preko teritorije EU, što je potvrđeno objavljivanjem Provedbene odluke Evropske komisije o izmjeni Priloga II. Odluke 2007/777/EZ u pogledu popisa trećih zemalja ili njihovih dijelova iz kojih je odobreno unošenje u Uniju mesnih proizvoda i obrađenih želudaca, mjehurata i crijeva (Odluka 2017/1461 EZ od 8. avgusta 2017. godine). Praktično, ovom odlukom Evropske komisije znatno je olakšan i pojeftinjen transport proizvoda animalnog porijekla u Tursku, a otvorile su se mogućnosti za izvoz ovih proizvoda i u druge zemlje, posebno zemlje Srednjeg Istoka i Ruske Federacije.

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u 2017. godini sprovodila aktivnosti koje se odnose na upis novih sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine. Uprava za zaštitu zdravlja bilja je pokrenula proceduru za izvršenje zaključaka Vijeća ministara BiH donošenjem određenih Odluka Uprave po hitnom postupku: Pravilnik o dopuni Pravilnika o priznavanju sorti u BiH; („Službeni glasnik BiH“ br.29/17) i Pravilnik o dopuni Pravilnika o upisu sorti u Sortnu listu BiH: („Službeni glasnik BiH“ br. 29/17). Ponovno uspostavljanje upisa sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine, omogućilo je korištenje novih sorti koje imaju veće i stabilnije prinose, a samim tim domaća poljoprivredna proizvodnja postaje konkurentnija. Aktiviranjem rada Komisije za sorte, u Sortnu listu Bosne i Hercegovine je u kratkom roku upisano preko 200 novih sorti i hibrida.

U toku 2017. godine nastavljen je rad nadležnih institucija na određivanju i provedbi nacionalnih programa monitoringa: bolesti bilja, bolesti životinja, bolesti prouzrokovanih hranom, monitoringa pesticida, mineralnih đubriva, veterinarskih lijekova i zdravstvene ispravnosti hrane. Ovaj proces je neophodno i dalje kontinuirano izvršavati i sprovoditi svake godine. Uprava za zaštitu zdravlja bilja u saradnji sa nadležnim organima entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH, godinama sprovodi Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantinskim štetnim organizmima na krompiru u BiH. Provedba programa posebnog nadzora nad krompirom je kontinuiran proces koji je neophodno sprovoditi i nakon dobijanja saglasnosti za izvoz u EU. Kako bi se u cilju zaštite zdravlja potrošača utvrdio nivo rezidua pesticida u proizvodima biljnog porijekla na tržištu Bosne i Hercegovine, urađene su kontrole da li isti odgovara važećim propisima, te preduzete odgovarajuće mjere. Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine je u saradnji sa nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim, te inspeksijskim organima Brčko Distrikta BiH u periodu od 30.05 – 28.09.2017. godine provela Program kontrole rezidua pesticida u i na hrani biljnog porijekla u BiH za 2017. godinu.

Program mjera zdravstvene zaštite životinja i njihove provedbe u 2017. godini kao godišnji plan mjera kontrole zaraznih bolesti životinja je također aktivnost koja je realizirana. Program definira set mjera koje je potrebno sprovesti sa pripadajućim uputama i dodatnim odlukama. U skladu sa navedenim, u 2017. godini je nastavljena implementacija mjera kontrole bruceloze kod malih preživara kroz provođenje vakcinacije, te oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila. Oba ova programa su sprovedena u sklopu IPA 2012 projekta „Jačanje kapaciteta za kontrolu zdravlja životinja i nusproizvoda životinjskog porijekla“.

Institut za akreditiranje BiH je nastavio sa realizacijom ključne aktivnosti jačanja tijela za ocjenu usklađenosti obaveza. S tim u vezi, u periodu maj 2017 - novembar 2017. godine, Institut za akreditiranje BiH je akreditirao šest novih ispitnih laboratorija, uključujući jednu medicinsku laboratoriju, od koji su tri laboratorije za ispitivanja proizvoda biljnog i životinjskog porijekla.

7. ZAŠTITA ZDRAVLJA BILJA, VETERINARSTVO I SIGURNOST HRANE

7.1. Zaštita zdravlja bilja

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koju je u saradnji sa nadležnim institucijama entiteta i BD sprovodila Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja u 2017. godini je provedba aktivnosti koje proizilazile na osnovu potpisanog Protokola za osiguranje fitosanitarnih zahtjeva između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Federalne službe za veterinarski i fitosanitarni nadzor (Ruska Federacija) prilikom međusobnih isporuka proizvoda visokog fitosanitarnog rizika. U vezi sa navedenim registracija proizvođača i izvoznika proizvoda visokog fitosanitarnog rizika u Rusku Federaciju se odvijala nesmetano i u 2017. godini. Ukupan broj registriranih izvoznika voća i povrća u Rusku Federaciju je povećan na 30 poduzeća. Podaci o registriranim izvoznicima i proizvođačima su dostupni na web stranici Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja. O svakoj izmjeni i dopuni registracije, Uprava je obavještavala Federalnu službu za veterinarski i fitosanitarni nadzor (Rosseljhohnadzor). Uspostavljen sistem sa Federalnom službom za veterinarski i fitosanitarni nadzor Ruske Federacije, putem kojeg se svaka pošiljka voća i povrća iz Bosne i Hercegovine najavljuje Ruskoj Federaciji je i u 2017. godini bio obavezujući. Uprava putem službenih e-mail adresa Federalnoj službi za veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu Ruske Federacije, verificira svaki fitosanitarni certifikat izdat od strane fitosanitarnih inspektora Inspektorata entiteta i Brčko Distrikta BiH. Također, između Uprave i Federalne službe za veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu uspostavljen je i sistem dodatne provjere fitosanitarnog certifikata putem kojeg je Upravi dodijeljen pristup serveru sa jedinstvenim kodom za svaki fitosanitarni certifikat za koji se traži dodatna provjera. Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja sa Federalnom službom za veterinarski i fitosanitarni nadzor je načelno dogovorila posjetu predstavnika navedene institucije Bosni i Hercegovini sa ciljem održavanja predavanja za ciljane grupe (fitosanitarni inspektori, izvoznici i ovlaštena lica). Osnovni cilj obuke je: obučiti inspektore da izvrše fitosanitarni pregled voća i povrća namijenjenog izvozu u Rusku Federaciju u skladu sa zahtjevima važeće zakonske regulative Ruske Federacije. U vezi sa naprijed navedenom problematikom, Uprava je hitnoj proceduri izvršila izmjena i dopune Pravilnika o formi i sadržaju fitosanitarnog certifikata i fitosanitarnog certifikata za reeksport. Uspostavljena je centralizirana baza podataka izdatih fitosanitarnih certifikata kao i njihovih elektronskih kopija, što samim tim olakšava provjeru u smislu proizvoda koji se izvoze za Rusku Federaciju, tako da postoji jedna adresa u Bosni i Hercegovini kada se govori o provjerama izdatih certifikata, a to je državno odgovorno tijelo za zaštitu zdravlja bilja, tj. Uprava. Uspostavom i vođenjem objedinjene centralne baze podataka o izdatim certifikatima kao i podacima koje oni sadrže, a koji se elektronski dostavljaju od strane nadležnih inspektorata možemo konstatirati da se izvoz u Rusku Federaciju u 2017. godini odvijao nesmetano.

Na 30. vanrednoj sjednici Vijeća ministara BiH održanoj u martu 2017. godine doneseni su zaključci kojima je Uprava zadužena da po hitnom postupku donese izmjene Pravilnika o upisu sorti na Sortnu listu i Pravilnika o priznavanju sorti poljoprivrednog bilja u Bosni i Hercegovini, kao i da donese Poslovnik o radu zajedničke Komisije za sorte, kako bi počeo upis sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine. S tim u vezi Uprava je izvršila sve obaveze po Zaključcima Vijeća ministara BiH, tako da su stvoreni uvjeti za upis sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine i proces upisa je otpočeo i kontinuirano se obavlja. Do kraja 2017. godine u Sortnu listu Bosne i Hercegovine upisano je ukupno 272 sorte.

Tokom 2017. godine BiH je ratificirala UPOV Konvenciju („Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj 4/17), čime je ovaj dugotrajni proces doveden do kraja, a BiH je zvanično postala 75. članicom UPOV-a. Ovo je bila posljednja multilateralna obaveza Bosne i Hercegovine u Legislativnom akcionom planu za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO). U skladu sa zahtjevom UPOV-a imenovani su predstavnici BiH u UPOV-u.

Tokom 2017. godine na nivou BiH usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o formi i sadržaju fitosanitarnog certifikata i fitosanitarnog certifikata za reeksport („Službeni glasnik BiH“, broj 06/17)
- Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) karantinskih štetnih organizama na krompiru u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu. („Službeni glasnik BiH“, broj 36/17)
- Pravilnik o prostornoj stručnoj i tehničkoj osposobljenosti Organa za potvrđivanje; („Službeni glasnik BiH“ br. 53/17)
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o upisu sorti u Sortnu listu BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 29/17)
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o priznavanju sorti u BiH „Službeni glasnik BiH“ br.29/17)
- Odluka o izmjenama Odluke o formiranju Zajedničke komisije za sorte poljoprivrednog bilja u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 44/17,53/17)
- Izmjene i dopune spiska aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 48/17)
- Odluka o davanju ovlaštenja Federalnom zavodu za poljoprivredu za obavljanje analiza u svrhu službenog ispitivanja kvaliteta mineralnih đubriva („Službeni glasnik BiH“, broj 54/17)

Za bolju implementaciju podzakonskih akata kroz Twinning projekt IPA 2012 “Dalje jačanje kapaciteta u fitosanitarnom sektoru iz oblasti sredstava za zaštitu bilja, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarnu inspekciju”, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u saradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH izradila Smjernice za sertifikaciju sjemena žitarica prema OECD šemi i devet Smjernica za integralnu zaštitu i to za: breskvu, jabuku, krastavac, krompir, Solanaceae, vinovu lozu, višnju, šljivu, kao i generalne smjernice.

Kada je riječ o Republici Srpskoj usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima koje moraju da ispunjavaju pravna lica koja se bave proizvodnjom sredstava za zaštitu bilja („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 18/17),
- Pravilnik o normama kvaliteta, pakiranju, plombiranju i deklariranju sadnog materijala („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 21/17)
- Program posebnog nadzora karantinskih štetnih organizama na krompiru u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 42/17)
- Pravilnik o načinu i uvjetima korištenju sredstava za sufinansiranje JU Poljoprivrednog instituta Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 43/17).
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskog štetnog organizma *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. prouzrokovača bakteriozne plamenjače jabučastih voćaka na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 61/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma *Xylella fastidiosa* Wells et al. - prouzrokovača pirsove bolesti na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 62/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskih štetnih organizama u registriranim rasadnicima u Republici Srpskoj u 2017. godini, („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/17“),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom kestenove ose šiškarice – *Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu u Republici Srpskoj za 2017. godinu, („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 70/17“),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma zlatopjegasti krasnik - *Agilus auroguttatus* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 70/17),

- Pravilnik o vođenju registara proizvođača, doradivača, prometnika i uvoznika sjemena poljoprivrednog bilja („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17)
- Pravilnik o izmjeni i dopuni pravilnika o načinu dostavljanja sjemena za priznavanje sorte, metodama ispitivanja i zahtjevu za priznavanje sorte („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o uvjetima koji obezbjeđuju očuvanje kvaliteta sjemena u prodajnom objektu („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskih štetnih organizama na koštičavom voću na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskog štetnog organizma *Monilinia fructicola (Winter) Honey* - prouzrokovača američke smeđe truleži plodova jabučastih i koštičavih voćaka na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17)
- Program posebnog nadzora nad prisustvom štetnog organizma *Candidatus Phytoplasma vitis/Grapevine flavescence dorée phytoplasma FD* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom azijske voćne mušice *Drosophila suzukii Matsumura* na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma krasac jasena – *Agrilus planipennis* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Pravilnik o otkrivanju, sprečavanju širenja i suzbijanja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum (Smith) Yabuuchi et al.*, prouzrokovača smeđe truleži krtola krompira i bakterijskog uvenuća krompira i paradajza („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 81/17),
- Pravilnik o mjerama za otkrivanje, sprečavanje širenja i suzbijanje štetnog organizma *Synchytrium endobioticum (Schilb.) Pere.*, prouzrokovača raka krompira, i načinu obavještanja o preduzetim mjerama („Službeni glasnik Republike Srpske", broj " - broj 86/17).
- Rješenje o utvrđivanju Liste registriranih sredstava za zaštitu bilja („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 94/17).
- Rješenje o utvrđivanju Spiska ovlaštenih laboratorija koje organiziraju i sprovode poslove od javnog interesa u oblasti dijagnostike štetnih organizama i zaštite zdravlja bilja („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 95/17).

Također, u izvještajnom periodu nakon što je razmatrala „Informaciju o zakonskoj regulativi BiH i Republike Srpske u oblastima sjemena i sadnog materijala i problematici uvoza sorti sjemena“, Vlada Republike Srpske usvojila je Zaključak kojim od institucija BiH zahtijeva da pokrenu proceduru izmjena i dopuna Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednih biljaka BiH, te da izmijene Odluku o klasifikaciji roba na režime izvoza i uvoza, kako bi se omogućio uvoz sorti sjemena koje su registrirane u Republici Srpskoj.

Na nivou Federacije BiH u izvještajnom periodu nisu donošeni propisi iz oblasti zaštite zdravlja bilja. S obzirom da na nivou BiH nije donesen zajednički program nadzora štetnih organizama, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je za potrebe poljoprivredne Izvještajno-prognozne službe u Federaciji BiH izradilo i svim kantonalnim službama dostavilo smjernice za pregled bilja na određene štetne organizme. Smjernicama je dat opis desetak štetnih organizama po fazama razvića, navedene su biljke domaćini svakog od njih, te opisana mjesta pregleda, broj, vrijeme i način

vršenja pregleda, metode prikupljanja uzoraka organizama za determinaciju i određene preporuke za rad.

U Brčko Distriktu BiH primjenjuju se propisi Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

Kada je u pitanju inspeksijski nadzor, u fitosanitarnoj oblasti kroz Twinning projekt IPA 2012 "Dalje jačanje kapaciteta u fitosanitarnom sektoru iz oblasti sredstava za zaštitu bilja, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarnu inspekciju", Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u saradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH izradila Priručnik „Procedure za rad fitosanitarne inspekcije“. Ovaj Priručnik je urađen s ciljem poboljšanja aktivnosti institucija koje su uključene u fitosanitarni sistem Bosne i Hercegovine, kao i da procedure koje su navedene u priručniku pomognu u standardizaciji rada fitosanitarnih inspektora u obavljanju svakodnevnih aktivnosti i da na taj način podstaknu razvoj međunarodne trgovine i smanjenje rizika od uvođenja novih štetnih organizama. Kao sastavni dio Priručnika urađene su Procedure uzorkovanja za kvalitet fitofarmaceutskih sredstava i mineralnih đubriva i ostataka fitofarmaceutskih sredstava. U okviru istog projekta, a kao pomoć pri radu fitosanitarnih inspektora urađene su: Smjernice za pregled i uzimanje uzoraka za laboratorijska ispitivanja radi posebnog nadzora štetnih organizama za: *Anoplophora glabripennis*, *Anoplophora chinensis*, *Erwinia amylovora*, *Bursaphelenchus xylophilus*; *Gibberella circinata*, Plum pox virus, *Xylella fastidiosa*, Flavescence Doree, *Candidatus Phytoplasma vitis* i *Candidatus phytoplasma solani*.

Kada je u pitanju Federalna uprava za inspeksijske poslove važno je istaći da je Vlada Federacije BiH na 118. sjednici održanoj dana 7. 9. 2017 godine, između ostalih, donijela Odluku o Usvajanju Pravilnika o izmjeni i dopuni Pravilnika o unutrašnjoj sistematizaciji Federalne uprave za inspeksijske poslove, kojom je u značajnoj mjeri promijenjena organizacija fitosanitarnih inspektora, na način da su isti iz Sektora granične inspekcije gdje su bili sistematizirani prije ovih izmjena, sada vraćeni u Federalni poljoprivredni inspektorat Federalne uprave za inspeksijske poslove.

Projekti koji su implementirani u 2017. godini u fitosanitarnoj oblasti su:

- Twinning projekt IPA 2012 – „Dalje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije“ – završen april 2017
- Projekt "Institucionalna podrška za certificiranje i kontrolu sadnog materijala" tehnički podržan od Češke razvojne agencije koja se implementira sa Centralnim institutom za nadzor i testiranje u poljoprivredi iz Republike Češke. Opći cilj projekta je sposobnost da se ispune zahtjevi standarda EU, uključujući usvajanje efikasnog sistema certificiranja sadnog materija, uključujući jačanje službene kontrole u BiH.

Pored prethodno navedenih projekata, korišteni su i instrumenti tehničke pomoći i to TAIEK, BTSF (Better Training for Safer Food), treninga u organizaciji Evropske komisije.

U 2017. godini održan je sedmi sastanak ugovornih strana Roterdamske konvencije. Na Konferenciji je učestvovalo više od 1.600 učesnika iz 188 država potpisnica zajedno sa posmatračima, predstavnicima NVO, te industrije u oblasti upravljanja hemikalija i otpada. Ostvarena je značajna saradnja i koordinacija na međunarodnom planu u okviru aktivnosti vezanih za IPPC (International Plant Protection Convention) i EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organization, kao i sa CPVO (Community Plant Variety Office), a nastavljena je i dobra saradnja i koordinacija sa fitosanitarnim službama država u regiji.

Tokom 2017. godine, na osnovu podataka iz izvještaja dostavljenih od strane fitosanitarne inspekcije inspektorata entiteta i Brčko Distrikta BiH, zabranjen je uvoz i naređeno vraćanje ukupno 12 pošiljaka i to:

- 9 pošiljaka sjemenskog krompira porijeklom iz zemalja EU (5 iz Holandije, 1 iz Danske, 1 iz Njemačke, 1 iz Luksemburga, 1 iz Francuske) zbog utvrđenog prisustva štetnog organizma *Fusarium sp.*,
- Jedne pošiljke sadnog materijala jabuke porijeklom iz Francuske zbog utvrđenog prisustva štetnog organizma *Agrobacterium tumefaciens*,
- Jedne pošiljke sjemenskog kukuruza iz Slovenije zbog toga što utvrđeni kvalitet ne odgovara propisanom,
- Jedne pošiljke mineralnog đubriva zbog neuredne dokumentacije.

7.2. Veterinarstvo

U oblasti zakonodavstava na nivou BiH usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu s odredbama propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17 od 29. 08. 2017.godine) - na prijedlog Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine u saradnji s Kancelarijom za veterinarstvo Bosne i Hercegovine i nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,
- Odluka o uvođenju preventivne vakcinacije goveda protiv bolesti kvrgave kože („Službeni glasnik BiH“, broj 24/17),
- Odluka o odobravanju provedbe vakcinisanja protiv bolesti plavog jezika u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 29/17);
- Odluka o usvajanju Plana službenih kontrola mlijeka i proizvoda od mlijeka za izvoz u Evropsku uniju za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 06/17),
- Program mjera zdravstvene zaštite životinja i njihove provedbe u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 19/17 od 17.03.2017. godine, 50/17),
- Odluka o usvajanju programa kontrole salmoneloze kod peradi vrste *Gallus gallus* u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 29/17),
- Odluka o provedbi Plana praćenja i kontrole rezidua za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 35/17),
- Odluka o izmjeni i dopuni Programa mjera zdravstvene zaštite životinja i njene provedbe u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 50/17),
- Uputstvo o provedbi postupka certifikacije pošiljki mesa goveda u svrhu izvoza u Republiku Tursku („Službeni glasnik BiH“, broj 57/17),

Kada je riječ o Republici Srpskoj usvojeni su i stupili na snagu:

- Zakon o veterinarstvu u Republici Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 75/17)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarsko-medicinskim proizvodima („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 75/17)
- Naredba o mjerama za sprečavanje pojave i širenja bolesti influence ptica u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 15/17)
- (Program kontrole salmoneloze kod pilića vrste *Gallus Gallus* uzgajanih za proizvodnju mesa (tovnih brojlera) u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 33/17)

- Program kontrole salmoneloze kod odraslih rasplodnih jata (rasplodna jata u proizvodnji) vrste Gallus Gallus u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 33/17)
- Program kontrole salmoneloze u jatima koka nosilja i proizvodnje konzumnih jaja vrste Gallus Gallus u Republici srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/17)
- Pravilnik o načinu i kriterijima raspodjele sredstava Fonda za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 39/17)
- Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o načinu i kriterijima raspodjele sredstava fonda za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti (Službeni glasnik Republike Srpske broj 51/17)
- Naredbe o provedbi mjera zaštite životinja od zaraznih i parazitskih bolesti u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/17)
- Pravilnik o uvjetima za rad veterinarskih organizacija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 98/17)
- Pravilnik o uvjetima i načinu dodjele ovlaštenja za provedbu programa mjera i upisa u registar ovlaštenih veterinarski organizacija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 98/17)

Donošenjem novog Zakona o veterinarstvu u Republici Srpskoj uvode se nove, savremene mjere kontrole bolesti životinja koje omogućavaju njihovo rano otkrivanje putem propisanih programa kontrole i nadziranja, kao i brzo suzbijanje i iskorjenjivanje primjenom mjera propisanim posebnim programima. Provedbom propisanih mjera i utvrđivanjem zdravstvenog statusa životinja na nivou stada, imanja, kompartmenta, regije ili države u odnosu na određenu bolest prema jasno određenim kriterijima, omogućiće se vlasnicima životinja zadovoljavanje veterinarskih uvjeta za stavljanje životinja u unutrašnji i međunarodni promet bez ograničenja. Novi sistem sigurnosti hrane (tzv. "higijenski paket"), odgovornost za sigurnost hrane i hrane za životinje prebacuje na subjekte u poslovanju sa hranom odnosno hranom za životinje i vlasnike životinja. Uvode se sistemi samokontrole i u skladu sa procjenom rizika određuju se načini i frekvencije kontrola. Stvaraju se pretpostavke da se službene kontrole obavljaju na efikasniji i racionalniji način. Republika Srpska je izradila Veterinarski informacijski sistem Republike Srpske i nakon sprovedenih obuka, od 08. 06. 2017. godine počela sa njegovom primjenom. Prioritet je dat na unosu podataka i praćenju vakciniranih životinja protiv bolesti kvrgave kože, klasične kuge svinja i vakcinacije protiv antraksa u distriktima gdje se bolest javljala u prethodnom periodu.

U Brčko Distriktu BiH primjenjuju se propisi Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

Praćenje revizijskih misija Direkcije za zdravlje i reviziju hrane DG SANTE-a i buduće revizijske posjete (perad, konzumna jaja i drugo)

U izvještajnom periodu još dvije mljekare su odobrene za izvoz u EU i uvrštene na listu DG SANTE. Trenutno se na toj listi nalazi 10 objekata iz BiH iz kojih je odobren izvoz termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU.

Nakon revizije iz marta 2016. godine koja je u sektoru mljekarstva obavljena od strane inspektora Direkcije za zdravlje i hranu, reviziju i analize - DG SANTE nadležni organi iz BiH su dobili 3 preporuke koje je trebalo riješiti. Akcioni plan za 2017. godinu koji je Kancelarija za veterinarstvo BiH u saradnji sa nadležnim organima entiteta napravila u cilju rješavanja ove tri preporuke odobren je od strane pomenute Direkcije u junu 2017. godine. Dvije od pomenute tri preporuke su već uspješno riješene i završene, dok je za treću preporuku koja se odnosi na sistem identifikacije i kontrole kretanja životinja kao krajnji rok za njen završetak postavljen 31.12.2017. godine. Međutim, ova aktivnost je još uvijek u fazi realizacije.

U izvještajnom periodu Kancelarija za veterinarstvo BiH je od strane Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Evropske komisije dobila termin provedbe misije u sektoru peradarstva, koji je zatražena u septembru 2016. godine, tako da su u periodu od 26.09.2017 – 06.10.2017. godine dva inspektora iz ove Direkcije obavili inspekciju u BiH. Kancelarija za veterinarstvo BiH je u saradnji sa nadležnim organima, u svrhu izvoza u EU odobrila do sada dvije klanice peradi i dva objekta za preradu mesa peradi.

U cilju poboljšavanja sistema službenih kontrola u sektoru peradarstva Kancelarija za veterinarstvo BiH je izradila Uputstva koja su objavljena na službenoj stranici Kancelarije i distribuirana na teren, nadležnim veterinarskim inspektorima, i to:

- Uputstvo o metodologiji određivanja minimalne frekvence službenih veterinarskih kontrola u objektima odobrenim za izvoz,
- Uputstvo o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola farmi za držanje peradi
- Uputstvo o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola objekata za preradu jaja i centara za pakiranje jaja,
- Uputstvo o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola klanica peradi, rasjekaonica i objekata za preradu mesa peradi,
- Smjernice za uzorkovanje kožica trupova nakon klanja za mikrobiološka ispitivanja i interpretacija dobivenih rezultata.

U Republici Srpskoj su nastavljene aktivnosti u cilju realizacije gore navedenih preporuka koje se tiču inspekcijskog nadzora i nakon odobravanja izvoza mlijeka i proizvoda od mlijeka na tržište EU. Trenutno, u RS je odobreno 60 farmi muznih grla za proizvodnju mlijeka namijenjenog EU tržištu, sa ukupnim kapacitetom oko 19.103.266 l godišnje. Također, u RS su odobrena dva objekta za preradu mlijeka i izradu proizvoda od mlijeka namijenjenog EU tržištu. Prioritet u radu Veterinarske inspekcije RS stavljen je na kontrole objekta i farmi koje su odobrene za izvoz u EU. Provedene su službene kontrole i supervizije objekta za preradu mlijeka i primarnih proizvođača i druge aktivnosti koje su prethodile dolasku inspektora EC. Inspektorima EK Veterinarska inspekcija RS stavila je na uvid dokumentaciju o provedenim službenim kontrolama i prezentirala svoje postupke i procedure u skladu sa zahtjevima inspektora koji su provodili audit.

U sklopu priprema za misiju Direkcije za zdravlje i hranu, reviziju i analize - DG SANTE u Bosni i Hercegovini (Proizvodnja mesa peradi i proizvoda od mesa peradi namijenjenih izvozu u EU – DG(SANTE)/2017-6225) koja je planirana od 26. septembra do 06. oktobra 2017. godine, Republika Srpska je intenzivno radila na pripremi i edukaciji kako primarnih proizvođača - farmera, tako i prerađivačkih kapaciteta.

MPŠV Republike Srpske je donijelo Plan službenih kontrola za kontrolu salmonela i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom (14.12.2016. godine) sa ciljem provedbe adekvatnih i efikasnih mjera radi otkrivanja i kontrole salmonela i drugih uzročnika zoonoza u svim relevantnim fazama proizvodnje, prerade i distribucije, a posebno na nivou primarne proizvodnje, uključujući hranu za životinje, kako bi se smanjila njihova raširenost i rizik koji predstavljaju za javno zdravstvo. U skladu sa navedenim planom izvršena je obuka nadležnih veterinarskih inspektora. Nakon implementacije gore navedenog plana izvršena je korekcija istog u skladu sa preporukama, donesen je Plan službenih kontrola /službenog uzorkovanja za kontrolu salmonela i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom za 2017. godinu (15.09.2017. godine).

7.3. Sigurnost hrane

Agencija za sigurnost hrane BiH i nadležni organi entiteta i Distrikta Brčko BiH su tokom 2017. godine sprovodili aktivnosti vezane za: procjenu rizika u oblasti sigurnosti hrane, monitoring hrane, istraživanje kvaliteta soli na BH tržištu, monitoring kvaliteta meda na tržištu, saradnju sa laboratorijama

za kontrolu hrane, Prehrambene navike stanovništva, izrade propisa usaglašenih sa legislativom Evropske unije, oblast genetički modificiranih organizama, priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda, Implementacija propisa iz oblasti sigurnosti hrane i međunarodnu saradnju
Pravni akti koji su usvojeni u oblasti sigurnosti hrane na nivou BiH su:

- Pravilnik o metodama uzorkovanja i analitičkim metodama za kontrolu količina dioksina, dioksinima sličnim PCB-a i PCB-a koji nisu slični dioksinu u određenoj hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine mikotoksina u hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o dopunama pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu s odredbama propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o utvrđivanju metoda za uzorkovanje i kriterija učinkovitosti za metode analize za službenu kontrolu razine eruka kiseline u hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o izmjenama pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt s hranom („Službeni glasnik BiH“, broj 66/17).

Procjena rizika u oblasti sigurnosti hrane - Agencija je preduzela pripreme radnje u cilju formiranja Savjetodavnog vijeća, Naučnog vijeća i naučnih odbora. U okviru ovog objekta, u izvještajnom periodu, a na osnovu zaprimljenih EU RASFF obavijesti o rizicima porijeklom iz hrane, obavijesti izvan EU RASFF sistema i INFOSAN obavijesti, pripremljeno je ukupno 14 inicijalnih procjena rizika koje imaju za cilj da na pravovremen način daju smjernice nadležnim organima za preduzimanje odgovarajućih mjera, kao i informacije potrošačima i drugim zainteresiranim stranama o rizicima porijeklom iz hrane.

EU RASFF sistem – Agencija je zaprimila ukupno 21 EU RASFF obavijest o rizicima porijeklom iz hrane. Izvršena je evaluacija obavijesti, pripremanje i dostavljanje obavijesti nadležnim organima u nacionalnom sistemu, zaprimanje povratnih informacija, te sačinjavanje povratnih informacija za upućivanje nadležnoj službi EC putem EU RASFF. Agencija redovno dostavlja izvještaj Evropskoj komisiji o preduzetim mjerama od strane nadležnih organa u BiH koji se putem RASFF WINDOW, SANTE RASFF EC čini dostupnim svim članicama RASFF mreže. Obavijesti izvan EU RASFF sistema – Agencija je zaprimila ukupno 28 obavijesti izvan EU RASFF sistema koje su na dalje postupanje i preduzimanje odgovarajućih mjera dostavljene nadležnim organima. WHO/FAO INFOSAN mreža – Od strane INFOSAN kontakt tačke za hitne slučajeve za BiH, u 2017. godini zaprimljene su dvije informativne note koje nisu zahtijevale postupanje nadležnih organa u BiH.

Monitoring hrane – Agencija je u saradnji sa nadležnim inspekcijским organima u BiH u 20 gradova i općina provela Program praćenja (monitoring) ostataka pesticida u i na hrani biljnog porijekla u 2017. godini za koje su osigurana finansijska sredstva u budžetu Agencije. U okviru programa praćenja (monitoringa) ostataka pesticida u i na hrani biljnog porijekla u 2017. godini, izvršeno je uzorkovanje 195 proizvoda od kojih su u četiri uzorka bili sadržani ostatci pesticida u koncentraciji iznad propisane MRL vrijednosti što ukupno čini 2 %. Od ukupnog broja uzoraka kod 60 su pronađeni ostaci ispod MRL vrijednosti (u dozvoljenim granicama), dok kod 131 (67%) uzorka ostaci pesticida nisu detektirani. Kod 28 uzoraka identificirana je jedna aktivna materija, dok je kod 32 uzorka identificirano više od jedne aktivne materije. Kada je u pitanju porijeklo uzoraka 109 ili 56% analiziranih uzoraka je porijeklom iz BiH, dok je 86 ili 44% analiziranih uzoraka iz uvoza. Tokom 2017. godine Agencija je uputila nadležnim inspekcijским organima Informacije o provedenom uzorkovanju hrane, izvještaje o laboratorijskom ispitivanju analiziranih uzoraka i preporuke za preduzimanje odgovarajućih radnji, s obzirom na utvrđene rizike kod uzoraka sa utvrđenim vrijednostima iznad propisanog MRL za određene aktivne

supstance. Nakon provedenog Programa praćenja (monitoring) ostataka pesticida u i na hrani biljnog porijekla u 2017. godini, a što se tiče pet ključnih izvoznih proizvoda iz BiH, jedino je utvrđena vrijednost ostataka pesticida iznad maksimalno dozvoljene količine u šljivi (Acetamiprid 0,088 mg/kg). Metode za određivanje ostataka pesticida u okviru navedenog Programa su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Istraživanje kvaliteta soli na tržištu Bosne i Hercegovine - Agencija je u saradnji i uz finansijsku podršku UNICEF-a BiH, provela istraživanje kvaliteta soli na tržištu Bosne i Hercegovine koje je za cilj imalo prikupljanje podataka o kvalitetu soli koji će poslužiti za izradu strateških dokumenata ili naučno/stručnih studija u formi izvještaja, preporuka, obavijesti ili savjeta u skladu sa dobijenim rezultatima istraživanja. U okviru navedenog Istraživanja, od ukupno 200 analiziranih uzoraka 64 uzorka odgovarala su važećim propisima, dok 136 (68% od analiziranih) uzoraka nije odgovaralo važećim propisima. Od ukupnog broja neodgovarajućih uzoraka 23 uzorka soli (16,9% od ukupnog broja neodgovarajućih) su porijeklom iz domaće proizvodnje, dok je 113 uzoraka (83,1% od ukupnog broja neodgovarajućih) uzoraka porijeklom iz uvoza. Na osnovu provedenog istraživanja, Agencija je pripremila Izvještaj o provedenom istraživanju kvaliteta soli na tržištu BiH, koji je Vijeće ministara BiH usvojilo. Agencija je nadležnim inspekcijskim organima u BiH uputila preporuke koje su se odnosile na pojačanu kontrolu svih vrsta soli na tržištu u BiH, kao i primjenu važećih propisa za sve vrste soli prilikom uvoza u BiH. Također, preporuke su dostavljene i proizvođačima i uvoznicima, te su se iste odnosile na to da je u procesu proizvodnje potrebno primjenjivati postupke koji isključuju prisustvo stranih tijela ili ih svode na minimum kao i da se kod tehnološkog procesa jodiranja soli namijenjene za ljudsku ishranu koja se stavlja na tržište BiH, kao i kod soli koja se uvozi i koja je namijenjena tržištu BiH treba pridržavati odredbi Pravilnika o soli za ljudsku ishranu („Službeni glasnik BiH“, broj 39/09 i 30/12) i Pravilnika o pružanju informacija potrošačima o hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 68/13). U okviru ove aktivnosti, izdata je Brošura o istraživanjima kvaliteta soli, i održana je konferencija na temu „Prezentacija rezultata istraživanja kvaliteta soli na tržištu BiH“, na kojoj je učešće uzelo 65 učesnika. Metode korištene u okviru navedenog istraživanja su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Monitoring kvaliteta meda na tržištu Bosne i Hercegovine - Monitoring meda je proveden na području cijele BiH i ukupno je izvršeno uzimanje 100 uzoraka meda. Monitoring je pripremila i sprovela Agencija u saradnji sa nadležnim inspekcijskim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH. Ukupan broj izvršenih analiza na 100 uzetih uzoraka iznosio je 900. Rezultati laboratorijskih analiza su pokazale da 47 uzoraka nije bilo u skladu s Pravilnikom o medu i drugim pčelinjim proizvodima („Sl. Glasnik BiH“, broj 37/09 i 25/11). Razlozi neusklađenosti su bili povećan sadržaj HMF-a, aktivnost dijastaze, smanjen sadržaj reduciranih šećera, električna provodljivost, sadržaj saharoze, mineralnih materija i sadržaj materija nerastvorljivih u vodi. Agencija je pripremila preporuke za nadležne inspekcijske organe u BiH kako bi se pojačala kontrola meda, u skladu sa odredbama važećih propisa na tržištu u BiH kao i kontrola određenih vrsta meda kod kojih su utvrđena najveća odstupanja u pogledu praćenih i analiziranih parametara, te primjenjivale odredbe važećih propisa prilikom uvoza meda u BiH. Metode korištene u okviru navedenog istraživanja su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Saradnju sa laboratorijama za kontrolu hrane - Agencija je i u 2017. godini nastavila saradnju sa laboratorijama za kontrolu hrane u BiH. Na osnovu obrađenih podataka o laboratorijskim analizama hrane do dana 10. 01. 2018. godine, u BiH je u 2017. godini, uzeto 18,411 uzoraka hrane, pri čemu su urađene 42.902 analize hrane. Od tog broja neodgovarajućih je bilo 242 ili 1,31% uzoraka, odnosno 790 ili 1,84% analiza. Na osnovu podataka o laboratorijskim analizama vode, u BiH je u 2017. godini uzet 4.001 uzorak vode. Od tog broja neodgovarajućih je bilo 924 ili 23,09% uzoraka. U saradnji sa institucijama javnog zdravstva, nastavljene su aktivnosti na praćenju, prikupljanju i analizi podataka o pojavi i kretanju oboljenja koja se prenose putem hrane. Na području BiH u 2017. godini registrirano je ukupno 617 slučajeva obolijevanja, gdje je hrana potvrđena kao uzrok /put prijenosa. Registrirana je i jedna epidemija toxiinfectio/intoxicatio alimentaris sa sedam oboljelih.

Prehrambene navike stanovništva – Agencija je u 2017. godini započela sa implementacijom projekta prehrambenih navika stanovništva BiH koji je podržan od strane Evropskog autoriteta za hranu koji je i osigurao neophodna finansijska sredstva. Projekt će se provoditi u skladu s EU Menu tehnologijom, što garantira da su prikupljeni podaci u BiH harmonizirani s podacima i drugih zemalja članica EU i dio su opće evropske baze podataka o prehrambenim navikama stanovnika Evrope. U drugoj polovini 2017. godine započeto je sa pilot projektom na uzorku od 10% ukupnog broja ispitanika u cilju testiranja upitnika i protokola anketiranja i unosa podataka u softver. Izvršena je obuka trenera koji će obučiti anketare, kao i izrada baze receptura nacionalnih jela za potrebe izrade knjige veličine porcija koja je potrebna za potrebe procjena unosa hrane i izračuna kvaliteta prehrane. Krajnji korisnici su institucije BiH, te entitetske institucije i akademska zajednica. Agencija je u 2017. godini u segmentu komunikacije sa potrošačima posredstvom sredstava javnog priopćavanja evidentirala ukupno 158 aktivnosti, među kojima su priopćenja za javnost, izjave za medije, te pismeni odgovori na upite medija. Potrošači su i putem službene web stranice redovno izvještavani o rizicima porijeklom iz hrane, te aktivnostima Agencije o čemu su u 2017. godini objavljena 63 teksta.

Koordinacija izrade propisa usaglašenih sa legislativom Evropske unije kako bi se osigurao izvoz hrane i hrane za životinje, te zaštitili interesi potrošača i proizvođača - U 2017. godini u Službenom glasniku BiH objavljeno je devet propisa o hrani, koji su doneseni na prijedlog Agencije u saradnji sa nadležnim organima, od strane Vijeća ministara BiH i to :

- Ispravka pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o maksimalno dozvoljenim količinama za određene kontaminante u hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 9/17),
- Pravilnik o utvrđivanju metoda za uzorkovanje i kriterija efikasnosti za metode analize za službenu kontrolu nivoa eruka kiselina u hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 62/17).
- Pravilnik o uzorkovanju i analitičkim metodama za kontrolu količina dioksina, dioksimina sličnim PCB- a, PCB- a koji nisu slični dioksinu u određenoj hrani („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine mikotoksina u hrani („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu sa odredbama propisa o hrani i hrani za životinje, te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom („Sl. glasnik BiH“, broj 66/17),
- Pravilnik o postupku ocjenjivanja i ovlašćivanja laboratorija za ispitivanje, kontrolu i praćenje GMO- a i proizvoda koji se sastoje, sadrže ili potiču od GMO-a („Sl. glasnik BiH“, broj 73/17) i
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o maksimalnom nivou pesticida u i na hrani za životinje biljnog i životinjskog porijekla („Sl. glasnik BiH“, broj 92/17).

Navedeni pravilnici predstavljaju nastavak već započetih aktivnosti iz ranijih godina.

Na osnovu Programa rada Agencije za 2017. godinu, Agencija je u saradnji sa nadležnim organima realizirala sljedeće aktivnosti :

- Pravilnik o hrani za dojenčad i malu djecu, hranu za posebne medicinske potrebe i zamjeni za cjelodnevnu prehranu pri redukcijskoj dijeti,
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o prehrambenim aditivima su u fazi dostavljanja na odobranje Upravnom odboru, i

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika usitnjenom mesu, poluproizvodima i proizvodima od mesa donesen od strane Vijeća ministara BiH i objavljen je u Sl. glasniku BiH, broj 84/17. imajući u vidu izmjene i dopune EU zakonodavstva.

Agencija je u 2017. godini pripremila i Pravilnik o sistemima kvaliteta za prehrambene proizvode koji je također odobren od strane Upravnog odbora i bit će upućen u daljnju proceduru donošenja. Agencija je nakon niza održanih konsultacija i sastanaka sa nadležnim organima BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH pripremila Nacrt višegodišnjeg programa kontrole ostataka pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog porijekla, koji je zasnovan na procjeni rizika i usmjeren posebno na procjenu izloženosti potrošača i usklađenosti s važećim zakonodavstvom BiH i relevantnom legislativom na nivou Evropske unije, a prije svega sa Provedbenom Uredbom Komisije (EU) 2017/660 od 6. aprila 2017.godine o koordiniranom višegodišnjem programu kontrole Unije za 2018, 2019. i 2020. godinu za osiguranje usklađenosti s maksimalnim nivoima ostataka pesticida i ocjenu izloženosti potrošača ostacima pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog porijekla.

Oblast genetički modificiranih organizama – Vijeće za GMO, u izvještajnom periodu, održalo je ukupno 12 sjednica na kojima je doneseno šest Mišljenja po zahtjevima subjekata u poslovanju sa hranom za životinje za izdavanje Rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište BiH GM hrane za životinje, sedam stručnih mišljenja sa preporukama i jedno saopćenje za javnost. Agencija je shodno Mišljenjima Vijeća za GMO, donijela šest rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište BiH GM hrane za životinje, koja sadrži GMO odobren u skladu s važećim propisima Evropske unije.

Komisija za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini – U izvještajnom periodu Komisija je održala pet sjednica na kojima je rješavala 18 predmeta za priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda. Komisija je okončala 11 predmeta i donijela Mišljenje o priznavanju, na osnovu kojih je Agencija donijela 11 rješenja, dok je 7 predmeta u postupku rješavanja. U navedenom periodu je objavljena ažurirana Lista priznatih prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u BiH, kao i Popis stonih voda, te su iste objavljene u “ Sl. glasniku BiH”, broj 72/17, i na web stranici Agencije. Sve priznate vode upisane su u Registar Agencije.

Upravni odbor Agencije – je u izvještajnom periodu održao 12 sjednica na kojima je razmatrao više informacija i izvještaja iz pojedinih oblasti iz sigurnosti hrane, kao i Program rada Agencije, te propise iz oblasti sigurnosti hrane, kao i program rada Agencije, te propise iz oblasti sigurnosti hrane koje na prijedlog Agencije u saradnji sa nadležnim organima donosi Vijeće ministara BiH. Upravni odbor je u izvještajnom periodu usaglasio i odobrio Odluku o izmjenama odluke o imenovanju članova Upravnog odbora i Odluku o izmjenama i dopuni Statuta Agencije, kojom se omogućava jasnije definiranje procedure imenovanja Naučnih odbora i Naučnog vijeća, kao stručnih tijela predviđenih Zakonom o hrani za utvrđivanje naučnih mišljenja u okviru djelokruga rada Agencije. Vijeće ministara BiH je na 125. sjednici održanoj dana 22. 12. 2017. godine dalo saglasnost na Odluku o izmjenama i dopunama Statuta Agencije.

Realizacija obuka za provedbu propisa iz oblasti sigurnost hrane iz nadležnosti Agencije

U cilju što efikasnije primjene propisa iz oblasti sigurnosti hrane i osposobljavanja osoblja nadležnih organa i svih zainteresiranih strana, a da bi se unaprijedio postojeći sistem i isti uskladio sa propisima i standardima Evropske unije, Agencija je u izvještajnom periodu, u saradnji sa međunarodnim organizacijama organizirala i osigurala učešće predstavnika iz BiH na različitim obukama. Agencija je u 2017. godini, uz tehničku podršku TAIEK- a organizirala sljedeće ekspertske misije i radionice : „Službene kontrole GMO“, i „Zaštita oznake originalnosti, oznake geografskog porijekla i tradicionalnog ugleda hrane“. Na navedenim događajima učestvovalo je ukupno 100 predstavnika nadležnih organa BiH , entiteta i Brčko Distrikta BiH, subjekata u poslovanju s hranom i udruženja potrošača. Agencija je u izvještajnom periodu nastavila i veoma uspješnu saradnju sa USAID/SIDA FARMA II Projektom u okviru koje su realizirane sljedeće obuke : „Kontrole prisustva pesticida“, „Prikupljanje podataka o

potrošnji hrane“, i „Izgradnja kapaciteta procjene rizika u području hrane i hrane za životinje i razvoj nacionalne baze podataka za prikupljanje podataka o hemijskim pojavama“. Koordinacija aktivnosti sa DG NEAR – realizirano je učešće predstavnika BiH na devet treninga u sklopu „*Better training for safer food*“.

Međunarodna saradnja – Saradnja sa Evropskim autoritetom za sigurnost hrane (EFSA) – Agencija je u protekloj godini potpisala Sporazum sa EFSA-om. Na osnovu potpisanog Sporazuma, Agencija je ispoštovala sljedeće obaveze : Imenovanje predstavnika kao nacionalnih organizatora, odnosno imenovanje predstavnika Naučnog odbora i imenovanje Kontakt tačke ispred BiH za EFSA-u, održavanje dvije ekspertske misije vezano za prikupljanje podataka o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom (zoonoses, FBO I AMR), i održavanje radionice na temu: „Procjena rizika zasnovana na dokazima i o bazama podataka za procjenu rizika“. Uspostavljen je sistem za prikupljanje i izvještavanje o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom u koji su uključene nadležne institucije BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH, te je dostavljen izvještaj o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom, koji je i zvanično publiciran od strane EFSA-e. Započete su aktivnosti vezano za prikupljanje podataka o reziduama pesticida i ostacima veterinarskih lijekova. Imenovano je devet predstavnika BiH u naučne mreže EFSE-e. Agencija je pripremila i devetomjesečni Izvještaj o realizaciji aktivnosti koji je dostavljen EFSA-i , te je isti upućen Evropskoj komisiji na uvid.

Na osnovu realizacije obaveza iz potpisanog Sporazuma, potpisan je novi Ugovor o međusobnoj saradnji na period od 18 mjeseci.

Kada je riječ o sigurnosti hrane, u Republici Srpskoj na osnovu Zakona o hrani RS donesen je Pravilnik o vođenju Centralnog registra objekata koji posluju sa hranom („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 78/17). Osim toga pripremljeni su i u dalju proceduru upućeni Pravilnik o pružanju informacija potrošačima o hrani i Pravilnik o higijeni hrane.

Što se tiče aktivnosti koje su sprovedene u oblasti sigurnosti hrane u Republici Srpskoj radilo se na pronalaženju strateških partnera za revitalizaciju kapaciteta koji nisu u funkciji. Vršen je upis i vođenje Centralnog registra objekata koji posluju sa hranom u skladu sa Zakonom o hrani („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 19/17) i Pravilnikom o vođenju Centralnog registra objekata koji posluju sa hranom („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 78/17) - doneseno 63 rješenja o upisu u Centralni registar objekata koji posluju sa hranom. Također, vršen je upis i vođenje Registara proizvođača jakih alkoholnih pića u skladu sa Zakonom o jakim alkoholnim pićima („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 81/15) i Pravilnikom o Registru proizvođača jakih alkoholnih pića, sadržaju proizvođačke specifikacije, obilježavanju posuda i vođenju podrumске evidencije („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 103/16)- upisano je 48 proizvođača jakih alkoholnih pića;

Na osnovu Zakona o vinu RS donesen je Pravilnik o minimalno tehničko-tehnološkim uvjetima u pogledu stručnog kadra, objekata, prostorija, opreme i uređaja za proizvodnju vina („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 56/17). Tako, na osnovu pomenutog zakona je pripremljen i Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Vinogradarskog registra i Vinarskog registra ali nije objavljen u Službenom glasniku RS do kraja 2017. godine.

Vršen je upis i vođenje Vinarskog registra u skladu sa Zakonom o vinu („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 80/15) i Pravilnikom o minimalnim tehničko - tehnološkim uvjetima u pogledu stručnog kadra, objekata, prostorija, opreme i uređaja za proizvodnju vina („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 56/17) - upisano je 26 proizvođača vina.

Vršena koordinacija sa inspekcijским organima u cilju kontrole kvaliteta poljoprivrednih proizvoda radi zaštite zdravlja ljudi - Zakonom o hrani izvršena je podjela i detaljno razgraničenje nadležnosti između inspekcije za hranu, veterinarske i poljoprivredne inspekcije, čime se ostvaruje bolja koordinacija rada

ovih inspekcija i efikasniji nadzor subjekata u poslovanju sa hranom.

U skladu sa Pravilnikom o postupku utvrđivanja i ispunjenosti uvjeta za rad ispitnih laboratorija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 106/10) ovlaštene su dvije laboratorije za analizu hrane.

8. ORGANSKA PROIZVODNJA, PRAVNI OKVIR I UVJETI ZA IZVOZ ORGANSKIH PROIZVODA

Organska proizvodnja je sistem održive poljoprivrede koji se bazira na visokom poštovanju ekoloških principa putem racionalnog korištenja prirodnih resursa, upotrebe obnovljivih izvora energije, očuvanja prirodne raznolikosti i zaštite okoliša. Proizvodnja i plasman organski proizvedene hrane, predstavlja jedan od glavnih ciljeva Evropske unije, a u Bosni i Hercegovini postaje sve zastupljenija i ekonomski značajnija. Prednosti za ovaj vid proizvodnje ogledaju se kako u usitnjenim posjedima kao i zemljištu koje dugo ili uopće nije bilo u sistemu intenzivne proizvodnje i time kontaminirano štetnim materijama. Iako u Bosni i Hercegovini postoje prirodni resursi koji su pogodni za razvoj organske proizvodnje, broj proizvođača koji se bave tom proizvodnjom je mali, a količine proizvedene organske hrane u odnosu na konvencionalnu proizvodnju, još uvijek skromne.

Na osnovu nezvaničnih informacija na području FBiH postoji oko 70 organskih proizvođača. Ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a dvije su u fazi konverzije. U Republici Srpskoj je identificirano 26 proizvođača koji se bave organskom poljoprivrednom proizvodnjom, a trenutno ih je najviše u oblasti ljekovitog bilja i bobičastog voća.

Prema izveštaju FIBL instituta (Research Institute of Organic Agriculture), organska proizvodnja u BiH u 2016. godini je bila zastupljena na 659 ha što čini malo više od 0,03% ukupno obradivog zemljišta, dok se sakupljanje samoniklih biljnih vrsta odvijalo na površini od 50.250 ha. Na osnovu podataka koji su prikazani u tabeli u nastavku evidentno je da se u periodu od 2013. do 2016. godine znatno povećale površine za uzgoj organskih usjeva i to sa 292 na 659 hektara ili za 126%.

Tabela 32. Površina pod organskom proizvodnjom u Bosni i Hercegovini (ha)

2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
343	343	292	353	576	659

Izvor podataka: The world of organic production, Statistics and emergine trends FIBL&IFOAM-Organics international (2017): Frick and Bonn, 2017-02-20

Vrijednost izvezenih organskih proizvoda iz BiH na inostrano tržište u 2017. godini je iznosila 4 miliona eura što je u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine više za 14%, a u poređenju sa vrijednosti izvoza iz 2015. udvostručena. Države u koje se pretežno izvoze organski proizvodi su Njemačka, Holandija, Danska, Italija, Švedska i Švicarska.

Zakonodavstvo u oblasti organske proizvodnje - U skladu sa nadležnostima u oblasti poljoprivrede entiteti su donijeli ili su procesu donošenja zakonskih i podzakonskih akata za organsku proizvodnju dok Brčko Distrikt BiH ovu oblast nema uređenu. Relevantno zakonodavstvo se usklađuje za zakonodavstvom EU.

U Republici Srpskoj na snazi je Zakon o organskoj proizvodnji Republike Srpske („Službeni Glasnik RS“, broj 12/13) kao i sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o uvjetima za izdavanje certifikata za organske proizvode;

- Pravilnik o uvjetima za rad kontrolnih organizacija i načinu vršenja kontrole u postupku organske proizvodnje;
- Pravilnik o tehnološkim postupcima prerade u organskoj proizvodnji;
- Pravilnik o metodama organske, biljne i stočarske proizvodnje i periodu konverzije;
- Pravilnik o sadržini, obrascu i načinu vođenja evidencije u organskoj proizvodnji.

U Federaciji BiH na snazi je Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji („Službene novine F BiH“ broj 72/16) dok su pravilnici u procesu izrade.

Certifikacija i uslovi izvoza – Temeljne EU uredbe za organsku poljoprivrednu proizvodnju i stavljanje u promet organski proizvedenih roba u Evropskoj uniji su:

- Uredba Vijeća (EC) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda
- Uredba Komisije (EC) br. 889/2008 - o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda s obzirom na organsku proizvodnju, označavanje i kontrolu (obje na snazi od 2009)
- Uredba Komisije (EC) br. 1235/2008, o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 s obzirom na režime za uvoz organskih proizvoda iz trećih zemalja
- Uredba Komisije (EC) br. 271/2010 o izmjeni Uredbe (EZ) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EC) br. 834/2007 u pogledu oznaka organske proizvodnje Evropske unije

Organski proizvodi iz zemalja koje nisu članice EU mogu se distribuirati na tržište EU samo ako su proizvedeni i ako je inspekcija provedena pod uvjetima koji su identični ili ekvivalentni onima koji se primjenjuju na organskim proizvođačima u EU. Pravila uvedena 2007. godine su fleksibilnija u odnosu na uredbu koja joj je prethodila a po kojoj su organski proizvodi mogli biti uvezeni u EU samo ako su imali EU-certifikat i ukoliko je njihova proizvodnja bila nadgledana od strane članica zemalja EU. Tada je postupak izdavanja dozvola zamijenjen novim pravilima uvoza i kontrolnim tijelima (certifikacijskim organizacijama) iz zemalja koje nisu članice EU, omogućeno je da budu direktno nadležne za izdavanje certifikata i nadgledane od strane Evropske komisije i zemalja EU. Ovim je omogućeno Evropskoj komisiji da vrši nadzor i praćenje uvoza organskih proizvoda. Istom regulativom postavljen je temelj za pravila EU o organskoj proizvodnji uključujući vina, proizvode akvakulture i morske trave.

Bilateralni sporazum je uobičajeni način priznavanja trećih zemalja od strane Evropske komisije u saradnji sa državama članicama. Pri tome, Komisija uz podršku država članica vrši nadzor postupaka tokom proizvodnje i kontrole organskih proizvoda da sve bude u skladu sa ciljevima i načelima EU legislative za ovu oblast.

Bosna i Hercegovina nije potpisnica bilateralnog sporazuma o priznavanju trećih zemalja od strane Evropske komisije ali EU propisi dozvoljavaju da se mogu uvoziti organski proizvodi i iz trećih zemalja koje još nisu postigle bilateralni sporazum sa EU čime je i organskim poljoprivrednim proizvođačima iz Bosne i Hercegovine omogućeno da izvoze na evropsko tržište. Evropska komisija je propisala da proizvod koji se proizvodi i kontrolira na isti način kao u Evropskoj uniji može imati slobodan pristup na zajedničko EU tržište. Kontrolna tijela koja namjeravaju preduzeti takve kontrole moraju biti odobrena od strane Evropske komisije i država članica, a njihov nadzor je direktna dužnost Komisije u saradnji sa državama članicama. Dodatno, a budući da se uvjeti proizvodnje u trećim zemljama ponekad razlikuju od onih u Evropi, nije uvijek moguće primijeniti potpuno ista pravila za proizvodnju ili kontrolu. Zbog toga je moguće i postojanje sličnih pravila a koja su u skladu s ciljevima i načelima EU legislative za ovu oblast.

Postoje posebna uputstva Evropske komisije koja propisuju kako kontrolna tijela apliciraju za odobrenja, kako se nadgledaju i koje druge mjere treba preduzeti u vezi sa uvozom organskih proizvoda

i njihovom kontrolom. Propisi o uvozu olakšavaju uvoz organske hrane u EU dok u isto vrijeme promoviraju bolji monitoring i na taj način se bore protiv obmana i prevara. Uvoz iz trećih zemalja je propisan Uredbom (EC) br. 834/2007, gdje se navodi da se proizvod uvezen iz treće zemlje može staviti na tržište Zajednice kao organski proizvod pod uvjetom da:

- je proizvod proizveden u skladu sa pravilima koja proizvodnje koja su ekvivalentna pravilima proizvodnje i označavanja navedene Uredbe
- da su subjekti podvrgnuti mjerama kontrole koje su jednako učinkovite kao i mjere kontrole propisane navedenom Uredbom i da su se te mjere primjenjivale neprekidno i učinkovito;
- da su subjekti svoje aktivnosti u svim fazama proizvodnje, pripreme i distribucije u trećim zemljama podvrgnuli sistemu kontrole kako je propisano u navedenoj Uredbi;
- da je za proizvod izdana potvrda o inspekciji koju su izdali nadležno tijelo, kontrolno tijelo ili kontrolna ustanova iz treće zemlje, priznata kako je propisano navedenom Uredbom.

Aneks III Uredbe 1235/2008 sadrži listu trećih zemalja koje su priznate od strane EU da imaju ekvivalentna pravila organske proizvodnje i kontrole. Aneks IV iste Uredbe sadrži listu kontrolnih tijela i institucija priznatih i ovlaštenih da verificiraju da su proizvodi koji se stavljaju na tržište EU kontrolirani od strane tijela ovlaštenih u skladu sa Uredbom 834/2007.

Za akreditaciju uvoza u Evropsku uniju postoji 6 grupa proizvoda koje jedna kontrolna agencija može kontrolirati, a to su: neprerađeni biljni proizvodi, žive životinje ili neprerađeni životinjski proizvodi, proizvodi akvakulture i alge, prerađeni poljoprivredni prehrambeni proizvodi, prerađeni poljoprivredni proizvodi za upotrebu kao stočna hrana, i vegetativni sadni materijal i sjemena za uzgoj. Sva kontrolna tijela priznata od EC nalaze se u Aneksu IV Uredbe 1235/2008., a za Bosnu i Hercegovinu su navedeni:

1. "Agreco R.F. Göderz GmbH", Mündener Straße 19, 37218 , Witzenhausen, Germany
2. "Bio.inspecta AG", Ackerstrasse, 5070, Frick, Switzerland
3. "Ecocert SA", BP 47, 32600, L'Isle-Jourdain, France
4. "IMOSwiss AG", Weststrasse 1 , 8570, Weinfelden, Switzerland
5. "LACON GmbH", Moltkestrasse 4, 77654, Offenburg, Germany
6. "ORSER", Paris Caddesi No: 6/15, 06540, Ankara, Turkey
7. "Organic Control System", Trg cara Jovana Nenada 15, 24000, Subotica, Srbija
8. "Organska kontrola", Džemala Bijedića br.2, 71000, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Aneksom V Uredbe (EC) 1235/2007 propisan je Certifikat o inspekciji koji se izdaje za svaku pojedinačnu pošiljku a sadrži podatke o certifikacijskom tijelu, izvozniku, proizvođaču, uvozniku, količinama, CN kodovima i sl.

„Organska kontrola“ je jedina kontrolna agencija sa sjedištem u Bosni i Hercegovini i ona osim teritorije BiH, može kontrolirati i proizvodnju organskih proizvoda na području Srbije i Crne Gore. Priznata je od strane Evropske komisije kao ovlašteno kontrolno tijelo za certifikaciju organskih proizvoda namijenjenih izvozu na tržište Evropske unije i za kontrolu neprerađenih biljnih proizvoda i prerađenih poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Iako je još od 2010. godine bilo pokrenuto pitanje i isticana potreba usvajanja zakonodavstva o organskoj proizvodnji na nivou BiH, ipak ni do danas nije postignuta saglasnost da se ta aktivnost i realizira. Naime, Ustavom Bosne i Hercegovine poljoprivreda ne spada u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine gdje je također propisano i da BiH može preuzeti nadležnosti u onim stvarima u kojima se o tome postigne saglasnost entiteta. Zakonom o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08) propisano je da je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nadležno za osiguranje uspostavljanja koordinacije svih neophodnih institucija

i drugih tijela, koordiniranje razvoja neophodnih mjera i procedura za ispunjavanje međunarodnih obaveza i trgovinskih standarda u onome što se odnosi na sektor poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo, a što je propisano istim zakonom, obezbjeđuje da se sve odluke u vezi sa planiranjem na svim nivoima vlasti, budu donesene u dogovoru, koordinaciji i saradnji, te uz aktivno učešće predstavnika svih odgovornih institucija i zainteresiranih strana koje su uključene u ruralni razvoj, a u skladu sa dobrim praksama EU.

Sa svim navedenim, a uzimajući u obzir da je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, vođeno preporukama EU kao i zahtjevima tržišta organskih proizvoda, pokretalo proceduru za donošenje zakona o organskoj proizvodnji na nivou BiH, nije došlo do dogovora i saglasnosti oba entiteta da se uđe u proceduru izrade jednog okvirnog propisa. Kako je u međuvremenu, prvo u Republici Srpskoj 2013. godine usvojen Zakon o organskoj proizvodnji Republike Srpske (uključujući i naknadno donesene podzakonske akte) a nakon toga je i u Federaciji BiH 2016. godine usvojen Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji (podzakonski akti su u fazi usvajanja), smanjeno je i interesiranje uključenih i zainteresiranih strana da se nastavi sa izradom okvirnog propisa o organskoj proizvodnji. Također, usvajanje zakona i podzakonskih akata na nivou entiteta u značajnoj mjeri je doprinijelo da se ova oblast uredi u skladu sa EU zakonodavstvom čime su dodatno obezbijeđeni bolji uvjeti za proizvodnju i izvoz organskih proizvoda a koji, kako statistike pokazuju, imaju trend stalnog porasta. Međutim, uočavajući neophodnost dodatne promocije i dizanja svijesti o mogućnostima koje pruža proizvodnja i prodaja/izvoz organskih proizvoda, neophodan je dodatni angažman svih nadležnih institucija na pružanju podrške i promoviranju organske proizvodnje kod domaćih proizvođača i konzumenta a posebno promocija na izvoznim tržištima.

Strateškim planom ruralnog razvoja BiH je prepoznat značaj organske proizvodnje te je definirana i posebna mjera – Podrška organskoj proizvodnji, zaštita životne sredine (okoliš), smanjenje uticaja klimatskih promjena; a u okviru ove mjere zasebna podmjera – Podrška proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje u skladu sa najboljim praksama EU zahtjevima tržišta.

9. RIBARSTVO

9.1. Proizvodnja/uzgoj ribe

Ukupna proizvodnja slatkovodne ribe u 2017. godini u Federaciji BiH iznosi 1.833 tona, što je za 8,9% više u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja pastrmke iznosi 1.803 tone i u odnosu na prošlu godinu porasla je za 8,8%, ostale ribe iznosi 30 tona i veća je za 18,7% u poređenju sa prethodnom godinom. Ostvarena ukupna proizvodnja morske ribe iznosi 177 tone i veća je za 1,9% u poređenju sa 2016. godinom.

Tabela 33. Uzgoj/proizvodnja ribe u Federaciji BiH (u tonama)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016
Uzgoj/proizvodnja slatkovodne ribe			
Pastrmka/pastrva	1.657	1.803	109
Ostala riba*	25	30	119
Ukupno	1.683	1.833	109
Uzgoj/proizvodnja morske ribe			
Orada	94	96	102
Lubin	80	81	102
Ukupno	174	177	102

Izvor: Federalni zavod za statistiku BiH

*Ostala riba (šaran, zlatovčica, itd.)

U Republici Srpskoj proizvodnja konzumne ribe u ribnjacima u 2017. godini smanjena je za 35,3% u odnosu na 2016. godinu. Proizvodnja konzumne ribe u šaranskim ribnjacima u 2017. godini manja je za 46,7%, dok je u pastrmskim ribnjacima manja za 29,0%. Proizvodnja šarana čini 25,5% od ukupno proizvedene ribe, proizvodnja pastrmke 70,5%, a proizvodnja ostale ribe čini 4,0% od ukupno proizvedene ribe. Ovaj vidljivi pad proizvodnje isključivo je vezan za izuzetno nepovoljne vremenske prilike (nedostatak padavina i velike vrućine), posebno za slatkovodno ribarstvo. Smanjenje proizvodnje se odrazilo i na cijenu ribe na tržištu, tako da su u toku 2017. godine zabilježene cijene koje su bile značajno veće (u nekim slučajevima i do 50%) u odnosu na prethodne godine.

Tabela 34. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj (u tonama)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016
Šaran	769	446	58
Pastrmka	1.738	1.234	71
Ostala riba	201	71	35
Ukupno	2.708	1.751	65

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

9.2. Usklađivanje zakonodavstva u BiH sa EU zakonodavstvom u oblasti ribarstva

Bosna i Hercegovina još uvijek nije ugovorna strana u međunarodnim, multilateralnim ili bilateralnim ugovorima u oblasti ribarstva. Sa FAO Općom komisijom za ribarstvo Mediterana (FAO GFCM) saraduje u svojstvu neugovorne članice. Generalno, saradnja sa FAO GFCM i članstvo u FAO AdriaMed projektu otvara mogućnost da institucije u Bosni i Hercegovini ostvare tehničku pomoć koja će prije svega pomoći razvoju i harmonizaciji domaćeg zakonodavstva sa zahtjevima FAO Opće komisije za ribarstvo Mediterana (GFCM) a koji su konzistentni sa zakonodavstvom Evropske unije.

Evropska komisija je putem zaključaka sa sastanaka Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo podržala saradnju BiH i FAO GFCM, koja će BiH prije svega pomoći u brznoj provedbi obaveza predviđenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju u oblasti ribarstva, između ostalog i usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa pravnom stečevinom Evropske unije u ovoj oblasti.

Kada je riječ o konkretnim aktivnostima koje su sprovedene po pitanju saradnje s GFCM, predstavnici nadležnih institucija Bosne i Hercegovine uključeni su i učestvuju u radu radnih tijela GFCM. S tim u vezi, tokom redovnog sastanka Odbora za usklađenost održanog u januaru 2017. godine, analizirani su odgovori i pojašnjenja ugovornih članica kao i neugovornih članica u pogledu statusa provedbe odluka GFCM-a te razmjene relevantnih podataka i informacija koje je prethodno zatražio Sekretarijat GFCM-a. Istovremeno se na sastanku razgovaralo o operacionalizaciji tehničke pomoći u svjetlu različitih zahtjeva koje je zaprimio Sekretarijat GFCM-a, a čiji cilj je rješavanje postojećih praznina u pogledu zakonodavnog usklađivanja. Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina u izvještaju sa sastanka Odbora za usklađenost navedeno je da je status provedbe preporuka GFCM-a u proteklom periodu ohrabrujući. Budući da je Bosna i Hercegovina stekla status za saradnju izvan Ugovornog odnosa tek 2016. godine, razumljivo je da novoj članici treba vremena kako bi u pogledu harmonizacije sustigla druge zemlje članice. Evidentno je da uspoređujući regulativu koju imaju druge učesnice AdiaMed programa, a koja je usklađena sa EU regulativom, Bosna i Hercegovina bi trebala izraditi i usvojiti novo okvirno zakonodavstvo u oblasti ribarstva i akvakulture. S tim u vezi, iskazan je poseban interes za osiguranje, uz podršku GFCM, progresivne harmonizacije sa propisima EU u oblasti ribarstva.

S obzirom da GFCM također ima razvijene kapacitete za podršku zajedničkim projektima na sub-regionalnom i regionalnom nivou koji unapređuju naučnu saradnju i izgradnju kapaciteta u zemljama korisnicama, a sve u skladu sa GFCM prioritetima i strateškim ciljevima, BiH je pokrenula preliminarne aktivnosti uključivanja u aktivnosti FAO AdriaMed projekta. S tim u vezi, započet je postupak potpisivanja projektnog ugovora (u skladu sa važećim propisima u BiH). Vijeće ministara BiH utvrdilo

je Prijedlog za zaključivanje Projektnog sporazuma „Naučna saradnja za podršku odgovornom ribarstvu na Jadranu/podrška za uspostavu podregionalnog sistema za praćenje ribarstva“ – AdriaMed između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (FAO). Procedura zaključivanja Ugovora je u toku, a Bosna i Hercegovina će se potpisivanjem projektnog sporazuma uključiti u sve aktivnosti AdriaMed projekta u oblasti naučne saradnje u jadranskim zemljama (Albanija, Hrvatska, Italija, Crna Gora i Slovenija), a sve u skladu s Kodeksom o odgovornom ribarstvu koji je usvojio UN FAO. Projekt finansiraju Evropska komisija, Republika Italija i Republika Hrvatska. Dugoročni cilj projekta je davanje podrške jadranskim državama u ostvarenju programa zajedničkog upravljanja ribarstvom, uz punu i koordiniranu saradnju državnih uprava za ribarstvo, istraživačkih struktura, riboprerađivačkih poduzeća i profesionalnih ribara. Prijedlog ovog sporazuma biće dostavljen Predsjedništvu BiH u dalju proceduru, a za potpisnika projektnog sporazuma predložen je ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Formalni rad u ovom projektu, Bosna i Hercegovina će ostvariti nakon potpisivanja Sporazuma o implementaciji projekta. Time će doprinijeti sveukupnom ispunjavanju prioriteta i strateških ciljeva FAO GFCM-a i prioriteta zajedničke ribarske politike EU.

Na osnovu prijedloga DG MARE, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine pokrenulo je i okončalo postupak za potpisivanje teksta Malteške ministarske deklaracije MedFish4Ever koja je prepoznata kao korak ka postizanju održivog korištenja ribljih resursa, zaštiti morskog okoliša i regionalnoj saradnji u Mediteranu. Potpisivanje ove deklaracije predstavlja još jedan doprinos u ispunjenju međunarodnih obaveza EU, u okviru ciljeva održivog razvoja, a omogućiće i pristup značajnim fondovima EU za očuvanje i održivi razvoj ribljeg fonda.

U kontekstu izgradnje kapaciteta u oblasti ribarstva u 2017. godini održane su dvije TAIEX ekspertske misije na kojima su učestvovali predstavnici nadležnih institucija svih nivoa vlasti u oblasti ribarstva u BiH, i to: Tehnička pomoć za izradu akcionog plana u oblasti ribarstva s aspekta približavanja Bosne i Hercegovine evropskim integracijama, i ekspertska misija Održivo ribarstvo (akvakultura) – proširenje znanja iz relevantnih aspekata iz oblasti akvakulture s aspekta približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji.

U Republici Srpskoj sprovodi se Zakon o slatkovodnom ribarstvu Republike Srpske i važeći podzakonski akti. Na osnovu Zakona o ribarstvu pripremljen je nacrt Pravilnika o lovostaju, alatima, opremi i sredstvima za ribolov i zabrani lova riba koje nemaju propisanu veličinu i Pravilnika o obliku, sadržaju i obrascu dozvole za obavljanje ribolova, te su dostavljeni zainteresiranim akterima na sugestije i komentare. U toku godine izdato je jedno rješenje kojim se daje odobrenje za obavljanje djelatnosti akvakulture privrednom društvu, osam rješenja kojim se odobrava elektroribolov za naučna i stručna istraživanja. Potpisan je 51 Ugovor o privremenom korištenju ribarskih područja sa korisnicima istih, kontinuirano se vršilo praćenje provedbe odredbi Ugovora i Zakona, realizacije planova rada i poribljavanja ribolovnih voda od strane korisnika, distribucija dozvola i uplate naknada za korištenje ribarskih područja od strane korisnika.

Nadležnim inspekcijama upućeno je šest zahtjeva za vanrednu inspekcijску kontrolu subjekata koji obavljaju djelatnost akvakulture i korisnika ribarskih područja.

U Federaciji BiH na snazi je Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH i u skladu sa njim usvojeni podzakonski akti. Nadležni organi za provedbu Zakona o slatkovodnom ribarstvu FBiH su Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, kantonalna ministarstva poljoprivrede, Federalna uprava za inspekcijske poslove i organi inspekcijskog nadzora kantona (poljoprivredni i veterinarski inspektori). U dva od deset kantona u ovom entitetu usvojeni su kantonalni zakoni o slatkovodnom ribarstvu, i to u Hercegovačkom neretvanskom kantonu i Kantonu 10. Pored toga, u Hercegovačko neretvanskom kantonu na snazi je Zakon o morskome ribarstvu HNK. U postupku donošenja je Zakon o slatkovodnom ribarstvu u Zapadno-hercegovačko kantonu.

U Brčko Distriktu BiH u primjeni je Zakon o slatkovodnom ribarstvu Brčko Distrikta BiH i konkretnih aktivnosti u ovoj oblasti nije bilo tokom 2017. godine.

10. EVROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SARADNJA

Kako bi se odgovorilo brojnim izazovima poput globalizacije, evropskih integracija, liberalizacije tržišta nadležne institucije u BiH preuzimaju brojne aktivnosti kako na multilateralnom tako i bilateralnom planu kao i planiranju međunarodne razvojne pomoći. Iako je BH poljoprivredno-prehrambeni sektor u zadnjih nekoliko godina ostvario određeni napredak u pozicioniranju na međunarodnom tržištu njegov dalji razvoj podrazumijeva prihvatanje i primjenu međunarodnih standarda u trgovini, kako EU tako i drugih tržišta koja se odnose na sigurnost hrane, dobrobit životinja, zdravlja bilja i životinja, i javno zdravlje. Kroz uspostavu multilateralnih i bilateralnih odnosa nastoji se da sektor poljoprivrede čini značajan dio ukupnog izvoza BiH te da bude sektor privrede koji ostvaruje suficit u robnoj razmjeni sa svijetom.

10.1. Primjena Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Dodatnog protokola

Drugi sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo između predstavnika Evropske komisije i Bosne i Hercegovine održan je u Sarajevu 25. 10. 2017. godine i na ovom sastanku se razgovaralo o provedbi SSP-a i približavanju propisa u Bosni i Hercegovini sa pravnom stečevinom Evropske unije u oblasti poljoprivrede i ribarstva, uključujući sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja. Konstatirano je da u oblasti poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja nije ostvaren očekivani napredak kada je riječ o ključnim prioritetima definiranim na prethodnom sastanku Pododbora. Komisija je ponovila da BiH mora intenzivnije raditi na jačanju institucionalnih kapaciteta i koordinacije usklađivanja pravnog okvira u ovoj oblasti *acquis-a*. Komisija je pozdravila zajednički rad nadležnih institucija na izradi nacrtu Strateškog plana ruralnog razvoja za cijelu BiH te pozvala sva odgovorna tijela vlasti da ubrzaju proces njegovog usvajanja. Komisija je skrenula pažnju na činjenicu da će za ovaj sektor biti dostupna značajna sredstva EU, uključujući za oblast sigurnosti hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja, pod uvjetom da strateški dokument bude usvojen do kraja 2017. godine. Komisija je ponovo pozvala BiH da prevaziđe zastoju i unaprijedi pripreme po pitanju poljoprivrednog popisa koji je u zastoju već nekoliko godina. Pozdravila je i finalizaciju državnog zakona o vinu, te izrazila očekivanja da će zakon biti uskoro usvojen, a da će entitetski zakoni o vinu uskoro biti usaglašeni sa državnim. Komisija je pozdravila napredak postignut u vezi sa pravilnikom o geografskim oznakama te pozvala BiH da završi proces usvajanja. Također je pozvala na usvajanje državnog zakona o organskoj poljoprivrednoj proizvodnji, te podsjetila da je preostalo da se usaglase informacioni sistemi u poljoprivredi širom BiH. U oblastima sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, Komisija je ponovo pozvala BiH da usvoji paket državnih zakona o sigurnosti hrane i veterinarstvu. Komisija je primila k znanju da BiH namjerava podnijeti zahtjev za dozvolu za izvoz pasteriziranog svježeg mlijeka i mliječnih proizvoda u EU. Komisija je pozdravila generalno dobar nivo vakcinacije protiv bolesti kvrgave kože u BiH. Komisija je također pozdravila pristupanje BiH Međunarodnoj konvenciji o zaštiti novih biljnih sorti (Konvencija UPOV).

Politike ribarstva također se moraju uskladiti širom zemlje, te sa *acquis-em* u cilju povećanja potencijala proizvođača iz BiH za izvoz u EU. Komisija je pozvala BiH na potpisivanje Malteške deklaracije *MedFish4Ever* o saradnji i održivom razvoju ribarstva za sve priobalne države na Mediteranu, koje je ranije najavljeno.

Primjena Dodatnog protokola

Nadležne institucije u BiH su u redovnoj proceduri pripremile i objavile Carinsku tarifu za 2017. godinu čiji su sastavni dio Carinske kvote otvorene Protokolom uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Primjena carinskih kvota je počela 1. februara 2017. godine, a Carinska tarifa za 2017. godinu obuhvata nomenklaturu roba koja je u skladu sa Harmoniziranim sistemom i sa Kombiniranim nomenklaturom koju koristi Evropska unija, oznake za posebne zahtjeve države i dodatne šifarske oznake, carinske stope koje se primjenjuju na robu obuhvaćenu nomenklaturom, preferencijalne carinske stope u

skladu sa međunarodnim sporazumima koje je BiH zaključila sa određenim zemljama ili grupama zemalja i tarifne kvote.

Primjena Dodatnog protokola uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kako bi se uzelo u obzir pristupanje Hrvatske je jedan od najznačajnijih događaja za poljoprivredno prehrambeni sektor u Bosni i Hercegovini, s obzirom na dodatni nivo liberalizacije koji je omogućen za proizvode iz EU. U isto vrijeme Evropska komisija je Bosni i Hercegovini povratila povlašten status u izvozu voća i povrća ponovnim vraćanjem autonomnih trgovinskih mjera. Također, povećane su i kvote za izvoz vina, šećera i ribe porijeklom iz Bosne i Hercegovine. Otvaranje tržišta u principu ima pozitivan uticaj na obim trgovine i stabilizacije cijena na tržištu, mada će efekte liberalizacije i primjene dodatnog Protokola biti moguće relevantno ocijeniti tek u periodu koji predstoji, s obzirom da je 2017. godina prva godina njegove primjene. Generalno posmatrajući, kvote koje su dogovorene Dodatnim protokolom u 2017. godini su uglavnom samo djelimično iskorištene i nisu imale uticaj na količinsko povećanje uvoza tih proizvoda, već se u suštini desilo da se uvozi ista količina proizvoda, ali nakon izmjene uvjeta bez carine, a sve u okviru dogovorene količine.

U nastavku je dat pregled iskorištenosti kvota za poljoprivredne proizvode obuhvaćene Dodatnim protokolom kako slijedi:

Mlijeko i mliječni proizvodi - U prvoj godini primjene Dodatnog protokola tj. 2017. godini ukupna kvota za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz EU na BH tržište bez carina iznosila je 13.975 tona od čega za: mlijeko 6.152 tone, jogurt i ostale mliječno-kisele proizvode 6.808 tona, sir 520 tona, maslac 360 tona, pavlaku/vrhnje 110 tona i mlijeko u prahu 25 tona. Količina mlijeka koja je uvezena iz EU bez carina iznosila je 3.427 tona što ukazuje da je kvota iskorištena oko 56%, jogurta 65%, ostalih mliječno-kiselih proizvoda oko 63%, sira 77% od ukupne kvote, maslaca 53%, pavlake 100% , a mlijeka u prahu nije uopće korištena u 2017. godini.

Živa goveda - Dodatnim protokolom dati su carinski ustupci za uvoz živih goveda za klanje i krave za klanje mase veće od 300 kg u količini od 1.935 tona i ostale krave za klanje u količini od 190 tona. Količina goveda za klanje mase veće od 300 kg koja su uvezena u 2017. godini bez carine u BiH iznosila je 940 tona što je iskorištenost kvote za bescarinski uvoz od 49%. Što se tiče druge kategorije živih goveda za klanje – ostalo, bez carine je uvezeno samo 10 tona što čini oko 5% od ukupne kvote za bescarinski uvoz.

Žive svinje - Ukupna kvota za uvoz živih svinja bez carine iznosi 2.525 tona od koje je 1.755 tona namijenjeno za uvoz ostalih svinja, 575 tona za uvoz svinja koje su se bar jednom prasile mase ne manje od 160 kg, i također ostale svinje u količini od 195 tona. Od navedenih kategorija jedino je korištena kvota za bescarinski uvoz kategorije svinja kategorije ostale za koje je data najveća kvota od 1.755 tona s tim što je uvezeno 375 tona živih svinja što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 21%. Za preostale dvije kategorije svinja nije bilo zainteresiranih za bescarinski uvoz tako da nisu bile ni korištene.

Perad - Dodatnim protokolom predviđen je uvoz žive peradi odnosno kokoši bez carine u količini od 1.455 tona s tim što ova kategorija kokoši nije uopće bila zastupljena u ukupnom uvozu niti je korištena povlastica uvoza bez carine.

Meso peradi - Ukupna godišnja kvota za uvoz mesa peradi iz EU u BiH bez carine iznosi 780 tona od kojih je u prvoj godini primjene Dodatnog protokola iskorišteno samo 25 tona ili 3%. Naime, od ukupno osam kategorija pilećeg mesa za koje su dati carinski ustupci, bez carine se uvozi samo jedna kategorija i to ostali klanički pileći proizvodi za koje je propisana kvota od 50 tona s tim što je ona iskorištena oko 50% u prvoj godini primjene Dodatnog protokola.

Med - Med je još jedan od proizvoda za koji je dat carinski ustupak za uvoz bez carine ali u količinu od 165 tona. Količina meda koja uvezena u BiH bez carine iznosi 56 tona što ukazuje na nizak stepen iskorištenosti kvote od 34%.

Povrće - Kvota za uvoz krompira bez carine iznosi 1.315 tona od čega 50 tona za uvoz mladog krompira i 1.265 tona za uvoz ostalog krompira. Kvota za uvoz mladog krompira je iskorištena 100%. a ostalog krompira 7,7%. Kvota za uvoz kupusa na BH tržište bez carine iznosi 280 tona i iskorištena je u iznosu od 12%. Kvota od 50 tona za uvoz mrkve bez carine je iskorištena u potpunosti, odnosno 100%.

Voće - Bescarinski uvoz višanja je omogućen za uvoz svježih višanja i to u količini od 410 tona s tim što kvota nije nikako korištena. Za prerađene višnje je također data kvota za uvoz i to u količini od 70 tona i iskorištena je 64%.

Stono grožđe - Kod stonog grožđa kvota za bescarinski uvoz je iskorištena 100%, odnosno u dogovorenoj količini od 45 tona.

Kobasice i mesne prerađevine

Kobasice suve ili za mazanje – Za ovu kategoriju proizvoda je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 285 tona i kvota za bescarinski uvoz kobasica je iskorištena oko 79%.

Ostale kobasice - Za ovu kategoriju kobasica kvota u prvoj godini primjene Dodatnog protokola iznosi 1.693 tone. Količina ove kategorije proizvoda koja je uvezena bez carine iznosila je 939 tona što znači da je iskorištenost kvote bila oko 55%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi

Homogenizirani proizvodi - Kvota za uvoz homogeniziranih proizvoda bez carine iznosi 75 tona i kvota je iskorištena 8%, pripremljeni ili konzervirani proizvodi od džigerice/ostali stepen iskorištenosti kvote je 90%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od mesa ćurki-ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ovog proizvoda iznosi 40 tona i iskorištena je oko 7%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa-ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ove kategorije mesa iznosi 30 tona od kojih je iskorišteno oko 93% odnosno uvezeno je 28 tona.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržaj do 25% kokošijeg mesa - Pogodnost uvoza većih količina ove kategorije mesa bescarinskog uvoza nisu u potpunosti iskorištene s obzirom da je od dozvoljene kvote koja iznosi 170 tona, iskorišteno više od pola odnosno 79%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od butova i komada od svinja – Kvota za bescarinski uvoza ove kategorije mesa iznosi 360 tona i iskorištena je oko 13% u 2017. godini.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržajem od 40% do 80% svinjskog mesa ili drugih klaničkih proizvoda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carine iznosi 445 tona i u prvoj godini je iskorištena 70%.

Konzervirana govedina – Kvota za uvoz ove vrste proizvoda bez carine iznosi 70 tona. Na osnovu raspoloživih podataka o iskorištenosti kvota evidentno je da je bez carine uvezeno 14 tona što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 20%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od goveda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carinskog opterećenja iznosi 295 tona i u 2017. godini je iskorištena oko 55%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa nekuhani za koje je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 130 tona i iskorištena je oko 2% tokom 2017. godine.

Preostala tri proizvoda (16023290, 160249 15 i 16024950) za koje je data kvota u količini od 230, 150 i 60 tona nisu zabilježeni u uvozu, a ujedno nisu iskorištene ni kvote za njihov bescarinski uvoz u 2017. godine.

Šećer – Kvota za bescarinski uvoz šećera u 2017. godini iznosi 3.525 tona od kojih je 3.470 tona namijenjeno za uvoz bijelog šećera i 55 tona za uvoz šećera sa dodatim aromama ili materijama za bojenje. Ukupna kvota za uvoz šećera bez carine iskorištena je 35% s obzirom da je uvezeno 1.221 tona.

Prerađevine od povrća - Ukupna kvota za uvoz prerađevina od povrća iznosi 620 tona od kojih je 265 tona namijenjeno za uvoz kornišona, 245 tona za miješano povrće, slatke paprike 70 tona i kiseli kupus 40 tona.

Oko 16 tona ili 59% uvoza krastavaca i kornišona je uvezeno bescarinski u okviru kvote.

Bescarinski uvoz slatke paprike je omogućen u količini od 70 tona, ali ova pogodnost nije korištena u 2017. godini.

Kvota za bescarinski uvoz mješavina povrća iznosi 245 tona i iskorištena je oko 28% s obzirom da je uvezeno 68 tona tokom 2017. godine.

Kvota za bescarinski uvoz kiselog kupusa iznosi 40 tona i iskorištena je 38%.

Keks i njima slični proizvodi, slatki vafli i oblande - Kvota za bescarinski uvoz kekisa i njima sličnih proizvoda iznosi 1.300 tona od kojih je u 2017. godini iskorišteno 35% s obzirom da je uvezeno 454 tone ovih proizvoda.

Alkoholna pića-lozovača i komovica- Kada je riječ o bescarinskom uvozu alkohola carinski ustupak je dat za uvoz 85 tona lozovače i komovice. Na osnovu izvještaja o iskorištenosti kvota ista nije korištena za bescarinski uvoz loze i komovice i ostala je neiskorištena iako su oba proizvoda zastupljena u uvozu. Naime, ukupan uvoz lozovače i komovice u 2017. godini je iznosio 13 tona u vrijednosti od 78 hiljada KM te je zabilježio smanjenje od 16% količinski, odnosno 19% vrijednosno u odnosu na prethodnu godinu.

Vino - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz pjenušavog vina i vina od svježeg grožđa bez carine za 2017. godinu u količini od 13.765 hektolitara. Na osnovu podataka o iskorištenosti kvota tokom 2017. godine, uvezeno je 12.707 hektolitara vina, što znači da je kvota za bescarinski uvoz vina iskorištena skoro u potpunosti, odnosno 92%.

Cigarete - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz 3.200 tona cigareta. U prvoj godini primjene protokola uvezeno 814 tona cigareta za koje je dat carinski ustupak te je kvota iskorištena oko 25%.

10.2. Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)

Pod predsjedanjem Republike Srbije u Beogradu je 23. novembra 2017. godine održan jedanaesti sastanak CEFTA Zajedničkog odbora. Kao predsjedavajuće CEFTA strukturama u 2017. godini, Srbija, Albanija i Kosovo* su podnijele izvještaje o implementaciji njihovih programa predsjedavanja i preglede najvažnijih aktivnosti na kojima se radilo unutar formiranih CEFTA struktura u periodu između januara i decembra 2017. godine.

Pododborom za poljoprivredu i SPS u 2017. godini predsjedavala je Albanija, od koje naredne godine Bosna i Hercegovina preuzima predsjedavanje.

Kao nastavak aktivnosti iz 2016. godine, Dodatni protokol 5 CEFTA 2006 Sporazuma usvojen je u Beogradu, 26. maja 2017. Usvajanje Dodatnog protokola 5 predstavlja znak spremnosti CEFTA strana da preuzmu sve napore na unapređenju regionalne trgovine kroz pojednostavljivanje i olakšavanje carinskih procedura, smanjenje formalnosti u trgovini, elektronsku razmjenu podataka kao i međusobno priznavanje ovlaštenog ekonomskog operatera (AEO). Dodatni protokol 5 se sastoji iz dva

dijela, prvi dio je u cjelosti normativne naravi, dok se u drugom dijelu govori o tehničkom aneksu. Važno je napomenuti da ova dva dijela Dodatnog protokola 5 predstavljaju cjelinu i nemoguće ih je primjenjivati odvojeno.

Puna implementacija Dodatnog protokola 5 će doprinijeti naporima regiona na stvaranju regionalnog ekonomskog područja kako je to predviđeno Višegodišnjim akcionim planom (MAP) usvojenim tokom Samita za Zapadni Balkan u Trstu zasnovanom na pravnom okviru CEFTA i SAA.

U toku 2017. godine, svaka CEFTA Strana je među-institucionalno sačinila Memorandum o razumijevanju koji proizilazi kao obaveza iz Dodatnog protokola 5. Memorandum o međusobnoj saradnji potpisan je između devet institucija u Bosni i Hercegovini: Uprave za indirektno oporezivanje BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Agencije za lijekove i medicinska sredstva BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Agencije za nadzor nad tržištem BiH, Kancelarije za veterinarstvo BiH, Federalne uprave za inspeksijske poslove i Republičke uprave za inspeksijske poslove RS, uključenih u proces olakšavanja trgovine i stupio je na snagu 25. 08. 2017. godine. Memorandum će biti uvršten u Aneks II CEFTA Dodatnog protokola 5.

Konceptna nota o izradi odredbi o provedbi postupaka validacije za međusobno priznavanje graničnih dokumenata i procedura predstavljena je na jedanaestom sastanku Pododbora za poljoprivredu i SPS, održanom u Tirani u oktobru 2017. godine. Pomoć je osigurana kroz Komponentu 3 Akcije "Podrška olakšavanju trgovine između CEFTA Strana". Na ovom sastanku je također predstavljen razvoj nove statističke baze podataka u poljoprivrednoj trgovini u CEFTA regionu. Dodatno, predstavnici GIZ-a obavijestili su CEFTA Strane da su odabrana dva sektora za analizu lanca snabdijevanja - jestivo povrće i određeni korijeni i gomolji, a za industrijske proizvode - gvožđe i čelik, sve u okviru analize novih lanaca snabdijevanja u CEFTA-i s ciljem promocije trgovine.

Ministarska konferencija je održana u novembru 2017. godine, uz prisustvo ministara CEFTA Strana/njihovih ovlaštenih predstavnika, predstavnika Evropske komisije i Vijeća za regionalnu saradnju. Glavni fokus konferencije je bio na saradnji CEFTA Strana, usmjeravanju prema regionalnom ekonomskom području.

CEFTA Sedmica 2017 - Sedmica poslovnih, trgovinskih i investicionih mogućnosti je održana također u novembru kroz tri sesije:

- Sesija I: Olakšavanje slobodne trgovine robama i uslugama i harmonizacija CEFTA tržišta sa EU
- Sesija II: Regionalna investiciona agenda
- Sesija III: CEFTA-LSEE okrugli sto o analizi podataka.

Učesnici CEFTA Sedmice su bili predstavnici CEFTA Strana, međunarodnih organizacija, ambasada, akademske zajednice i privrede.

U 2018. godini će CEFTA 2006 Sporazumom i pojedinim njegovim strukturama predsjedavati Kosovo*. Albanija će predsjedavati Pododborom za carine i pravila porijekla, dok će Bosna i Hercegovina biti zemlja predsjedavajuća Pododborom za poljoprivredu i SPS.

10.3. Međunarodni sporazumi/Memorandum o saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja

Primarni cilj pokretanja procedura i zaključivanje Sporazuma/Memoranduma je potreba za unapređenjem i proširenjem sveukupne međusobne saradnje, povećanjem obima trgovine, a sa zemljama sa kojima se dijeli zajednički cilj, pridruživanje Evropskoj uniji, saradnja i razmjena iskustava na području usklađivanja zakonodavstva sa pravnom stečevinom Evropske unije, te korištenja fondova Evropske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj.

- **Memorandum o razumijevanju (MOR) između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Makedonije o saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja zaključen je u Sarajevu, 23. jula 2017. godine**

Ovim Memorandumom o razumijevanju su predviđene aktivnosti vezane za promociju trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima značajnim za dvije zemlje, saradnja u procesima evropskih integracija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i u oblasti ribarstva i akvakulture, kroz razmjenu iskustava i tehničke pomoći, s ciljem jačanja administrativnih i institucionalnih kapaciteta obiju zemalja, također, predviđena je razmjena naučnih i tehničkih informacija i unapređenje neposredne međunarodne saradnje između institucija obiju zemalja u oblasti poljoprivrede i srodnim sektorima kao i razmjena iskustva u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, oblasti upravljanja šumama i drugo. Implementacija MOR se očekuje u narednom periodu kroz postupak formiranja Odbora čiji zadatak je praćenje i podsticanje implementacije saradnje definirane Memorandumom.

- **Sporazum između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ministarstva poljoprivrede NR Kine o saradnji u oblasti poljoprivrede zaključen u Budimpešti 27. 11. 2017. godine**

Zaključivanjem ovog Sporazuma otvara se proces intenzivne komunikacije institucija kao i biznis zajednice u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u obje zemlje, uz promoviranje ekonomske, naučne i tehnološke saradnje između dvije zemlje u ovim oblastima. Sporazum pruža mogućnost za razmjenu informacija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, fitosanitarnim, veterinarskim pitanjima, pitanjima sigurnosti hrane, te pruža uvjete za podršku uspostave kontakata među poduzetnicima i uspostavi naučnih kontakata u različitim oblastima sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja. Sporazumom je također predviđen nastavak jačanja komunikacije i koordinacije u okviru "16 + 1" mehanizma saradnje između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope, te zajedničko promoviranje "16 + 1" saradnje u oblasti poljoprivrede i u okviru Udruženja za promociju poljoprivredne saradnje između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope. Jedan od značajnijih napredaka koji je ostvaren ovim sporazumom se ogleda u unapređenju saradnje u okviru 21. međunarodnog sajma privrede održanog u Mostaru 10. aprila na kojem su poljoprivredni proizvođači imali priliku ostvariti saradnju sa kineskim kompanijama.

Implementacija međunarodnih projekata

Regionalni Projekt UN FAO – TCP/RER/3502 „Tehnička podrška za korištenje drvne energije u cilju unapređenja ekonomski održivo ruralnog razvoja i ispunjavanja ciljeva obnovljivih izvora 2020 za Zapadni Balkan“, zaključen u maju 2015. godine.

Glavni cilj projekta je da pruži podršku nadležnim institucijama Bosne i Hercegovine, Albanije, te Republike Makedonije kako bi se poboljšale stručne sposobnosti osoblja u šumarstvu u vezi sa energijom na bazi drva, kako bi se prevazišli nedostaci u postojećim podacima i informacijama o potencijalima drvne biomase i potrošnji drvnog ogreva, te doprinijelo ostvarivanju nacionalnih ciljeva u vezi sa učešćem obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji finalne energije do 2020. godine. Projekt je implementiran u periodu od 1. aprila 2015. do 20. decembra 2017. godine. Ostvareni su rezultati u vidu različitih tehničkih izvještaja i prikupljenih baza podataka. Implementirajuća institucija ispred BiH je bio Šumarski fakultet, Univerzitet u Banja Luci.

Projektni sporazum „Potpora planiranju razvoja pod vođstvom lokalne zajednice i provedbi pilot projekta na području Livna (kanton 10)“ između Vijeća ministara BiH i UN FAO, zaključen u maju 2017. godine

Glavni cilj FAO projekta je podrška održivom razvoju ruralnih područja u Bosni i Hercegovini na osnovu pristupa lokalnog razvoja pod vođstvom zajednice. Aktivnosti su se odvijale na području Kantona 10 (Livanjski kanton) i uključeno je 5 općina: Bosansko Grahovo, Glamoč, Livno, Kupres i Tomislavgrad.

Izbor područja potkrepljuje se raznolikošću i agroekološkom specifičnošću područja. Područje sačinjava međusobno povezani dio ne samo u ljudskom, geografskom, historijskom i ekonomskom smislu, nego i uglavnom zbog hidro potencijala koji je glavni izvor vode za stanovništvo i navodnjavanje kao i proizvodnju energije za Bosnu i Hercegovinu.

Projekt je imao četiri specifična cilja:

- Sveobuhvatni pristup: poboljšani kapaciteti programiranja, koordinacije i provedbe za održivi ruralni razvoj Livanjskog polja koristeći participacijske pristupe od dna do vrha,
- Upravljanje prirodnim, kadrovskim i kulturnim resursima u cilju osiguranja dugoročnog očuvanja bioraznolikosti
- Razvoj učinkovitih, integriranih vrijednosnih prehrambenih lanaca za kvalitetne proizvode uključujući proizvode sa jasnim geografskim identitetom
- Podrška održivom i pravičnom povećanju prihoda za ruralne zajednice u cilju diverzifikacije poljoprivrednih imanja.

Rezultati projekta: izrađena Strategija ruralnog razvoja Kantona 10, te lokalne strategije, odnosno Planovi ruralnog razvoja za Livno i Bosansko Grahovo i Studija izvodljivosti za glavni plan ruralnog turizma.

Formirani su: planski i implementacioni odbori, komisije ili drugi oblici formalnog/neformalnog organiziranja, kao i konzorciji koji zajednički upravljaju marketingom i promocijom tradicionalnih označenih proizvoda u robnom lancu. Veliki broj farmera je prisustvovao radionicama i obukama o diverzifikaciji, dobrobiti životinja, higijenskim i drugim EU standardima.

Projektni sporazum „Jačanje kapaciteta za upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe (DRRM) i uvođenje praksi prilagođavanja klimatskim promjenama (CCA) u sektoru poljoprivrede na Zapadnom Balkanu“ između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i UN FAO zaključen u oktobru 2017. godine

Projekt je lansiran u cilju povećanja otpornosti poljoprivrednih zajednica na prirodne nepovoljnosti, a projektnim aktivnostima da se ojačaju institucionalni mehanizmi i unapređenje tehničkih kapaciteta, alata i metoda u ministarstvima poljoprivrede zemalja Zapadnog Balkana.

Očekivani rezultati projekta:

- Poboljšani tehnički kapaciteti i alati za bolje planiranje i implementaciju mjera za smanjenje rizika u poljoprivredi (razvijeni i institucionalizovani);
- Ojačani tehnički kapaciteti regionalnih i državnih institucija u pružanju pravovremenih, tačnih i sveobuhvatnih informacija ranog upozoravanja relevantnih aktera u poljoprivrednom sektoru;
- Harmonizacija institucionalnih kapaciteta u djelotvornoj procjeni štete i gubitaka i procjeni potreba u poljoprivredi nakon katastrofe;
- Jačanje kapaciteta za lokalno upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe i uvođenje praksi prilagodbe klimatskim promjenama, planiranjem i provedbom obuka iz dobrih praksi radi jačanja znanja, vještina i svijesti o mjerama smanjenja rizika od katastrofe u svih pet zemalja.

10.4. Planiranje i koordinacija donatorske pomoći

Koordinacione sastanke donatora u sektoru poljoprivrede organizira i njima koordinira Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. U cilju realizacije mjere 1.8. Prvog prioritetnog područja Operativnog programa Bosne i Hercegovine za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj u BiH, formirana je Radna grupa za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja. Radna grupa se rukovodi preporukama iz godišnjeg Izvještaja o napretku Bosne i Hercegovine kojeg priprema Evropska komisija, ključnim principima iz Pariške deklaracije o djelotvornoj pomoći, koju je Bosna i Hercegovina potvrdila 2010. godine, strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine i principima širokog sektorskog pristupa koji se primjenjuje kod programiranja u

okviru EK Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II). Radna grupa ima zadatak da sistematski prati programiranje i realizaciju pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći i planira održavanje donatorskih sastanaka. Predstavnici institucija imaju značajnu ulogu u programiranju i implementaciji projekata i programa međunarodne pomoći. Kroz aktivno učestvovanje u radu upravnih odbora projekata imaju i upravljačku ulogu. Tokom 2017. godine Radna grupa je održala dva sastanka.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine je organizator desetog po redu, godišnjeg sastanka informiranja donatora za sektor poljoprivrede, prehrane, i ruralnog razvoja u BiH koji je održan u aprilu 2017. godine. Sastanku su, uz predstavnike nadležnih institucija iz BiH, prisustvovali najznačajniji donatori u ovom sektoru u BiH i to: Evropska unija, Japan, Holandija, Švedska, Češka, Njemačka, Italija, Poljska, Sjedinjene Američke Države, Švicarska i specijalizirane organizacije pri Ujedinjenim nacijama: UNDP i FAO. Isto tako Bosna i Hercegovina, za ostvarivanje svojih strateških ciljeva, koristi sredstava međunarodnih finansijskih institucija kao što su IFAD i Svjetska banka, čiji su predstavnici, također, članovi foruma donatora u sektoru poljoprivrede. Prioriteti djelovanja za donatore bi i ubuduće trebalo da budu usklađeni sa prioritetima Bosne i Hercegovine i međusobno usklađeni, a kroz takav angažman će se pomoći Bosni i Hercegovini u provedbi reformi i ispunjavanju uvjeta za članstvo u EU u oblasti poljoprivrede.

Osnovni pravci djelovanja donatora u predstojećem periodu usmjereni su u oblasti:

- nadogradnje i jačanje administrativnih kapaciteta (kadrovski i materijalno), koordinacija i jačanje saradnje između relevantnih institucija ključnih za poljoprivredu, razvoj ruralnih područja i međunarodnu trgovinu, a posebno u oblasti standardizacije, akreditacije, veterinarstva, zaštite bilja, sigurnosti hrane, statistike i nadzora nad tržištem;
- usvajanje zakonodavstva u oblasti proizvodnje hrane, unapređenje i usklađivanje sistema službenih kontrola sa evropskim standardima;
- uspostave sveobuhvatne strukture za dobijanje pretpristupne pomoći u sektoru poljoprivrede kroz Instrument za pretpristupnu pomoć Evropske unije;
- unapređenja poljoprivredne statistike kroz razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema.

Bez obzira na to što Bosna i Hercegovina nije mogla koristiti sredstva iz IPA II, tokom 2017. godine, ipak je bila na raspolaganju Tehnička pomoć Evropske komisije i instrument za razmjenu informacija (*Technical Assistance and Information Exchange – TAIEX*) koja je dostupna u okviru Generalnog direktorata za susjedstvo pregovaranje proširenja Evropske komisije (DG NEAR). Korištenjem ovog instrumenta tehničke pomoći, organizirano i održano, osam radionica, šest espertskih misija, a predstavnici Bosne i Hercegovine su imali priliku i uzeli učešće u pet studijskih posjeta u zemljama Evropske unije kao i jednoj međunarodnoj, višenamjenskoj radionici.

11. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVOJA ZA 2018. GODINU

Mjere i prioriteti u oblasti poljoprivrede, ishrane, i ruralnoga razvoja za 2018. godinu vezani su za aktivnosti koje su ključne za napredak BiH u kontekstu evropskih integracija i provedbe reformi, međunarodnu saradnju, usvajanje i implementaciju strateških dokumenata, poboljšanje i unapređenje politike podsticaja, ubrzanje procesa usklađivanja regulative sa Evropskom unijom i implementacije već harmoniziranih propisa, razvoj poljoprivredne politike i politike razvoja ruralnih sredina.

Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za 2018. godinu

Ostvarivanje uvjeta za napredak Bosne i Hercegovine u približavanju Evropskoj uniji, predstavlja, u stvari, ispunjavanje prioritetnih uvjeta i provedbu neophodnih planiranih reformi. Zbog toga i ciljevi rada institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, koje su nadležne za poljoprivredu, ishranu, šumarstvo i ruralni razvoj su u narednom periodu usmjereni na brži i efikasniji razvoj i integriranje poljoprivrede u evropsko i svjetsko tržište. Reformski procesi su usmjereni na:

- pravno usklađivanje, odnosno preduzimanje i implementaciju propisa sa pravnom stečevinom Evropske unije,
- dostizanje potrebnog nivoa standarda kvaliteta i sigurnosti hrane za nesmetanu trgovinu poljoprivrednim robama i izvoz svih roba životinjskog porijekla na tržište Evropske unije
- ispunjavanje uvjeta za korištenje pretpristupnih fondova EU za poljoprivredu i ruralni razvoj
- poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja.
- izgradnju i jačanje institucionalnih kapaciteta

U oblasti **ZAKONODAVSTVA** kao jednog od prioritetnih područja za provedbu reformi u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, planirano je usvajanje:

- Plana usklađivanja-usvajanja pravne tekovine Evropske unije u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, veterinarstva, sigurnosti hrane i zaštite zdravlja bilja.
- Zakona o hrani Bosne i Hercegovine;
- Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine;
- Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine;
- Zakona o vinu Bosne i Hercegovine,
- Unapređenje zakonodavnog okvira za razvoj i jačanje organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini;
- Poboljšanje regulatornog okvira za kontrolu uvoza hrane koja nije životinjskog porijekla.

Pored navedenog, potrebno je nastaviti implementaciju i realiziranje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i raditi na postizanju dogovora sa svim nivoima vlasti oko uspostave zakonodavnog okvira za provedbu poljoprivrednog popisa.

U dijelu koji se odnosi na **POLITIKE POLJOPRIVREDE I POLITIKE RURALNOG RAZVOJA** potrebno je:

- Realizacija Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021.),
- Postepeno harmonizirati mjere pomoći u poljoprivredi,
- Uskladiti mjere ruralnog razvoja u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i Brčko Distriktu BiH i razviti mjere ruralnog razvoja u skladu sa EU mjerama,

- Podsticati usvajanje standarda kvaliteta i jačanje konkurentnosti proizvođača kroz usklađivanje mjera podrške na nivou zemlje bilo da su to subvencije za proizvođače ili grantovi za investicije,
- Poboljšati efikasnost korištenja i nivo zaštite raspoloživih poljoprivrednih resursa,
- Inicirati potpisivanje i realiziranje bilateralnih sporazuma za unapređenje saradnje i trgovine, a posebno sporazuma koji se odnose na unapređenje i proširenje međusobne saradnje u okviru procesa pristupanja Evropskoj uniji u dijelu usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i korištenje fondova evropskih fondova za poljoprivredu i ruralni razvoj,
- Poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje, prije svega jačanjem primarne poljoprivrede i prehrambene proizvodnje,
- Izgradnja kapaciteta za suočavanje sa prirodnim katastrofama u cilju povećavanja nivoa spremnosti za sprečavanje i zaštitu od vanrednih situacija koje mogu uticati na poljoprivredni sektor (poplave, suša i drugo).

U cilju **ISPUNJAVANJA UVJETA ZA IZVOZ HRANE** nužno je:

- Realizirati preporuke Agencije za hranu i veterinarstvo EU (FVO) s ciljem dobijanja odobrenja za izvoz pilećeg mesa i konzumnih jaja na tržište EU;
- Nastaviti aktivnosti na dobijanju dozvole za izvoz pasteriziranog mlijeka i proizvoda od pasteriziranog mlijeka;
- Realizirati u potpunosti sve aktivnosti definirane u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla,
- Izraditi i usvojiti propise i mjere za uvođenje tržišnih standarda kvaliteta u skladu sa evropskim i OECD standardima (tržišni standardi za voće i povrće, žitarice, meso i mlijeko...) odnosno sa standardima organizacije zajedničkog tržišta EU,
- Ojačati lanac upravljanja i sistem službene kontrole hrane i hrane za životinje, koji je usklađen sa evropskim standardima, centralnu bazu podataka,
- Organizirati i sprovesti niz obuka za subjekte u poslovanju sa hranom po standardima EU o kontroli kvaliteta,
- Dodatno uskladiti sisteme službenih veterinarskih i fitosanitarnih kontrola sa evropskim standardima,
- U oblasti ribarstva ubrzati aktivnosti na usklađivanju domaćeg zakonodavstva koje uređuje ovu oblast i uložiti dodatne napore u provedbi *acquisa* za oblast akvakulture.

Za **IZGRADNJU I JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA** u sektoru poljoprivrede, prehrane, ruralnog razvoja, potrebno je:

- unaprijediti poljoprivrednu statistiku kroz razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema, tako što će se: ubrzati proces harmoniziranja Registara poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata; nastaviti aktivnosti na uspostavljanju sistema zemljišnih registara (LIPS-a), nastaviti aktivnosti na uspostavi i razvoju Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gazdinstava, i započeti aktivnosti na uspostavi Poljoprivredno-tržišnog informacionog sistema
- institucionalno i administrativno ojačati kapacitete sistema službene kontrole hrane i inspekcije, posebno na određenim graničnim kontrolnim tačkama,
- ojačati institucionalne i administrativne kapacitete, posebno kapacitete fitosanitarnih inspektora za službene kontrole unutrašnjeg tržišta,
- unaprijediti integrirano upravljanje štetočinama kroz provedbu obuka o zahtjevima i standardima za korištenje sredstava za zaštitu bilja,

- ojačati sposobnosti za analitiku sprovedenih politika, strategija, programa i mjera,
- intenzivirati aktivnosti na uspostavi sistema monitoringa i evaluacije u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja,
- intenzivirati napore u pronalaženje modela za IPARD operativne sisteme u skladu sa EU zahtjevima i ustavnim nadležnostima u BiH,
- Izraditi i usvojiti:
 - Smjernice za uspostavu i razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema sa ciljem objedinjavanja podataka, boljih analiza uticaja i boljeg ciljanja politika;
 - Strateški okvir za upravljanje životinjskim nusproizvodima u skladu sa acquis-om

Pred poljoprivredom u Bosni i Hercegovini u predstojećem periodu važan prioritet ostaje potreba kreiranja agrarne politike i uvođenje onih instrumenata koji će omogućiti dinamičko restrukturiranje poljoprivrednog sektora, modernizaciju, a ujedno i efikasno približavanje EU integracijama. Aktivnim uključivanjem i angažmanom nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH kao i ostalih zainteresiranih učesnika u poljoprivrednom sektoru u BiH, može se odgovoriti na tržišne i konkurentske izazove, ali i velike zahtjeve u procesu integracija i sticanja članstva Evropske unije.